

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Е Т А

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

УСЁ ПРА ВЫБАРЫ

Хто дзе ідзе

Інтарэсы ўладных кланаў сутыкнуліся. — Буш выбраў кандыдатаў ад дэмакратаў. — Беспрацоўны Канаплёў. — Самая дэмакратычная акруга. — Ці будзе дэпутат ад пратэстантаў? — Сацыялістка супраць сьпікера. — Як рэзалі Ганчарыка. — Ад вэртыкалі і ад ЛДПБ на адцяжку. — Ня кожны бізнэсовец можа кіраваць дзяржавай. — Незарэгістраваны Ёсвалад Янчэўскі. **Старонкі 3—6.**

2001-ы не паўторыцца

Гутарка зь Вінцуком Вячоркам.

старонка 4

Слоўнік скептыка

Новая рубрыка «НН».

старонка 15

Рэфэрэндум у Сеціве

выйграў Вольскі.

старонка 15

КАЛЁНКА РЭДАКТАРА

Вуліца 17 Кастрычніка

«Калі прайграю — сумленна падзякую народу і пайду», — паабяцаў Аляксандар Лукашэнка ў Ваўкавыску на «Дажынках». А.Лукашэнка ня проста ўпершыню ў сваім жыцці прайграе, а прайграе разгромна. Падтрымліваюць скасаваньне «правіла двух тэрмінаў» 23% выбарцаў, супраць адмены абмежаваньня выступаюць 52,8%. Гэтыя апошнія з наяўных незалежных сацыялягічных зьвестак (Балтыйская сацыялягічная служба), праўда, адносяцца да жніўня. Вераснёўскіх зьвестак пакуль няма. Але А.Лукашэнка ня хоча прайграць прыгожа, ён працягвае змагацца за тых, хто ня вызначыўся, мабілізуе палітэхналягаў, рыхтуе адмінрэсурсы. **Старонка 5.**

АЛЕНА АДАМЧЫХА

Беларускае хараство

Беларускі славяцца прыгажосцю. Аднак хараство безабаронае перад ахвотнымі скарыстаца ім. Невыпадкава фінал сёлетняга конкурсу прыгажосці прыпадае на рэфэрэндумную кампанію, разам з «Дажынкамі» і вайсковымі манэўрамі. **Міс Беларусі коштам 550 даларэў** — старонка 8. **Тайная і яўная ўлада** — старонка 9. **Беларускі тыпаж хараства** — старонка 10. **«Беларускі», новая кніга Алены Адамчык** — старонка 2.

СПОРТ

Паралімпіяда: прыклад для кожнага

17 верасня ў Атэнах стартвалі XII летнія Паралімпійскія гульні. Удзел у іх бяруць больш за 4000 спартоўцаў з 136 краін, якія разыграюць 519 узнагарод. **Старонка 6.**

НЕ КАЖЫ «ТАК»

Навіна ў нумар

Сёньня прэзыдэнт Беларусі падпісаў указ аб тым, што кіраўніком дзяржавы можа стаць толькі той чалавек, які мае досвед працы на гэтай пасадзе. (Жарт.)

Зьміцер Панкавец, Барысаў

Пра рэфэрэндум — **старонка 13.**

З УСІХ СТАРОН

Што зь Юшчанкам

Стан лідэра ўкраінскае апазыцыі Віктара Юшчанкі, атручанага 9 верасня, застаецца няпэўным. Штаб кандыдата два тыдні хаваў інфармацыю пра ягонае здароўе, каб не зрываць выбарчай кампаніі, пакуль В.Юшчанка знаходзіўся ў шпіталі ў Вене. 18 верасня прэзэнт на пасадку прэзыдэнта перарваў лячэньне, каб выступіць у Кіеве на 70-тысячным мітынгу, але трымаўся ён блага: тваравы нэрв застаецца паралізаваны, самаадчуваньне кепскае — як вынік крывацечных эрозій у страўніку, паражэньняў тоўстае кішкі і скуры.

Аўстрыйскія мэдыкі, якія апекаваліся лідэрам «Нашай Украіны», назвалі магчымую прычыну дзіўнае сымптаматыкі — атручваньне малой дозой рыцыну, рэчыва, якім у 1978 г. быў забіты адзін з баўгарскіх дысэдэнтаў. У «Нашай Украіне» кажуць, што ведаюць, «хто атруціў В.Юшчанку, дзе і калі», але канкрэтных імёнаў пакуль не называюць.

В.Юшчанка застаецца ўпэўненым лідэрам рэйтынгаў. **МБ**

Да 25 верасня

падоўжаная падпіска на чацьверты квартал. «Наша Ніва» — незалежная крыніца інфармацыі і грунтоўны аналітык беларускага жыцця на 16 старонках без чужога слова штотыдзень. Падпісны індэкс 63125. Цана падпіскі на месяц — 2700 рублёў на поштах або 1500 рублёў на шапікі «Белсаюздруку» ў Менску.

СЬМЕХ

СЯРГЕЙ ХАРЭЎСКІ

І ў фізпадрыхтоўцы вэртыкаль

«Ва Ёзброеных Сілах фармуецца новая сыстэма фізпадрыхтоўкі», — заявіў Леанід Мальцаў. «Рэформа ўключае ў сябе стварэньне «вэртыкалі» кіраўніцтва фізпадрыхтоўкай — ад старшыні армейскага спортыкамітэту да інструктара асобнага батальёну. Да 1 сьнежня 2005 г. даручана распрацаваць новае наставленьне па фізпадрыхтоўцы ваеннаслужачых. У ім будзь, у прыватнасьці, перагледжаны разьдзелы, прысьвечаныя падрыхтоўцы афіцэраў старэйшых узроставак груп».

...I раз!.. I два!..

ГАСПАДАРКА

ПДВ у краіну
прызначэння:
каму карысьць

PHOTO: BEMEDIANET

Калі Расея пры гандлі з Беларусіяй пагодзіцца на спаганьне ўскосных падаткаў па краіне прызначэння без выключэння ў дачыненні да энэрганосбітаў, наша краіна выйграе. Адапаведную ўгоду падпісалі ў Астане прэм'еры Сідорскі (на здымку) і Фрадкоў. Сальда нашага гандлю з усходнім суседам стабільна адмоўнае. Такі дысбаланс абумоўлены вялікай доляй энэрганосбітаў у імпарце расейскіх тавараў. ПДВ з розніцы паміж імпартам і экспартам — \$300 млн — застанеца ў беларускім бюджэце.

Яўген Лагоўскі

АКЦЭНТ

Рок
без свабоды

Акцыя «Рок за свабоду» 17 верасня на плошчы Бангалор ставіла на мэце прыцягнуць увагу да лёсу беларускіх музыкаў, якіх забаранілі на ТВ і радыё. Плюс лічба «17» прымушала задумацца. Але ўся ўвага глядачоў была скіраваная на расейскую рок-зорку Вячаслава Бутусава (на здымку), які ані слова не сказаў пра свабоду, пра беларускіх музыкаў. Словаў падтрымкі таксама не было чуваць.

За некалькі хвілін да пачатку канцэрту мікрааўтобус з Бутусавым пад аховай амапаўцаў пад'ехаў да сцэны, на якой якраз у гэты час «тоўпіліся» некалькі «забароненых» беларускіх музыкаў (Вольскі, Памідораў, Філ з «Drum Хтс», Белякоў з «Палацу»). Іхняе агульнае пасланьне наконт таго, што беларускую песню ня зломіш, наўрад ці дайшло да асноўнай часткі глядацкай аўдыторыі, бо тая клікала на сцэну экс-«Наутилуса». І вось загучаў вядомы хіт «Гібралтар-Лабрадор» з блякбастэру «Брат». Беларуская песня ў гэты момант была забытая. Нашы музыкі пасяля прамовы рушылі ў бок д/с Кульман, і больш іх не было відаць. Затое беларускіх палітыкаў на акцыі быў сьвет: Лябедзька, Калякін, Сіўчык вымушаны былі слухаць, як Бутусаў млява сьпявае пра маторнае каханьне.

Праць дзьве гадзіны ўсе разышліся зь песняй на вуснах. Праўда, песня тая была ня наша.

Сяргей Будкін

БІБЛІЯТЭКА

Кніга лёсаў

Алена Адамчык. Беларускі.
— Менск: «Сучасны
літаратар», 2004. — 168 с.

Пытаньне «што нам у гэтых жанчынах?» ня ставіцца ў прынцыпе. Падглядзець за чужым жыцьцём заўжды цікава. Асабліва калі інструмэнт вугарызму — аб'ектыў самага стыльвага жаночага фатографа краіны. Распавед у маналёгах і фатаздымаках пра жыцьцё дванаццаці пасьпяхова кабетаў наўпрост ні да чога не абавязвае, але па меры праглядаўня поўніць сьветлай энэргіяй, жаданьнем дзейнічаць, рэалізаваць сябе празь сям'ю, творчасць, працу. У жанок — з пачуцьця здаровай спартовай зайздрасьці, у мужчынаў — дзеля ўсьведамленьня ўласнае паўнаважнасьці.

У гераніях — нуль правінцыялізму. Нуль жлобскае мары пра тое, як вось «я такая» вярнуся ў родны задрьпінск, праэфілюю па вуліцы. У сьведзе, створаным Аленай Адамчыхай (на фота), у гэтым кактэйлі зь сьведкасьці, багемнасьці, глямуру, эротыкі аж да лёгкага сада-маза — месца для задрьпінску ням. Культывуецца значнасьць кожнае дэтэлі, аксэсуару, ценю. Ляндшафтныя загадкі (дзе здымалася — у Сёмкаве або ў Кейптаўне? у Ратамцы або ў Квазулу-Наталі?) падкрэсьліваюць правільны гульні нашага часу: беларускі жывуць ва ўнівэрсалізаванай прасторы сусьвету. Дзе можна дасягнуць усяго. Дзе дзёрзкасьць і выклік шэрай «стабільнасьці» ўзнагароджваецца посьпехам. Дзе спазнаваньне новых краінаў (а ўсе гераніі кнігі жывуць цяпер за мяжою) ня ёсьць адрачэньнем.

Адзіная дыктатура, якая ў той прасторы існуе, — фотамастацкая. Каб падкрэсьліць поўную свабоду сваіх гераніў, аўтарцы часам даводзіцца каторую і звязьць. Затое ў маналёгах (адзіная крыніца зьвестак пра лёс кожнай) беларускі вольныя прэзэнтаваць сябе так, як ім падабаецца, — абы пазытыўна і ад душы. Толькі 13-я геранія — сама фотамастацка — прэзэнтаваная праз эсэ мужа, Адама Глэбуса.

Андрэй Скурко

Антычнасьць Пружаніі

Рэстаўратар Уладзімер Ракіцкі, вядомы як вяртальнік фрэсак XII ст. у полацкай Спасаўскай царкве, зноў пацешыў прыхільнікаў сваёй творчасьці. 17 верасня ў полацкай Мастацкай галерэі адкрылася выстава «Рысункі з Грэцыі, Італіі і Пружаніі». Малюнкi, выкананыя пераважна алоўкам і тушшу, аўтар скампанаваў такім чынам, што побач з хрэстаматыўнымі грэцкімі і італьянскімі выявамі аказаліся партрэты сваякоў і аднавяскоўцаў мастака.

На пачатку 90-х Ракіцкі вывучаў вопыт рэстаўратараў з

краін — калысак эўрапейскай цывілізацыі. З сабой ён усюды насіў блякнот, у які заносіў накіды. Часам гэта былі алоўкавыя версіі карцін славытых маўстроў пэндзля, выкананыя непасрэдна ў музэйных залах. Такім чынам, сваёй чарговай выставай Ракіцкі паспрабаваў адшукаць у родных Парасялянах беларускую антычнасьць — у тыпажах аднавяскоўцаў, у іх лёсе, памяці, марах і надзеях.

Васіль Кроква,
Полацак

Іншыя паведамленьні з усёй краіны — на старонцы 7.

Уладзімер Ракіцкі «Беларуская готыка».

500 «Беларусаў»

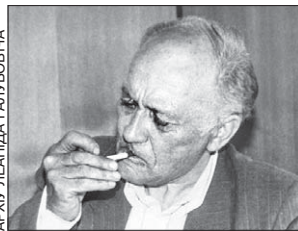
Віншум калегаў з выхадам 500-га нумару газэты «Беларус» (Нью-Ёрк) — голасу раскіданых па сьведзе суродзічаў.

У абліччы наўнага спадзяваньня заходніх эўрапейцаў на мэтамарфозу лукашэнкаўскага рэжыму ўдзельнікаў зробіць больш, чым байкотаўцы. Бо ў байкотаўцаў — толькі слова, тым часам як у ўдзельнікаўцаў — канкрэтныя факты.

Д-р Янка Запруднік у газэце «Беларус»

ЦЫТАТА

IN MEMORIAM

У ціхамірны
восеньскі дзень

Зь Міколам Купрэвым мяне пазнаёміў Пятро Кошаль у сярэдзіне 80-х на літарацкай тусоўцы ў Даме літаратара. «Знаёмся, сапраўдны беларускі паэт, Мікола Купрэў!» — сказаў ён мне мэнтарскім, добра нецвярозым голасам. Тады яшчэ ў Беларусі не забыліся на імя ягонага цесця, першага сакратара ЦК КПБ Сьлюнькова, таму сп.Пётра паводзіў сябе па-мэцэнацку, нават па-байранску. Ён так і сказаў — «паэт», а не «пісьменьнік». «Паэт» на Беларусі заўсёды было найвышэйшым літаратурным званьнем (Лукашэнка ня проста так абмовіўся, назваўшы Быкава паэтам). Хоць для мяне асабіста Купрэў найперш празаік — у адным шэрагу з Быкавым...

Кошаль так і ня здолеў нічым дапамагчы. Другі зборнічак Купрэва «Правінцыйныя фантазіі» выйшаў толькі ў 1995-м (дэбютная «Непазьбежнасьць» убачыла сьвет у далёкім 1967-м). Кнігі ж прозы сп.Мікола так і не дачакаўся. І ўжо не дачакаецца: 20 верасня Паэта пахавалі ў яго родных Міхневічах на ўскрайку Івацэвіч.

Адыходзіць у іншы сьвет «праклятыя» паэты мінулага веку. Іх кнігі ў сэрві «Клясыка XX стагодзьдзя» выйдучь толькі ў дэмакратычнай Беларусі.

Пасяля першага знаёмства было некалькі імклівых выпадковых сустрэч у Менску. Побач з Паэтам знаходзіліся іншыя людзі — Мікола

Папека, Леанід Галубовіч, Алесь Каско. Дзякуючы іх клопату бадзьяга-паэт, гэты беларускі Кнульп, на схіле жыцьця атрымаў уласны кут-кватэру ў Пружанах. Хтосьці клапаціўся пра яго быт, хтосьці — пра лёс рукапісаў (прынамсі, аповесці Купрэва перыядычна зьяўляліся ў «Крыніцы» за часамі Някляева — Разанова).

Бяз клопату блізкіх да Купрэва людзей наша літаратура шмат страціла б. У гісторыі сусьветнай культуры багата прыкладаў, калі побач з геніямі ў апошнія гады тых жыцьця не было аніводнай душы.

Ён таксама імкнуўся клапаціцца пра блізкіх. Ён быў удзячны. Ён верыў у Беларусь!

У купрэўскім вершы «Сповідзь зь віном» ёсьць такія радкі: «Крыж над магілай ня стаўце: я награшыў». Але наўрад ці нашчадкі прыслухоўца да гэтага тэстамэнту.

Алесь Аркуш

Гірш Рэлес

Летась яму споўнілася 90. Стары з рэдкім прозьвішчам жыў на цяністай менскай вуліцы Чарнышэўскага за сябе і за сваіх рэпрэсаваных сяброў — Ізі Харыка, Зэліка Аксельрода, Уры Фінкеля. Па-беларуску Гірш будзе «Рыгор», так яго часцей за ўсё і называлі. Цэзка Барадулін пераклаў на беларускую багата Рэлесавых вершаў. Яшчэ месяц таму Рэлес з аптымізмам зьбіраўся ў Вільню, на штогадовы ідышысцкі сэмінары. Зьездзіў,

прэзэнтаваў сваю новую кніжку — і трапіў у шпіталь. Сэрца ня вытрымала перагружкі.

Такіх пісьменьнікаў, як Рэлес, больш ня будзе. Не таму, што ніхто ў сучаснай Беларусі ня піша вершаў на ідыш. Атмасфэру даваеннага мястэчка захоўваў толькі ён, ураджэнец Чашнікаў. І ў сталінскім «Вожыку» працаваў таксама толькі ён. Ад таго часу Рэлес захоўваў нянавісьць да Сталіна ды ягонага рэжыму. Цаніў кожную іскрынку свабоды, друкаваўся ў свабодных перыёдыках. Спрабаваў дапамагчы ўсім, каго крыўдзілі. Мне асабліва дарогое яго заступніцтва ў гісторыі зь дзялякамі, што марылі праз суд «утылізаваць» мой часопіс.

Зіхрону левраха — няхай бласлаўлена будзе памяць аб праведніку.

Вольф

Марак Карп

Марак Карп... Помніцца ён на прыступках Менскае Оперы падчас нейкага мітыngu, год 93-і ці 94-ы. Цікава ім, паякам, было зразумець, што насамрэч адбываецца ў гэтай малазразумелай Беларусі. Яны гатовы бясконца распытваць, пісаць нашы палкія прамовы на свае дыктафоны.

А ў Марака да таго ж цікаваць спэцыфічная: ён навуковец, гісторык, і, хаця ў Варшаўскім унівэрсытэце спецыялізаваўся па сярэднявеччы, сапраўдным ягоным захапленьнем стала Ўсходняя Эўропа, перадусім Літва, Беларусь. Захапленьне пачыналася са старонак нелегальных выданьняў часоў «Салідарнасьці», а калі завяралі падзеі ў Літве і Беларусі, Марака, здаецца, жыў у сваім аўто, у якім матляўся паміж Варшавай, Вільняй і Менскам. О, яму хацелася, каб тут пайшло на лад, каб Літва і Беларусь сталі сапраўднымі папчэнікамі новай Польшчы!

ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ
Лаві, Амэрыка!

24—26 верасня ў амэрыканскім Чарльстоне (Паўднёвая Караліна) — паўфінал Кубка Дэвіса між зборнымі ЗША й Беларусі. Жывыя трансляцыі з матчу 24 верасня а 20.30, 25 верасня а 22.00, 26 верасня а 20.00 на АНТ.

«Кубак піва»

25—26 верасня ў спартовым комплексе «Лагойск» — сьвята восеньскага піва, якое ладзяць сем беларускіх бровараў. Конкурсы, музыка ад «Крамбамбулі» й «Ляпісаў», паветра. Праезд ад аўтавакзалу «Маскоўскі» аўтобусамі Менск—Лагойск ці марш-руткамі.

Вечарына
бардаўскай песні

29 верасня ў 18.30 ў Даме літаратара адбудзецца вечарына бардаўскай песні, прымеркаваная да 15-годзьдзя Таварыства беларускай мовы. Удзел бяруць Кася Камоцкая, Алесь Камоцкі, Эдуард Акулін, Лера Сом, Галіна і Барыс Вайханскія. Уваход вольны.

Ён разумей, што новая сытуацыя патрабуе новых, больш дакладных падыходаў, і пераконваў новую дэмакратычную польскую ўладу ў неабходнасьці стварэньня Цэнтру ўсходніх дасьледаваньняў (Ośrodek Studiów Wschodnich), быў яго першым і шматгадовым дырэктарам. Цэнтар — сапраўднае яго дзіця, якое ён песьціў, якім ганарыўся як уплывовай, высокапрафэсійнай аналітычнай інстытуцыяй.

Марака можна было бачыць на ўсіх канфэрэнцыях, прысьвечаных Беларусі. Не адна шчырая размова адбылася ў нас на варшаўскай вуліцы Кошыковай, дзе месціцца Цэнтар. Апошняя надарылася ў канцы траўня. Гэта ўжо быў не ягоны кабінэт, а маленькі пакойчык, ён распавядаў, як адсунулі яго ад справы ягонага жыцьця...

Трымаўся нармальна, але было відаць, што яму баліць.

І вось балючая навіна — Марака ням. Дзьве фуры літаральна сьціснулі ягоную машыну. Больш за месяц ён змагаўся ў шпіталі на Валоскай, бо быў дужы, упарты і целама і духам. Нездарма амаль уласнымі рукамі пабудоваў чужоўную сядзібу на Падляшчы, сапраўдны ўзор сучаснай сялянскай гаспадаркі.

Яму было 52 гады. Незалежная Літва ўганаравала яго ордэнам Гедыміна. Летась вылучалі Марака на прэмію імя Гедройца.

Будзем спадзявацца, што ў ліку польскіх сяброў Беларусі застанеца імя Марака Карпа.

Сямён Букчын

Буш выбраў кандыдатаў ад дэмакратаў

Папулярнасьць Лукашэнкаўцаў настолькі нізкая, раз ім прыходзіцца ўжываць такія маніпуляцыі? Улады не зарэгістравалі 100 дэмакратычных кандыдатаў. Народную артыстку Беларусі Зінаіду Бандарэнку, прыкладам, — за тое, што яна недадэкляравала 20 (дваццаць) рублёў. «Нават у такіх умовах — змагацца!» — мяркуюць дэмакраты.

Усяго да выбараў не дапусьцілі палову дэмакратычных прэтэндэнтаў. Прычыны нерэгістрацыі — самяя квяцістыя.

Актывіст АГП **Уладзімер Шанцаў** у Магілёве «забыўся паставіць асабісты подпіс пад заявай». **Генэрал Грыб** дэклараваў свае чэкі «Маёмасьць» (па якіх ніхто нікому ў нашай краіне ня плаціць), якія ён уклаў у Менскі гадзіннікавы завод. А з заводу паведамлілі, што чэкі ператварыліся ў акцыі, і гэта дало падставы акруговай камісіі абвінаваціць Грыба «ва ўтойваньні акцыяў». **Зінаіда Бандарэнка** ў Смургонях «сутаіла» ад дэкларацыі... 20 рублёў. Старшыня акруговай камісіі, зачытваючы вэрдыкт, пачырванел.

Найрчэйшым прыкладам бракаваньня подпісаў стала сытуацыя **Тадэвуша Гавіна** ў Гарадзенскай сельскай акрузе. Ініцыятыўная група з 80 чалавек сабрала за прэтэндэнта 6137 подпісаў. Аднак здалі, дзеля перастрахоўкі, толькі 1088. Практыка сьведчыць, што чым больш подпісаў прэтэндэнт здаюць, тым больш магчымасьцей у акруговае камісіі знайсці недахопы. Што робіць акруговая камісія? Яна едзе да выбаршчыкаў, што падпісаліся за Гавіна, і «далікатна» прапануе адмовіцца ад подпісаў! У выніку ў гэтай акрузе кандыдатка ад настаўнікаў будзе змагацца за дэпутатства з кандыдатам ад мэдыкаў — дырэктарка Путьрыскай сярэдняй школы супраць галоўдоктара Гарадзенскага раённага шпіталю.

Не мінула «чаша сія» дзейных дэпутатаў палаты прадстаўнікоў з «Рэспублікі». У подпісах, сабраных за **Уладзімера Парфяновіча**, акру-

Цэнтравыбаркам разглядае скаргі кандыдатаў.

говая камісія нібыта знайшла несапраўдныя. Самае пекнае ў гэтай гісторыі — пастанова аб адмове ў рэгістрацыі датаваная 16 жніўня (!). «За памылкі мусілі б адказваць усе», — вась і ўсё, што са скрухаю можа сказаць У.Парфяновіч.

У пастанове Лідзкай гарадзкой камісіі аб адмове ў рэгістрацыі **Сяргею Скрабцу** гаворыцца, што знойдзены несапраўдныя 66 подпісаў з 1460, пададзеных ініцыятыўнай групай. Дэпутат прывёў такі факт: 11 подпісаў жыхароў дому на вул. Качана, 6, корпус 1 у Лідзе прызналі несапраўднымі, бо, паводле даведкі гарадзкога БТІ, такога дому нібыта няма. А дэпутат паказаў усім прысутным здымкі дому, на якім выразна відаць шыльда з гэтым адрасам, а ў пашпартах жыхароў дома пазначана менавіта такая прапіска. Нават гэтыя аргумэнты С.Скрабцу не дапамаглі. Цэнтравыбаркам са сьмешчакі адмовіў яму ў ягонаў скарге. Дэпутат ня мае ілюзій наконт таго, што яго не «зарубяць» канчаткова. «Мяне будуць душыць да канца: мае шанцы перамагчы ў Лідзе

складалі 90%». Тым ня менш, незарэгістраваныя кандыдаты ад Гарадзеншчыны падалі скаргі ў Вярхоўны суд.

Сытуацыя абсурдная: фактычна, улада сама сабе выбірае канкурэнтаў. Гэта калі б Буш, прыкладам,

- Улады ўсё радзей прызнаюць права на палітычную альтэрнатыву.
- У выпадку пажыццёвага прэзыдэнцтва Лукашэнкі «канкурэнцыю» яму на выбарах будзе складаць толькі Гайдукевіч.

сам выбіраў, каму з Дэмакратычнае партыі балютавацца.

Лепш за ўсё сытуацыю ілюструюць сухія лічбы. З 63 кандыдатаў, падтрыманых АГП, зарэгістраваны толькі 31. Зь «першае трыцяткі»

партсыпісу 70% прэтэндэнтаў адсеклі. І хаця кандыдатамі сталі вядомыя **Станіслаў Багданкевіч** (98-я Чкалаўская акруга), **Людміла Гразнова** (110-я Партызанская акруга), **Аляксандар Дабравольскі** (96-я Сьвіслацкая акруга, усе — Менск) — гэта ня можа кампэнсаваць страты. «Акруговыя камісіі мэтанакіравана не рэгістравалі тых прэтэндэнтаў, якія мелі ўсе шанцы перамагчы», — канстатуе старшыня АГП **Анатоль Лябедзька**.

Супраць прэтэндэнтаў, што належыць да «паралельнага грамадства», выкарыстоўваліся звесткі, атрыманьня ад фінансавых органаў. Гэтак, **Юр'я Варонежцава** ў Гомелі не зарэгістравалі, бо задэклараваны ім за год даход быў меншы, чым сума, якую ён за год вытраціў на аплату мабільнага тэлефона. **Яўгену Лабановічу** (таксама АГП) паставілі ў віну «нерэалістычна малыя» даходы за год — 360 тысяч рублёў.

З 55 прэтэндэнтаў ад Партыі БНФ зарэгістраваны толькі 34 чалавекі.

Працяг на старонцы 6.

НАВІНЫ

Па-беларуску на «Эўрабачаньні»

На міжнародным дзіцячым конкурсе «Эўрабачаньне-2004» Беларусь будзе рэпрэзэнтаваць 12-гадоваы Ягор Ваўчок з Мазыра. 20 лістапада ў нарвэскім Лілехамэры ён выступіць зь песьняй «Сьпявайце са мной».

Скандал у Лукашэнкаўцаў

Генпракурор узбудзіў крымінальную справу супраць Сяргея Стасюна, памочніка дэпутата Віктара Кучынскага, паведамляе «БДГ». За «вырашэньне праблемы» ён нібыта вымагаў хабар 80 тыс. дэляраў. Іншы эпізод — ён быццам бы замінаваў машыну дырэктара ААТ «ВДВ» Вячаслава Дулевіча. Паводле звестак пракуратуры, бізнэсоўцы плацілі 15 тыс. дэляраў толькі за тое, каб трапіць да С.Стасюна на прыём. В.Кучынскі — адзін з найбліжэйшых паплечнікаў Лукашэнкі, які зноў балютаецца ў дэпутаты ў Кобрыне.

Што натварылі журналісткі «СаўБеліі»?

Журналісткі «Советской Белоруссии» **Вікторыя Папова** і **Ганна Шадрына** падалі ў суд на газэту «Наблюдатель». Аўтарка «Наблюдателя» зьвінаваціла аўтарак разьдзелу сьвецкай хронікі «СБ» у тым, што іхныя паводзіны падчас «Эўрабачаньня» ў Стамбуле сталі «ганьбай для Беларусі». Журналісткі аспрэчваюць і меркаваньне, што яны зьездзілі ў Стамбул «на халяву». Яны даказваюць, што пабывалі на Басфоры за свае.

«Плянэта» з трыма зоркамі

Менскі гатэль «Плянэта» будзе цяпер пазначаны трыма зоркамі. Гэтак атэставаў узровень гатэльных паслуг Дзяржаўны інстытут мэтралёгіі.

АТС-200

Пры канцы верасня ў Менску зьмяняцца нумары тэлефонаў, якія пачынаюцца на 220. Заміж іх трэба будзе набіраць 200. Апроч таго, АТС-254 перайшла на нумар 204, а АТС 223 пераклучылі на 203.

Velcom, МТС, РБ

Лукашэнка даручыў ураду падрыхтаваць праект апэратара сувязі GSM са 100-адсоткавым дзяржаўным капіталам. Дзеля гэтага тэндэр на трэцяга апэратара падоўжаны да 19 кастрычніка. Шанцы замежных фірмаў (швэдзкай кампаніі «Тэле-2» ды расейскай «Альфа-груп», кожная зь якіх купіла права ўдзелу за 5 тысяч эўра) блізкія да нуля.

Новы нунцый

Новым апостальскім нунцыем у Беларусі прызначаны **Марцін Відовіч** — харват, які ў 1983—1994 працаваў рэдактарам Харвацкай праграмы Радьё Ватыкану, а ў 1994—1999 г. быў сакратаром па Босьніі й Герцагавіне ў дзяржсакратарыяце Ватыкану, потым арганізоўваў паломніцтвы ў Сьвятую зямлю.

Нерухомасьць даражэ ў Польшчы

Сярэдняя цана жылплошчы падскочыла за апошнія 12 месяцаў на 500 злотых за кв.м. У сярэднім за Бугам кв.м жытла цяпер каштуе \$730. Нерухомасьць, як чакаецца, і далей будзе даражэць — на 5—10% за год. **АШ; БелаПАН, svaboda.org, gazeta.pl**

Ня кожны бізнэсовец можа кіраваць дзяржавай

З 67 дэпутатаў палаты прадстаўнікоў, якія спрабавалі шчасьця зноў, зарэгістраваныя 55. Сярод адсунутых — Усевалад Янчэўскі і Надзея Цыркун.

Парлямэнтарам-прадпрымальнікам быў пастаўлены ўльтыматум: або бізнэс, або дэпутатства. Не жадаючы губляць грашовое месца, многія прадстаўнікі бізнэсу вырашылі разьвітацца зь месцам у Авальнай залі. Да рэгістрацыі з дыстанцыі сышлі былы генэральны дырэктар СП «Лада-ОМС», «Форд-юніян», прэзыдэнт АТ «Банк рэканвэрсіі і разьвіцця» **Аляксей Ваганаў**, які на час дэпутатства прыпыніў сьброўства ў ЛДП; былы гендырэктар аграгандлёвай фірмы «Дняпро», цяпер — старшыня камісіі па правах чалавека, нацыянальных адносінах і СМІ **Валеры Ліпкін**; былы гендырэктар беларуска-расейскага СП «Трэवलінк-інвэст» **Андрэй Нарэйка**. Былы гендырэктар ЗП «Ітэра-Бел» і па сумяшчальніцтве старшыня Беларускай сацыяльна-спартовае

партыі **Ўладзімер Александровіч** цягнуў зь вылучэньнем уласнае кандыдатуры да апошняга і ўрэшце заручыўся падтрымкаю выгадных інвэстыцыйных праектаў з боку прэзыдэнта.

Толькі намесьнік старшыні камісіі па прамысловасьці **Мікалай Скутаў** — які да абраньня дэпутатам кіраваў беларуска-расейска-ўкраінскім СП ЗАТ «БелРасУкрнафта» — праігнараваў загад зьверху. Аднак яшчэ 17 жніўня Цэнтравыбаркам пацьвердзіў адмову Пастаўскай акруговай камісіі №30, якая адмовілася зарэгістраваць ініцыятыўную групу дзейнага дэпутата.

Такі ж лёс напаткаў і **Юр'я Марозова**, які да абраньня дэпутатам меў дачыненьне да сеткі аўтазаправак і фармацэўтычнага бізнэсу ў Менску, а ў 2001 г. дапамагаў **Натальлі Машэравай** у яе спробе прэзыдэнцкай кампаніі 2001 г.

У Мастох не зарэгістравалі **Генадзя Дылеўскага**.

Пад пытаньнем заставаўся і лёс прэтэндэнта на дэпутацкі мандат **Кірылы Халопіка**, які вылучаўся па Шабаноўскай акрузе Менску, — камісія

цягнула з разглядам пытаньня аб рэгістрацыі дэпутата-прэтэндэнта пяць дзён. Між тым, Кірыла Халопік мае сьброўскія стасункі з **Васілём Хролам**, які зарэгістраваны кандыдатам у дэпутаты ў райцэнтры Глыбокае (Віцебская вобласць). Абодва — кіраўнікі Беларускай асацыяцыі «Не-рухомасьць».

Усяго «пад нож» пайшлі 12 цяперашніх дэпутатаў, якія спрабавалі вылучыцца ў палату прадстаўнікоў паўторна. Неспадзёўкай сталася адмова ў рэгістрацыі для **Ўсевалада Янчэўскага**, які зьбіраўся паўторна паспытаць дэпутатства і шчасьця ў Слуцкай акрузе №89; змагацца за месца ў Авальнай залі там будуць прадстаўнік Народнай грамады **Анатоль Балакір** ды мэр Слуцку **Аляксандар Сайко**. Менавіта апошні стаў фаварытам партыі ўлады ў гэтым рэгіёне.

Не зарэгістравалі і **Надзея Цыркун**. Гэтая дэпутатка-псыхалогія праславілася ўсхваленьнем сэкс-харызмы ППРБ. Балютавацца яна спрабавала ў Менску. Дыягназ: больш не патрэбная.

Глеб Хмяльніцкі

Чатырох палкаводцаў адсеялі

Супраць астатніх кіраўнікоў дэмакратычных сілаў улада выставіла па два супернікі: ад вэртыкалі і ад ЛДПБ на адцяжку галасоў.

Лідэры беларускае апазыцыі ўсе вылучаліся ў менскіх акругах. Старшыня Народнай грамады **Мікола Статкевіч** балюецца ў дэпутаты па Каліноўскай акрузе №108 (як і на выбарах 2000 г., калі ён прайграў). Ініцыятыўная група здала за свайго лідэра больш за 1100 подпісаў і сутыкнулася з неспадзяванкай: галоўным супернікам па акрузе выступаў намеснік старшыні Партыі БНФ **Юры Хадзька**. Лукашэнкаўцы вырашылі спрэчку «Пяцёркі+» і «Эўрапейскай кааліцыі» ўласнай воляй: Ю.Хадзьку з дыстанцы знялі. Міколу Статкевічу давядзецца змагацца за мандат з дзейным дэпутатам палаты прадстаўнікоў **Вольгай Абрамавай**, на якую робяць стаўкі ўлады. У дадатак па акрузе вылучаецца галоўны доктар першай клінічнай больницы Менску **Мікалай Сердзючэнка**.

Старшыня Аб'яднанай грамадзянскай партыі **Анатоль Лябедзька** таксама аддаў перавагу не Ашмане, ад якой абіраўся ў Вярхоўны Савет XIII склікання, а Сухараўскай акрузе №102 сталіцы. Схема «адзін апазыцыя-

нэр — два прадстаўнікі ўлады» скарыстаная і там. Апазыцыянаму палітыку давядзецца сутыкнуцца з загадчыцай упраўлення сацыяльнай дапамогі гарвыканкаму **Ірынай Аляксанавай**, за чыёй сьпінай — увесь адміністрацыйны рэсурс. Раскрутка прэтэндэнткі на канале СТБ пачалася ўжо раніцай 16 верасня, хаця паводле закону агітацыю можна пачынаць толькі з 17 верасня. Трэці ў акрузе — прадстаўнік лібэрал-дэмакратаў.

Старшыня Партыі БНФ **Вінцук Вячорка** зарэгістраваны па Ўсходняй акрузе №107 Менску. Галоўным супернікам В.Вячоркі зьяўляецца член савету рэспублікі бізнэсовец **Уладзімер Крук** і сябар ЛДП грузчык **Яўген Даронкі**. Схема традыцыйная: «адзін апазыцыянер — два кандыдаты ад улады». Прадстаўнікоў ЛДП многія камэнтатары схільныя разглядаць як прыхільнікаў цяперашняга рэжыму, што маюць адцягваць галасы выбарцаў, настроеных галасаваць за кандыдатаў ад партыі. Акрамя таго, ня выключана, што менавіта рукамі кандыдатаў ад ЛДП будзе ажыццяўляцца «нэгатыўная пяр-кампанія» супраць дэмакратаў, каб яны не асацыявалася з Крукам і Аляксанавай.

Лідэр Партыі камуністаў **Сяргей Калякін**, як і астатнія апазыцыяныя лідэры, супернічае з двума кандыдатамі, абодва — выкладчыкі Нацыянальнага тэхнічнага ўнівэрсытэту. У

Коласаўскай акрузе №106 Менску акрамя С.Калякіна ідуць намеснік старшыні БСДГ **Валер Арцішэўскі** і дэкан архітэктурна-будуўнічага факультэту БНТУ **Галіна Палянская**, якая называецца кандыдатам ад улады.

«Я добра расцэньваю свае шанцы — спадзяюся на адносна сумленнасьць выбарцаў пры ўжываньні адміністрацыйнага рэсурсу. Калі выбары адносна часнымі ня будуць, то пра што мы гаворым? Улада мяне не прызначаць дэпутатам: я выступаю за дэмакратызацыю грамадства, за зьмены палітычныя і эканамічныя, я катэгарычна супраць трэцяга тэрміну і пажыцьцёвага праўленьня Аляксандра Лукашэнка. Я ня ўпісваюся ва ўладную схему», — думае Сяргей Калякін.

Шкада, што непаразуменьні ў стане «Пяцёркі+» прывялі да таго, што лідэру камуністаў давядзецца канкураваць і з калегам па каліцыі Валер'ем Арцішэўскім, палітыкам нашат менш вядомым.

Нефармальнага лідэра дэпутацкае групы «Рэспубліка» генэрала **Валера Фралова** ў Масюкоўшчынскай акрузе «разьвялі» на дэкарэакцыя. «Каб запоўніць дэлярацыю аб маёмасьці і даходах, я ўзяў даведкі ў палатэ прадстаўнікоў і ваенкамаце пра заробак і пэнсію. Акруговая камісія, правяраючы звесткі пра мае даходы, накіравала запыты ў сакратарыят ПП і ваенкамат. Адказаў сталі даведкі з

абсалютна іншымі лічбамі. Я сабраў усе папэры і 17 верасня падаў скаргу ў Цэнтравыбаркам. Я глыбока перакананы, што мяне ўсё ж зарэгіструюць кандыдатам у дэпутаты», — заявіў «НН» Валер Фралоў.

Па-за гультэй апынуўся і кіраўнік Беларускай сацыял-дэмакратычнай грамады **Станіслаў Шушкевіч**. Падстава — у ягонай акрузе няма зарэгістраванае партыйнае суполкі.

Такі ж лёс напаткаў і старшыню ліквідаванае Партыі працы **Аляксандра Бухвостава**, які спрабаваў вылучыцца кандыдатам у дэпутаты па 95-й Васняноўскай акрузе. Палітыку адмоўлена ў рэгістрацыі з прычыны несапраўдных подпісаў: «графалыгійная экспэртыз» выявіла сярод здадзеных у акруговую камісію подпісаў 36 «несапраўдных». Аляксандар Бухвостаў мае намер абскардзіць рашэньне акруговай камісіі ў Цэнтравыбаркаме, але асаблівых надзей на посьпех ня цешыць.

Тактыка, абраная ўладамі ў барацьбе з апазыцыянымі лідэрамі, відавочная: адрэзаць адных, сутыкнуць другіх з двума прэтэндэнтамі ад вэртыкалі, каб на горшы для ўлады выпаў другі тур. А ў другім туры, разьлічваюць улады, апазыцыянераў пераможа пасья-рэфэрэндумная дэпрэсія.

Глеб Хмяльніцкі

Вінцук Вячорка: Цяпер не 2001 год

Пытаньне стаіць «або — або»

Тром акругам улады надаюць асабліва пільную ўвагу. Гэта Коласаўская акруга сталіцы, дзе балюецца лідэр ПКБ Сяргей Калякін, Сухараўская, дзе ідзе Анатоль Лябедзька, і Ўсходняя Вінцука Вячоркі — трох знакавых фігураў дэмакратычных партыяў. На пытаньні «НН» адказвае старшыня Партыі БНФ **Вінцук Вячорка**.

«НН»: Першую частку перадвыбарнае кампаніі (вылучэньне й рэгістрацыя кандыдатаў у дэпутаты) можна лічыць завершанай. Як бы Вы ацанілі гэты этап?

Вінцук Вячорка: З гледзішча задачаў, што мы перад сабою ставілі, — станоўча. Я асабіста абышоў каля сямсот кватэраў, а калі падсумаваць абыход кватэраў «фронтаўскімі» прэтэндэнтамі й людзьмі зь іхных ініцыятыўных групаў, мы прыйшлі да соцень тысячачу чалавек. Сумарна дэмакратычныя сілы дайшлі бадай што да мільёнаў. Гэта было надзвычай важна — упершыню за доўгія гады прадэманстраваць людзям увасобленую альтэрнатыву існай уладзе. Альтэрнатыву, якая сама да іх прыходзіць, адказвае на балючыя пытаньні, прапануе пазытыўнае выйсьце.

«НН»: Але ж прыкрыя адмовы ў рэгістрацыі кандыдатаў...

ВВ: Рэгістрацыя — гэта толькі адзін з этапаў фільтрацыі.

«НН»: Якая была лёгіка ўладаў у тармажэньні адных дэмакратычных кандыдатаў і спрыяньні іншым?..

ВВ: Пра «спрыяньне» ня ведаю. На добры лад, мусілі рэгістравалі, калі дакумэнты ў парадку. Але, напрыклад, не зарэгістравалі Юрася Губарэвіча ў Белаазерску, які сабраў каля 6 тысячачу подпісаў. «Адсеялі» праф. Юрыя Хадзьку, папулярных у сваіх мясцінах Сяргея Антусевіча (Горадня), Валера Пуціцкага (Рэчыца), Івана

Шэгу (Слонім). Прымусілі зняцца праз пагрозу звольніць Зьмітра Шэвеля (Лагойск), Алесь Грышаўца (Баранавічы). Пагражаюць Алесю Меху (Кобрын), звольнілі Вольгу Лагвіновіч (Маладэчна). Тымчасам амаль усюды зарэгістравалі прэтэндэнтаў, якія не зьбіралі подпісаў, а былі вылучаныя зьездам Партыі БНФ, каб «закрыць» пэўныя акругі, дзе не было мясцовых кандыдатаў. Гэта магло б сьведчыць пра аналітычны падыход — каго прапусьць, каго не. У Менску знакавых постацяў, у тым ліку кіраўнікоў партыяў, рэгістравалі, каб станоўча зазначыцца перад сусьветнаю дэмакратычнаю грамадою. Каго яны таксама пераважна рэгістравалі — гэта кандыдатаў на прасторных сельскіх акругах: Рыгор Костусеў — Шклоўскі, Бялыніцкі, Круглянскі раёны, ці Андрэй Юркоў — Горацкі, Дрыбінскі, Месьціслаўскі. У тых самых акругах парэгістравалі калегу з АГП. Відавочна, спадзяюцца, што ня хопіць моцы й магчымасьцяў аб'ехаць вялікія абшары й забясьпечыць на іх назіраньне. Добра, што далі кандыдацкія пасьведчаньні Васілю Главацкіх у Наваполацку, Сяргею Салашу ў Барысаве. Відаць, наступная хваля адсёву наперадзе.

«НН»: Вы праводзіце сваю публічную палітычную дзейнасьць па-беларуску. Ці ўплывае моўны рэжым на ходу цяперашняе выбарчае кампаніі?

ВВ: Абсалютна не ўплывае. Усё гэта недарэчныя страхі, якімі нас спрабавалі зьбіць з тэпу некаторыя «кансультанты»... У мяне былі толькі тры эпізоды з соцень, калі людзі нешта спыталіся пра мову. Адзін раз спыталіся, ці «могу я гаворыць па-рускі», я сказаў, што магу, але працягваў па-беларуску, і подпіс мне паставілі ахвотна. Вайсковец спытаўся, ці не зьбіраемся мы гвалтам уводзіць беларускую мову. Я адказаў, што БНФ супраць любых формаў гвалту. І той паставіў свой подпіс. Мова ня ёсьць праблемаю ані ў камунікацыях,

Вінцук Вячорка раіць:

Выбарнікам — ісьці й галасаваць «супраць» ламаньня Канстытуцыі, а таксама «за» тых кандыдатаў, якія падзяляюць «Пяцёрку плюс» — плятформу «Пяць крокаў да лепшага жыцьця». Ісьці ў сам дзень выбараў, не раней. Бо падчас г.зв. папярэдняга галасаваньня скрыня з бюлетэнямі стаіць пяць начэй без нагляду, і ейны сон спарадкае пачвараў. Міжнароднае непрызнаньне рэфэрэндуму ўжо ёсьць фактам. А значыць, трэба, каб пратэстнае большыня зрабіла даступны ёй учынак, паставіўшы адпаведны знак у адпаведным квадраціку бюлетэню. Назіральнікам — нікога й нічога не баяцца. Імкнуча спыняць парушэньні адрозь, а не паціху рыхтаваць будучую справаздачу. І разумець: галоўнае — няўхільныя зьмены ў настроях нашых суграмадзянаў.

ані ў пазытыўным ці нэгатыўным вобразе чалавека, які прыходзіць на парог. Больш за тое, мова добра пазыцыянуе кандыдатаў ад БНФ, дазваляе іх адрозьніваць сярод іншых прэтэндэнтаў.

«НН»: Зь якімі тэхнічнымі праблемамі Вы сутыкаліся падчас гэтай кампаніі?

ВВ: Існуюць абсалютна недарэчныя абмежаваньні вырабу інфармацыйнае прадукцыі. Калі зьбіральнікі подпісаў паведамляюць жыхарам пра меркаванага вылучэнца, тыя хочучь нешта атрымаць, спакойна пачытаць пасья. Але паводле цяперашняга драпежнага заканадаўства няможна людзям нават кавалачак папэры пакінуць. Гэта складовая частка стратэгіі «пханьня ваты ў вушы». У вылучэнцаў ад улады ніякіх праблемаў з доступам да людзей няма.

У акруговай камісіі я асабіста пакуль не сутыкнуўся зь відочнымі праблемамі. Наадварот, там — сама карэктнасьць. Праблемы пачаліся, калі я зьвярнуўся, маючы заканадаўчыя гарантыі, у газэту «Рэспубліка», дзе маю намер разьмясьціць сваю праграму. Мне на гэта праз тэлефон было паведамлена, што «газэта не рэзінвая».

Мая сытуацыя спэцыфічная: я лідэр партыі. І падзеі, зьвязаныя са мною, адрозьніваюць палітычнае вымярэнне. Таму чакаю, што супраць мяне будуць ужытыя танчэйшыя й адначасова больш маштабныя фор-

мы процідзеяньня.

«НН»: Ці ня шкодзіць сёлетняй перадвыбарнай кампаніі падрыхтоўка да рэфэрэндуму?

ВВ: Лукашэнка выгаднай было б правесці рэфэрэндум пазьней. Але ён скарыстаў з трагедыі ў Бэслане, зразу-меўшы, што гісторыя можа ня даць яму другога такога шанцу — схавацца ў інфармацыйны цень вялікае бяды. Пасья гэты рэфэрэндум прыцьмяць выбары ў Амэрыцы й Украіне. Кандыдаты, што стаяць на плятформе «Пяці крокаў да лепшага жыцьця», змадыфікуюць свае праграмы, надаючы пытаньню, вынесенаму на рэфэрэндум, галоўнае месца: ці хочам мы самаўладства, якое будзе сябе рэпрадукаваць бясконца? Лукашэнка ж не разьлічвае на законны мэханізм свайго сыходу з улады. Ён праграмуе дэстабілізацыю. Мерымся выкарыстаць усе магчымасьці, якія нам дае нават куртаты выбарчы кодэкс, каб прапагандаваць нашае стаўленьне да рэфэрэндуму.

Добра, што зьнікае ніша для так званых «незалежных» кандыдатаў. Кожны павінен вызначыцца й наўпрост сказаць «за» ці «супраць». Грамадзтва імкліва палітызуецца. Уся тая твань, што зьліваецца з экрану тэлевізараў, паміма волі ініцыятараў палярызуе грамадзтва й рэльефна высьвечвае яго свабодную любную большыню. Цяпер нават не 2001 год. Шыла ў мяху не схаваеш.

Гутарыў Сяргей Харэўскі

З УСЕЙ КРАІНЫ

Як любяць у Воршы лібэральных дэмакратаў

У аршанскай акрузе №26 пасьведчаньні кандыдатаў выдалі ўсім дэмакратам. За мандат тут будуць змагацца камуніст-калякінец Мікалай Дзімідаў (быў дэпутатам ВС XII скліканьня ды ўдзельнічаў ва ўсіх выбарчых кампаніях, якія праходзілі з таго часу), Генадзь Ананьёў (АГП), Канстанцін Анташковіч (БСДП-НГ). Ад улады ў парламент ідзе начальніца гарадзела адукацыі Людміла Анікеева. Подпісы за яе вылучэньне зьбіралі з большага яе падначаленыя, для падстрахоўкі яе вылучылі ў кандыдаты працоўныя калектывы двух заводаў. Адзінага зьнялі зь перадвыбарнай гонкі вылучэнца ЛДПБ: няправільна аформіў дакумэнты. Гайдукевічаўцы ўдзельнічаюць ва ўсіх выбарах (у міжвыбарчы перыяд іх не відаць і не чуваць), але ніколі не выйгравалі, нават у другі тур не выходзілі.

Яўген Жарнасек, Ворша

палітыка

КАЛЁНКА РЭДАКТАРА
Вуліца 17 Кастрычніка

Працяг са старонкі 1.

Інфармацыя, што добрая палова дэмакратычных, незалежных і беларускамоўных кандыдатаў у дэпутаты парламэнту — Хадыка ў Менску, Губарэвіч у Бяроза, Карніенка ў Гомелі, Шэін у Ракаве, Бандарэнка ў Смургонях — не зарэгістраваныя, прыйшла 16 верасня, напярэдадні Дня ўз'яднання Заходняй і ўсходняй Беларусі, ды абудзіла міжвольныя асацыяцыі з выбарамі ў панскай Польшчы.

Тады таксама сьпярыша захоўваўся дэмакратычны фасад — але не падпускалі беларускіх кандыдатаў. Тады таксама ўлады лічылі сябе ўсяільнымі і выхваляліся, што праз дваццаць гадоў ніводнага сьведмага беларуса тут са сьвечкаю ня знойдзеш.

Выбары ня будуць свабоднымі — 16 верасня гэта стала ясна. Наступныя навіны былі больш чым чаканымі. З тэлеваротаў і ўлётак кандыдатаў камісіі на свой густ выразаюць занадта крытычныя кавалкі. Агітацыя за пажыццёвае прэзыдэнцтва Лукашэнкі выдзецца так, нібы дзяржаўныя газэты і ТВ належаць не грамадству, якое мусіць уважваць і «за», і «супраць», а рэжымнаму УП «Лукашэнка».

Пры ўсіх зачыстках беларускае апазыцыйнае рэпрэсіі застаюцца дазаванымі. Газэты то зачыняць, то адчыняць, а арыштаванаму Леванеўскаму дазволена з астрогу вылучацца ў дэпутаты. Вось рыхтык так было і за Пінсудзім. Той таксама навіў парадак і чысьціню. Дзяды на вёсках дагэтуль захоплены ўспамінаюць. Толькі паспрабуй падаткаў не заплаці ці плоту не паладзь — заробіш дубцом па пятах.

Усё скончылася знікненьнем панскай Польшчы з палітычнай сцэны пры першых геапалітычных трансфармацыях. Безь Пінсудзкага канструкцыя развалілася. Быў дах, былі платы — сьценаў не было.

Праціўнікі аўтарытарнага рэжыму пінсудчыкаў былі расколатыя. Пэрсанажы тагачаснае апазыцыйныя нібы сышлі з плочы Якуба Коласа — творца беларускай граматыкі, дэпутат д-р Тарашкевіч; Радаслаў Астроўскі, якога ў сённяшняй тэрміналогіі мы б назвалі грантасосам — толькі бэрлінскі спонсараў — і які паставіў кропку ў сваёй палітычнай кар'еры старшынствам у марыянэтакным урадзе БПР; ідоляг Антон Луцкевіч — рэвалюцыянер, прэм'ер, масон і хто толькі ні... — усё дзеля незалежнасьці Беларусі; геройскія КПЗБ'оўцы; падманутыя і закатаваныя сталіністамі грамадоўцы; улюбёныя ў свой народ хадэкі...

Лукашэнка — не Пінсудзікі. Пінсудзікі душыў беларускі сэпаратызм, бо верыў у маналітную Польшчу і дзейнічаў у стылістыцы цэнтральнаеўрапейскіх лідэраў свайго часу. Рэжым Лукашэнкі — аўтарытарны аўтсайдэр Эўропы. Супольныя ў Лукашэнкі зь Пінсудзім — ня мэты, а мэтады.

Толькі рабіць вайсковыя перавароты і ўяжджаць у сталіцу на бронемашыне цяпер ня модна. Элегантныя перамогі дасягаюцца пры дапамозе маніпуляцый грамадзкай думкай і падтасоўкі галасоў. Калі 23% галасоў ператвараюцца ў 73% — гэта і ёсьць пераварот, гаворачы па-старому, у тэрмінах эпохі, калі перавароты яшчэ называлі пераваротамі, паноў — панамі, а групу — груцай. Што б Лукашэнка ні гаварыў на «Дажынках», але рыхтуецца ён зусім не падзякаваць сваім верным 23 працэнтам і пайсьці, а да нечага іншага. Фільтрацыя сотні кандыдатаў ад апазыцый — таму доказ.

Былі б Прытыцкі, Танк, Луцкевіч і Гадлеўскі жывыя, яны падтрымалі б аб'яднаньне цяперашніх камуністаў, хадэкаў і сацыялістаў — «Пяцёрка-плюс». Радаслаў Астроўскі — мо і не. Але то быў дзяця з іншае гліны.

Андрэй Дынько

Менск-Старавіленская	
Менск-Усходняя	
Менск-Сухараўская	
Менск-Коласаўская	
Менск-Каліноўская	
Менск-Купалаўская	
Менск-Уручанская	

Самыя цікавыя акругі

Менск-Старавіленская
Уладзімер Колас, дырэктар Беларускага ліцэю, ПБНФ
Аляксандар Цынкевіч, АГП
Алег Волчак, праваабаронца, БСДГ
Аляксандар Лягчылаў, паэт-песеньнік, дырэктар гандлёвага каледжу

Менск-Усходняя
Вінцук Вячорка, лідэр ПБНФ
Уладзімер Крук, член савету рэспублікі

Менск-Сухараўская
Анатоль Лябедзька, лідэр АГП
Ірына Аляксанава, загадчыца ўпраўленьня сацыяльнай дапамогі гарвыканкаму

Менск-Коласаўская
Сяргей Калякін, лідэр ПКБ
Галіна Палаянкая, дэкан архітэктурна-будаўнічага факультэту БДПА

Менск-Каліноўская
Мікола Статкевіч, лідэр Народнай грамады
Вольга Абрамава, дэпутатка ПП

Менск-Купалаўская
Валянціна Палевікова, прафсаюз-

ная лідэрка, АГП
Сяргей Мудрачэнка, ПБНФ
Генадзь Давыдзька, дырэктар тэатру імя Янкі Купалы

Менск-Уручанская
Алесь Міхалевіч, намесьнік старшыні ПБНФ
Віктар Марахін, палкоўнік, дэпутат ПП
Сусанна Фурсава, доктарка

Менская-раённая
Уладзімер Дзялендзік, былы заснавальнік прыватнага ўнітарнага прадпрыемства «Дарыда»
Юрась Зянковіч, дэпутат райсавету, ПБНФ

Шклоў-Бялынічы
Рыгор Костусеў, ПБНФ
Уладзімер Канаплёў, віцэ-сьпікер ПП

Клічаў
Людміла Гушча, Народная грамада
Вадзім Папоў, сьпікер ПП

Слуцк
Анатоль Балакір, Народная грамада
Аляксандар Сайко, старшыня Слуцкае гарадзкае адміністрацыі

Маладэчна
Вольга Лагвіновіч, ПБНФ
Эдуард Баланчук, экс-КХП-БНФ
Аляксей Кароль, намесьнік старшыні БСДГ
Мікалай Чурсін, кіраўнік Маладэчанскай гарадзкай адміністрацыі
Станіслаў Гаварушкін, дэпутат ПП

Барысаў
Сяргей Салаш, ПБНФ
Віктар Гумінскі, дэпутат ПП

Масты
Алесь Зарамбюк, Малады фронт
Аляксандар Пудайкін, ПКБ
Анатоль Белашэўскі, начальнік УУС па Гарадзеншчыне

Шчучын-Воранава
Алесь Мілінкевіч, незалежны, «Пяцёрка+»
Вінцэнт Казяк, прадстаўнік прэзыдэнта па Гарадзеншчыне

Віцебск-Горкаўская
Павал Севярынец, Маладая Беларусь
Уладзіслаў Токараў, ПБНФ
Уладзімер Арыстаў, АГП

Алена Фаміна, Народная грамада
Яўген Інц, ПКБ
Алена Ціхановіч, супрацоўніца ваенкаматы
Зоя Крот, начальнік камітэту па працы і сацыяльнай дапамозе Віцебскага аблвыканкаму

Наваполацк
Васіль Главацкіх, ПБНФ
Аляксандар Цярэнцьеў, АГП
Леанід Турчышчаў, загадчык катэдры Наваполацкага ўнівэрсытэту
Пятро Саламуха, гандырэктар ААТ «Нафтазаводмантаж»
Іна Антонава, галоўная доктарка дзіцячай паліклінікі Наваполацку

Лепель
Алег Тычына, прадпрымальнік, сябар прадпрымальніцкага аб'яднаньня «Пэрспэктыва», «Пяцёрка+»
Аляксей Габрыэль, Народная грамада
Раман Унучка, экс-банк'ер, экс-віцэ-прэм'ер, імаверны кандыдат на пасаду сьпікера ад лукашэнкаўцаў

Гомельшчына
12 кандыдатаў ад АГП не зарэгістравана.

СПОРТ

Паралімпіяда: прыклад для кожнага

Працяг са старонкі 1.

Найбольш прадстаўнічыя дэлегацыі сабралі: каманда ЗША (233 чалавекі), немцы (215) ды кітайцы (200). Беларусаў у Грэцыі — 33 атлеты. Бяром ня колькасьцю, а якасьцю. За першыя тры дні суайчыньнікі заваявалі шэсьць мэдалёў. Паклаў пачын узнагародам 51-гадовы гарадзенец Віктар Хільмончык. Ён заваяваў «срэбра» ў штурханьні ядра (13,19 мэтра) сярод спартоўцаў з парушэньнем апорна-рухальнага апарату, палепшыўшы асабісты рэкорд адразу на 67 см.

А першае золата беларусам прынес на дыстанцыі 400 мэтраў вольным стылем сярод людзей са слабым зрокам 23-гадовы Сяргей Пунько. Ён палепшыў на 2,16 сэкунды ўласны сусьветны рэкорд (4 хвіліны 11,58 сэкунды). Пунько — сьціплы: «Залаты мэдаль — гэта ганарова, але нічога выдатнага я не паказаў». Трэцяе месца ў гэтай дысцыпліне заняў чэмпіён Паралімпіяды-2000 20-гадовы Раман Макараў. Дарэчы, Пунько заваяваў на наступны дзень «срэбра»

на дыстанцыі 100 мэтраў брасам.

Паралімпійскія гульні — гэта і прага жыцьця, і трыюmf чалавечай волі. На цырымоніі адкрыцьця кіраўніца аргкамітэту Алімпійскіх і Паралімпійскіх гульняў Яна Ангелопулас-Даскалак адзначыла, што ня ўсе спартоўцы атрымаюць мэдалі, але ўсе паедуць з Грэцыі чэмпіёнамі. «Мы захапляемся вашым духам, які дазваляе дабіцца, на першы погляд, немажлівага».

У пацьвярджэньне яе слоў падчас шэсьця туркмэнскай дэлегацыі Атаджан Бегнізаў зьдзейсніў подзьвіг. Ён адкінуў мыліцы і прайшоў дыстанцыю на руках, несучы цэла паралельна зямлі. Зрэшты, удзел кожнага паралімпіаца ў такіх гульнях — подзьвіг.

У 1924 г. у Парыжы былі праведзены першыя Алімпійскія гульні для глухіх. Пасьля другой сусьветнай вайны да спорту сталі актыўна далучацца людзі з пашкодзжаньнямі апорна-рухальнага апарату. У гэтым вялікая заслуга доктара Людвіка Гутмана, які ў ангельскім Сток-Мандэвілі, у Цэнтры рэабілітацыі хворых са

сьпіннамазгавымі траўмамі, распрацаваў адмысловую праграму. У 1948 г. паралельна з Алімпіядай у Лёндане прайшлі і першыя Сток-Мандэвільскія гульні. З часам былі ўсталяваныя кантакты зь Міжнародным алімпійскім камітэтам. І ўжо ў 1960 г. у Рыме прайшла першая Паралімпіяда. У ёй узялі ўдзел 400 спартоўцаў з 23 краін. «Пара» — Алімпіяда, якая праходзіць паралельна Летняй. Паступова Паралімпіяды заваявалі інтарэс і прыцягнулі ўвагу людзей нават далёкіх ад спорту. Так, пасьля гульняў у Токіё ў 1964 г. амаль усе японскія атлеты былі працаўладкаваныя. Ад 1988 г. Паралімпіяды праходзяць у гарадах, дзе праводзілася летняя Алімпіяда. СССР упершыню ўзяў удзел у Паралімпіядзе ў 1988 г. у Сэуле. Лічылася ж, што і інвалідаў у Савецкім Саюзе таксама няма.

За перамогу на Паралімпійскіх гульнях беларускія спартоўцы атрымаюць 12 тысяч даляраў, за другога месца — 6 тыс., за трэцяе — 4 тыс. І яны таго сапраўды вартыя.

Алег Раявец

Хто дзе ідзе

Дэпутацкі мандат дае прадстаўніку вяртыкалі цяпло і надзейнасць. Таму з 108 цяперашніх дэпутатаў палаты прадстаўнікоў бітым гасыцінам у дэпутацтва пайшлі паўторна 67 чалавек. Аднак толькі 54 дэпутатам удалося прайсці празь сіта рэгістрацыі.

Беспрацоўны Канаплёў

Сярод гэтых пяцідзесяці чатырох вылучаюцца гордыя постаці сьпікера палаты **Вадзіма Папова** ды ягонага намесніка **Ўладзімера Канаплёва**. Больш уплывовым з двайкі зьяўляецца, зразумела, намеснік — сябар дзяцінства прэзідэнта **У.Канаплёў**.

Віцэ-спікер **Уладзімер Канаплёў** зарэгістраваны кандыдатам у дэпутаты ў Шклоўскай выбарчай акрузе №75 і, насуперак чуткам, што хадзілі, ня мае супернікаў ад улады. Дзіўна толькі, што ў рэгістрацыйных дакумэнтах **У.Канаплёў** фігуруе як «беспрацоўны».

Галоўны супернік дэпутата — старшыня Магілёўскае абласное суполкі Партыі БНФ **Рыгор Костусеў**. Ён прапаноўваў **У.Канаплёву** распачаць сумесную агітацыйную кампанію, аднак апошні адмовіўся. Уласныя шанцы на перамогу **Рыгор Костусеў** ацэньвае як «50 на 50» — «калі будзе праведзена сумленна агітацыйная і выбарчая кампанія». Бялініцкі раён — радзіма прадстаўніка БНФ, у Шклоўскім ён доўга працуе — тут асаблівыя праблемы з выбаршчыкамі кандыдат ня бачыць. А вось з Магілёўскім раёнам кандыдату прыйдзеца папрацаваць. Тым больш што **Ўладзімер Канаплёў** яшчэ да ўтварэння акруговай выбарчай камісіі распаўсюдзіў у акрузе велізарным накладам справаздачу аб дэпутацкай дзейнасці. Каляровыя ўлёткі-справаздачы, трэба сказаць, ня мелі выходных звестак. Кагосьці за такое зьнімаюць...

Астатнія два кандыдаты ў дэпутаты — прадстаўнік АГП **Аляксандар Булаўкін** ды спадар ад Лібэральна-дэмакратычнай партыі, асоба малавядомая. Зрэшты, як і большасць кандыдатаў ЛДП.

Дэпутат супраць дэпутата

Яшчэ 14 красавіка ў пасланьні парламэнту **Аляксандар Лукашэнка** дэ-факта забараніў удзел у выбарах прадстаўнікам бізнэсу, да якіх

належаць (дакладней, належаў, але, бадай, «былых бізнэсоўцаў»), як і КДБістаў, не бывае) былы заснавальнік прыватнага ўнітарнага прадпрыемства «Дарыда» **Ўладзімер Дзялендзік**. Апошні, аднак, бізнэс ужо пакінуў, перадаўшы права заснавальніка найбуйнейшага вытворцы мінэральнай вады даччы Натальі Дзялендзік.

У Дзялендзіку кінуў пальчатку малады папулярны дэпутат Жданоўскага сельскага і Менскага райсавету **Юрась Зяньковіч** (БНФ). Прадстаўнік ЛДП ні Ю.Зяньковіч, ні У.Дзялендзік за суперніка ня лічаць: кандыдата ніхто ня ведае, ды і нават на атрыманьне пасьведчаньня кандыдата прадстаўнік ЛДП не зьявіўся.

На пасяджэньні камісіі па рэгістрацыі кандыдатаў сябар камісіі ад ПКБ пацікавіўся ў дэпутата: ці праўда, што ён аказаў Менскаму раёну спонсарскую дапамогу на суму 1 мільярд 200 мільёнаў рублёў? «Я адказаў: ужо нават і больш, і ўсё гэта пацвярджаецца дакумэнтальна», — кажа У.Дзялендзік.

«Сапраўдных канкурэнтаў, па шчырасьці, я ня бачу: Зяньковіч для мяне не канкурэнт, народ яго ня прыме. Праграмы як такой у яго няма зусім, а тое, што ён гаворыць, — тое кажу і я, гэта мы ўсе ведаем і без яго. Разьлічваць на дапамогу з боку, што нехта дапаможа нам фінансамі, — ніхто ніколі бясплатна нам не дапаможа. ЗША могуць толькі разабмабіць дзесьці нешта ды імкнуцца кантраляваць увесь сьвет, а грошай бясплатна не дадуць. Скажу больш: і Пуцін ужо пайшоў па беларускім шляху, пачаўшы ўзмацняць дысцыпліну ў Расеі. Пуцін пайшоў, і іншыя краіны пойдучь», — самаўпэўнена заяўляе У.Дзялендзік.

Дэпутат ад пратэстантаў

Трэці раз дамагаецца дэпутацкага мандату і дэпутат **Іван Пашкевіч**, які вылучаецца ў адной і той жа акрузе — Столінскай №16. І.Пашкевіч вылучаўся традыцыйным шляхам — праз збор подпісаў, хаця і зьяўляецца сябрам Народнай грамады. Супраць прадстаўніка «Рэспублікі» дзейнічаюць старшыня калгасу «Фядорскі» **Рыгор Дзямко** і хірург райбольшніцы **сп. Прус**. Ад пачатку акруговай камісіі не зарэгістравала дзвюх ініцыятыўных груп, пазьней «выдаліла» з гульні двух партыйных вылучэнцаў.

Іван Пашкевіч разьлічвае «на перамогу ў першым туры». Століншчына славіцца сваімі рэлігійнымі традыцыямі, дзе пераважаюць пра-

тэстанцкія суполкі. На іх і робіць стаўку ініцыятыўная група Івана Пашкевіча, якая сабрала звыш за 6 тысяч подпісаў.

«Рэгістрацыя кандыдатаў праходзіла ў самых жорсткіх умовах. У мяне гэтая кампанія — трэцяя па ліку, і больш жорсткага прэсынгу мне сустракаць не даводзілася», — гаворыць Іван Пашкевіч.

Насустрач рэваншу

Сутыкненьне інтарэсаў праўладных прэтэндэнтаў адбылося ў Бабруйскай Ленінскай акрузе №63. Выбарчы настрой члену савету рэспублікі **Тацяне Арцюшэньні** сапсавала дэпутатка палаты прадстаўнікоў **Марыя Вінакурава**, якая ў апошнія імгненьне пайшла па гэтай акрузе.

Паводле чутак, на выбарах-2000 Тацяна Арцюшэнька апераджала тагачасную суперніцу па колькасці набраных галасоў, аднак асабістае знаёмства **Марыя Вінакурава** з прэзьдэнтам **А.Лукашэнкам** зрабіла сваю справу, і ў дэпутацкае крэсла села апошняя, а Т.Арцюшэнька мусіла зьяніць уласную кандыдатуру і пагадзіцца на прывабную пасаду «сэнатаркі».

Праз чатыры гады Тацяна Арцюшэнька захацела даць бой сваёй суперніцы — за чатыры гады сэнатарства ня горшыя сувязі займела і яна. І **Марыя Вінакурава** не было накіравана атрымаць ад камісіі пасьведчаньне кандыдаткі ад акруговай камісіі. Толькі Цэнтравыбаркам зарэгістраваў дэпутатку, якая сёлета ўступіла ў КПБ і з памылкай вылучалася ад зьезду.

Сацыялістка й спікер

Старшыня палаты прадстаўнікоў **Вадзім Папоў** не зьяўляецца самастойным палітычным гульцом, таму лічыўся намінальным спікерам. Канкурэнт у яго ў забытай богам Клічаўскай акрузе адзін — прадстаўніца Народнай грамады **Людміла Гушча**.

Дэмакраты сышліся

Старавіленская акруга №105 Менску сярод іншых сталічных акруг вылучаецца сутыкненьнем трох дэмакратычных кандыдатаў. За мандат змагаюцца тры калегі па «Пяцёрцы»: Партыю БНФ прадстаўляе дырэктар Беларускага ліцэю **Ўладзімер Колас**, Сацыял-дэмакратычную грамаду рэпрэзэнтую правабаронца **Алег Волчак**, Аб'яднаную грамадзянскую пар-

тыю — **Аляксандар Цынкевіч**. У дадатак да «тройкі» дэмакратаў — прадстаўнік ЛДП **сп.Зыкаў** ды дырэктар гандлёвага каледжу паэт-песеньнік **Аляксандар Лягчылаў**.

Сытуацыя для дэмакратаў, з аднаго боку, нядэрная: «тройка» мае шанцы праводзіць агітацыю супраць рэфэрэндуму і прывесці як мага болей наглядальнікаў на ўчасткі. Зь іншага боку, ні адзін з кандыдатаў не зьбіраецца здымаць сваю кандыдатуру на карысьць іншага.

Зрэшты, мяркуе **Ўладзімер Колас**, можа, гэта й да лепшага. «Ніхто, вядома, ня будзе агітаваць адзін супраць другога, кампанія будзе неагрэсіўная. Але ўсе мы зоймем адзіную пазыцыю, а ў другім туры ў любым выпадку застанеца адзін дэмакратычны кандыдат», — перакананы **Ўладзімер Колас**.

Адмовіць нельга рэгістраваць

Адразу 9 прэтэндэнтаў вылучылі з выбарчай гонкі ва Ўручанскай акрузе Менску — з 12 прэтэндэнтаў зарэгістравалі двух. Сярод нешчасліўцаў можна згадаць былога кандыдата ў прэзьдэнты **Ўладзімера Ганчарыка**, аднаго з кіраўнікоў БСДГ **Паўла Знаўца**, дэпутата Вярхоўнага Савету XIII скліканьня, былога міністра абароны **Аляксандра Чумакова**.

Ініцыятыўная група **Ганчарыка** сабрала 5800 подпісаў, у акруговую камісію здалі 1091 подпіс, 59 з якіх былі прызнаны несапраўднымі. «У той жа дзень, 16 верасня, я з сябрамі маёй групы абышлі 58 з 59 указанных у акце выбаршчыкаў, і ўсе яны пацвердзілі факт самастойнага прастаньня даты і подпісу ў падпісных лістах. Мая скарга разам з пісьмовымі пацвярджэньнямі 58 выбаршчыкаў знаходзіцца ў Цэнтравыбаркаме, 20 верасня кіраўнік майго штабу адвёз скаргу і ў пракуратуру Першамайскага раёну. Дапушчана яўная падтасоўка выбарчых дакумэнтаў», — перакананы **Ўладзімер Ганчарык**.

Намесніку старшыні БНФ **Алесю Міхалевічу** ў гэтай акрузе супрацьстаяць дзейны дэпутат ПП палкоўнік **Віктар Марахін** і доктарка **Сусанна Фурсава**. У акрузе з 38 участкаў 10 знаходзяцца ў вайсковых частках.

Асабліва акруга

Купалаўская акруга №97 мае права называцца асаблівай. Менавіта да гэтай акругі Цэнтравыбаркам з МЗС прыпісалі ўсіх выбаршчыкаў, якія знаходзяцца і будуць галасаваць за межамі Беларусі, — а гэта 20 тысяч чалавек. Калі ў астатніх акругах сярэдняя колькасць выбаршчыкаў складае прыкладна 60 тысяч чалавек, то ў Купалаўскай — 81 тысяччу.

Кандыдатаў у акрузе зарэгістравана чатыры. Сярод іх **Валянціна Палевікова** ад АГП і актывіст БНФ **Сяргей Мудрачэнка**. Гэта адна з тых нешматлікіх акругаў, дзе ад улады выстаўлены беларускамоўны кандыдат — дырэктар Купалаўскага тэатру **Генадзь Давыдзька**. Яшчэ пяць прэтэндэнтаў акруговай камісіі выкінула з гульні. Сярод іх — дзейны дэпутат Палаты прадстаўнікоў **Уладзімер Навасяд**, чья рэгістрацыя спачатку была адкладзена на пяць дзён, і старшыня Таварыства беларускай мовы **Алег Трусаў**, незарэгістраваны зь незразумелых прычынаў.

«16 верасня акруговая камісія не

дала мне ніякіх тлумачэньняў, таму я сам ня ведаю прычынаў адмовы. Я 17 верасня накіраваў скаргу ў Цэнтравыбаркам і чакаю рашэньня. У канцы скаргі я напісаў словы **Васіля Быкава**: «За вамі — перамога, за намі — ісьціна». Гэта ня першы выпадак зьяняцця маёй кандыдатуры на выбарах. У савецкія часы мяне, вылучанага кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савету БССР ад ТБМ, спачатку зьянілі з выбараў, а калі я напісаў велічэзны артыкул у «Известия», тут жа аднавілі кандыдатам, і ўрэшце я перамог», — прыгадвае былыя часы **Алег Трусаў**.

Трэці раз празь дзяржаказ

Амаль стопрацэнтна прадвызначаны лёс парлямэнтных выбараў у Бабруйскай сельскай акрузе №65. Магутны адміністрацыйны рэсурс мае ў сваім распараджэньні **Юры Кулакоўскі**, дэпутат Вярхоўнага Савету XIII скліканьня, цяпер — памочнік прэзідэнта па Магілёўскай вобласці.

Затое адмоўлена ў рэгістрацыі на Магілёўшчыне былому палічніку **А.Лукашэнка** **Леаніду Спіцыну**, былому прэсаваму сакратару прэміера **Мікалаю Тоўсьніку**, сябру алімпійскай зборнай Беларусі **Сяргею Літштвану**.

Інтарэсы ўладных кланаў

Намесніку старшыні БСДГ **Аляксею Каралю** давядзецца вытрымаць у Маладачанскай гарадзкой акрузе №85 канкурэнцыю зь пяцьцю кандыдатамі ў дэпутаты. Гэта тая рэдкая акруга, у якой сутыкнуліся інтарэсы розных уладных кланаў.

Напачатку і цэнтральная ўлада, і мясцовае вяртыкаль рабілі стаўку на дэпутата палаты прадстаўнікоў **Станіслава Гаварушкіна** і падтрымлівалі яго ўсебакова. Аднак за тыдзень да заканчэньня рэгістрацыі кандыдатаў на гарызонце ўзьнікла фігура кіраўніка Маладачанскай гарадзкой адміністрацыі **Мікалая Чурсіна**, вылучанага ад працоўнага калектыву. Аляксей Кароль бачыць некалькі прычынаў гэтага раздору: «Для ўлады найважнейшым зьяўляецца рэфэрэндум, і ня гэтак важна, хто пераможа: Гаварушкін ці Чурсін. Са сваімі неак разьбярочца. Барацьба ж кланаў дае мне дадатковыя шанцы на перамогу». Станіслава Гаварушкіна напачатку вылучаў працоўны калектыў Маладачанскай гарадзкой большніцы, аднак пасля гэтае вылучэньне было ануляванае.

Партыю БНФ у акрузе прадстаўляе **Вольга Лагвіновіч**, а **Эдуард Балачук**, які выйшаў з КХП-БНФ дзеля ўдзелу ў парлямэнткай кампаніі, пазыцыянуецца як незалежны кандыдат.

Салаш будзе перамагаць

30-гадовы сябар Партыі БНФ **Сяргей Салаш** з Барысава настроены на безумоўную перамогу. Хаця маладому палітыку давядзецца нясоладка: у Барысаўскай гарадзкой выбарчай акрузе №77 балююцца дзейны дэпутат **Віктар Гумінскі**, дырэктарка СШ №13 **Людміла Гарнак** ды прадстаўнік АГП **Леў Марголін**. Увесь адміністрацыйны рэсурс працуе на Гумінскага. А сам С.Салаш, як і ягоныя калегі з кааліцыі «Пяцёрка+», абыякае змагацца за перамогу да канца.

Глеб Хмяльніцкі

Буш выбраў кандыдатаў ад дэмакратаў

Працяг са старонкі 3.

З Народнай грамады празь сіта рэгістрацыі прапусцілі толькі 28 прэтэндэнтаў з 56 вылучаных, вывешы з барацьбы **Міхаіла Ганчарыка** й **Вольгу Карач**.

З 38 прадстаўнікоў Партыі камуністаў беларускай кандыдатамі ў дэпутаты зарэгістраваны толькі 20.

Найбуйнейшы спэцыяліст у галіне выбарчага заканадаўства ў краіне **Міхаіл Пліска**, які прадстаўляе АГП у Цэнтравыбаркаме, катэгарычна заяўляе: «Большая частка адмоў ня мае пад сабою падстаў».

Улады ўсё радзей прызнаюць права на палітычную альтэрнатыву, а ў выпадку пажыццёвага прэзыдэнцтва **Лукашэнка** «канкурэнцыю» яму на выбарах будзе складаць толькі **Гайдукевіч**.

Мо ўсё ж байкот? «Нават у такіх несправядлівых умовах трэба выкарыстоўваць кожны шанец ісьці да людзей і тлумачыць ім згубнасьць ідэі пажыццёвага прэзы-

дэнцтва — а кандыдаты маюць для гэтага болей магчымасьцяў. У 1989 г. на выбарах было нешта падобнае, толькі тады адсеў ажыццяўлялі сходы працоўных калектываў. Нягледзячы на гэта, тады мы лічылі патрэбным змагацца й прарывацца», — прыгадвае **Алесь Бяляцкі**, вылучаны прадстаўляць Партыю БНФ пры Цэнтравыбаркаме. Усяго ад партыі «Пяцёрка+» з 227 прэтэндэнтаў зарэгістравана 127.

Увогуле, паводле словаў сакратара Цэнтравыбаркаму **Мікалая Лазавіка**, у гэтай кампаніі сярэднерэспубліканскі конкурс на адно дэпутацкае месца складае 3,26 чалавека. Гэта амаль у два разы менш, чым на байкатаваных апазыцыйных выбарах 2000 г. (тады пасля рэгістрацыі кандыдатаў камісіямі было 5,3 чалавека на месца). Напрошваецца яшчэ адна выснова: камісіі вядуць ненатуральны адбор кандыдатаў, каб выканаць пажаданьне прэзыдэнта аб правядзеньні выбараў у адзін тур.

Мікола Бугай

Месца пад лямпачкай

Кампанія паступлення ў ВНУ сёлета была гучнай. Такіх конкурсаў ды прахадных балаў нашы бацькі і ня сьнілі. Часам даходзіла да маразму — на адну са спецыяльнасьцяў журфаку БДУ знаёмая набрала 29 балаў з 30 магчымых, здаўшы адпаведна на 10, 10 і 9, і не прайшла па конкурсе. Але абітурыенцкая кампанія скончылася, і ўдачлівыя паступанцы блукаюць у пошуках жылля.

Жыць ці ня жыць?

Сярод студэнтаў пэдуінівэрсытэту ходзіць показка: «Каб засяліцца ў інтэрнат, трэба быць чарнобыльцам бяз рук і ног ды пабрацца шлюбам з інвалідам са свайго ж унівэру». Шчасьлівец сапраўды мусіць мець дзіўныя паказчыкі:

1) студэнт мусіць мець аднаго з бацькоў інвалідам 1-й ці 2-й групы;

2) студэнт мусіць мець брата (сястру) — студэнта(-ку) БДПУ імя М.Танка (а што рабіць бацькам, дзеці якіх навучаюцца ў розных ВНУ? Ці гэта мэтад заахвочваньня да паступленьня ў вышэйгаданую alma mater?);

3) студэнт мусіць мець мужа (жонку) з пэду (людзі!!! Бярэце на ўвагу!), праўда, маладым сем'ям дасца адзін пакой у блэчным інтэрнаце. Таму — дзейнічайце!!!

«Платнікам» жа й марыць ня варта пра інтэрнат.

Сярод рэальных ахвяр гэтага правіла — Паша Б., трэці сын у сям'і. Вучыўся на платным аддзяленьні. Каб плаціць сыну адукацыю й кватэру, бацькі пяць гадоў мусілі трымаць шасьцэра сьвіней і начаваць зь імі ў хляве ў простым сэнсе слова, калі сьвінаватка зьбіралася стаць маці.

Апэрацыя «!»

Калі ўсё ж ты выбіў месца пад лямпачкай усімі праўдамі-сьлязьмі і няпраўдамі — штодзённымі паходамі ў дэканат са словамі «Мае бацькі бедныя, ня могуць здымаць апартамэнт, а бабкі мяне баяцца, і ўвогуле хаджу няголены трэція суткі, бо начу на вакзале», — не сьпяшайся скакаць пад неба. Апроч эшалёнаў плёткаў, жыхароў інтэрнатаў перасьледуе нечыстотны прывід, імя якому — адпрацоўкі. У большасьці інтэрнатаў кожны жыхар мусіць адпрацаваць на карысьць часовага прытулку 40 гадзін за год.

Фізычная праца жыхароў «сямёркі» і «шасьцёркі» БДУ заключаецца ў прыбіраньні сьнегу ды перасоўваньні мэблі ў сталовыцы

Акцыя «бяздомных студэнтаў», арганізаваная Задзіночаньнем беларускіх студэнтаў, адбылася ў Менску 16 верасня. Былі затрыманыя тры чалавекі. Суды адбудуцца 28 верасня — юнакоў вінавацяць у супраціве супрацоўнікам міліцыі пры затрыманьні.

пасья дыскатэк. Жыхарам «пяцёркі» даставалася больш за ўсё: апошнія гады беларускія студэнты тутакжамесьціліся пад адным дахам разам з замежнікамі. Таму праца адпаведная — мыць калідорных сьцен пасья суботніх баяваньняў кітайцаў.

У чацьвертым інтэрнаце жывуць больш заможныя студэнты — пераважна з факультэту міжнародных адносінаў і юрфаку, таму і адпрацоўкі ў іх спэцыфічныя: за 20 гадзінаў фізычнай працы яны аддаюць 20 тысячаў BLR, на якія пасья камэндант ці загадчыца, «без сумневу», набудзе сродкі для мыцьця шыбаў.

У БДПУ ўсё нашмат прасьцей: адпрацоўкі заменены банальным дзяжурствам на кухні, што ўспрымаецца насельнікамі як сьвяты абавязак.

Калі лёс склаўся так...

А што ж з тымі, каму не пашчасьціла «прабіць» жылло?

Багацейшыя здымаюць кватэры, што зручна і заўжды прыемна з прычыны ўласнае незалежнасьці.

Аднапакаёўкі каштуюць ад 80—100 у.а. на месяц. З двухпакаёўкамі аптымальны варыянт — каля 120 у.а. на 4-х асоб. Трохпакаёвыя кватэры можна знайсці за 170 у.а., і тады атрымаецца сапраўдны інтэрнат з уласнай яму гамарняй — шэсьць хлопцаў ці дзяўчат.

Самы пашыраны варыянт сярод студэнцтва — здымаць пакой у бабкі. А апошнія бываюць розныя — ад клепатлівых «мамуль», якія

ня выпускаюць цябе галодным на заняці, да шкідлівых сварлівых баб, якіх не задавальняе фасон тваёй бялізны, не задавальняе, што ты дакранаешся да шпалераў (запэцкаеш!), што сядзіш на канапе (праломіш!), чытаеш пасья 23-й (чаму ж цябе Паца Ваца вучыць?!). З такой бабай трэба ня дыхаць і павіснуць дзе-небудзь на жырандолі, каб, крый Божа, ня вытаптаць дывановую дарожку. З такімі патрабаваньнямі бабкі маглі б назначаць больш сьціплюю цану. Але яны не сьпяшаюцца: пакойчык у цэнтры на дваіх каштуе 60 у.а., на ўскрайку — каля 25 у.а. з чалавека.

Я асабіста пасялілася разам з каляжанкай за горадам у Чорным замку Бараўлянскім. Балазе, не на вакзале.

Люда Асіпенка

Махлюем, але смак чуем

У вёсцы Яроміна, якая ўсутыч прылягае да Гомелю, кагадзе быў выкрыты пункт, дзе махляры падраблялі алькагольныя напоі. Міліцыя знайшла бутэлькі, стосы этыкетак, нават сапраўдныя акцызныя маркі. Муж і жонка чынілі справу спрыгна і нават з пэўнай доляю сумленьня: сьпірт разьмешваўся не з абы-якой вадзіцаю, а толькі з дыстыляванай. У падманную пярцовачку не забывалі ўкінуць пярцовы стручок.

Равесьніца Багдановіча

Душой загавела Вера Рагавец — найстарэйшая жыхарка Гомельшчыны. Была яна раўналеткаю Максіма Багдановіча і мела за сваімі плячыма 113 годчкаў.

Мінаманія

Зноўку гамельчукам няма спасу ад глузданутых дзядзькоў, якіх завуць «тэлефоннымі мінерамі». Ледзь пасьпеў адзін такі «замінаваць» жылы дом на праспэкт Кастрычніка, як другі «падклаў бомбу» ў Інстытут радыялёгіі. Абодва затрыманы.

Сяргей Балахонаў, Гомель

Янку няма дзе вучыцца

Ужо 20 дзён сын Аляксея Лапіцкага з Жодзіна, 8-гадовы Янка, ня можа наведаць школу. Гарвыканкам зачыніў адзіную ў Жодзіне беларускую міні-клясу. Дзецям прапанавалі перайсьці на расейскамоўнае навучаньне, а статус адзінай у горадзе беларускай гімназіі (СШ №7), дзе навучаліся дзеці, скасаваны. Дзецям, якія ня хочуць пераводу на расейскую, застаецца прыходзіць на ўрокі расейскай і беларускай мовы, а астатнія прадметы вывучаць самастойна, за свой кошт наймаючы настаўнікаў і здаючы залікі пад канец году. Бацькі пратэстуюць і дабіваюцца адкрыцьця беларускае плыні.

Алесь Вольны, Жодзіна

Таксі да выцьвярэзьніка

Па баранавіцкіх вуліцах цяперака езьдзіць адмысловая машына «Спэцмэдслужба». Яна падпарадкавана выцьвярэзьніку, які адчыніўся наоў. На гэтай машыне працуе асабліва група падбору. Зараз вызваляцца міліцыянты, якія раней «падвозілі» п'янтосаў да «выцьвярэзьніка». Супрацоўнікі гэтай установы паведамілі жыхарам гораду тэлефон, на які

можна затэлефанаваць і «здаць» небараку-п'яніцу, якога хто ўбачыў на вуліцы.

30 тысяч улёткаў сабаку пад хвост

У баранавіцкі офіс партыі БНФ «Адраджэньне» зьявіліся 4 міліцыянты і, не паказаўшы ордэру на вобшук, канфіскавалі 30 тысяч улёткаў «Пяцёркі-плюс». У офісе знаходзіўся толькі старшыня мясцовай філіі АГП Сяргей Андрушчанка, якога таксама забралі ў пастаруак для тлумачэньняў. За пару гадзін да таго ў офіс заходзілі дзьве цётчкі з гарвыканкаму, каб тэрмінова атрымаць выпіску са сходу БНФ аб вылучэньні кандыдатамі сяброў партыі. Яны яшчэ падзівіліся са стосаў паперы...

Руслан Равяка, Баранавічы

Дзесяць званоў

Званіца Лыўскай царквы ў Воршы стала цяпер адной зь нямногіх у Віцебскай вобласьці, якія цалкам укамплектаваныя ўсімі патрэбнымі для службы званамі. 10 новых званоў былі адліты ў Менску на замову аршанцаў Натальі ды Ўладзімера

Панасенкаў. Гэткім чынам яны ўвекавечылі памяць аб адзіным сыне, які загінуў летась у аўтакатастрофе. Самы вялікі зvon важыць 330 кг. Прышлося прыкласьці шмат намаганьняў і майстэрства, каб даставіць яго на званіцу, бо царква месціцца на самым безазе Дняпра ды акружана магутнай мураванай агароджай з брамай, у якую кран ня мог праехаць. Першы агульны перазвон абыўся 18 верасня, калі ўшаноўваўся цудадзейны абраз Аршанскай Божай Маці. Цяпер застаецца толькі займець уласнага прафэсійнага званара. На фэсьце з новымі званамі працаваў званар зь Віцебску.

Яўген Жарнасек, Ворша

Зьмены на мэдыярынку Бабруйска

Праіснаваўшы тры гады, зьнікла газэта «Крынічка Бабруйская», якую выдаваў дэпутат гарсавету Вячаслаў Сьвізюноў. Замяніла яе рэжымна-інфармацыйнае выданьне «Тэлеграф», якое распаўсюджваецца задарма ў крамах. Тым часам «Вечерний Бобруйск», заснаваны ў 2000 г., пачаў выходзіць двойчы на тыдзень і амаль у два разы павялічыў наклад.

Карыстаецца попытам і першая недзяржаўная газэта «Коммерческий курьер», заснаваная ў 1991 г. Найбольш «апазыцыйнай» бабруйчане лічылі «Бобруйский курьер» — спадкаемцу традыцый выданьня, заснаванага ў 1911 г. партыяй эсэраў. На сёньня «БК» перажывае ня лепшыя часы і значна зьменшыў наклад.

Зь дзяржаўнай прэсы выходзяць орган гарвыканкаму «Бабруйскае жыцьцё» і райвыканкаму «Трыбуна працы». Раёнка ў шапіках не прадаецца, распаўсюджваецца толькі па падпісцы і мае наклад усяго 1441 ас.

Надзея Лісоўская, Бабруйск

«Рэформы» ў Магілёве

У Магілёве адбылася прэзэнтацыя кнігі «Беларусь: сцэнары рэформаў». Прысутныя на прэзэнтацыі прадстаўнікі навучальных устаноў і дэмакратычных арганізацый разам з аўтарамі кнігі Ўладзімерам Мацкевічам і Юрасём Ліхтаровічам правялі плённую дыскусію аб тым, калі будзь запатрабаваны лепшыя сцэнары рэфармаваньня.

Геназь Суднік, Магілёў

Міс Беларусь каштуе 550 даляраў

Конкурс прыгажосці 2004 г. стаў эксперыментам па ўкараненні дзяржуплыву ў мод-біз

Першы ўсеБССРаўскі конкурс прыгажосці адбыўся ў 1988 г. Яго пераможцай стала Анжаліка Ялінская — вядомая ў свой час сьпявачка. Пазней Ліка зрабілася «Міс фота СССР». Цяпер яна жыве ў Расеі і стала там пераможцай конкурсу «Міс Расея».

У конкурсе «Міс СССР-90» перамогу атрымала беларуска Марыя Кежа. На радзіме дзяўчына пасьпела таксама заваяваць тытулы «Віцебская прыгажуня-88» і «Панна Беларусь-89». Цяпер яна жыве ў Францыі і працуе ў фірме «Лянсэль».

Цікава, што рэгіянальныя конкурсы прыгажосці зьявіліся ў Беларусі раней за агульнадзяржаўныя. У Горадні абласныя конкурсы праводзіцца з 1987 г., спачатку як камэрцыйнае мерапрыемства, аднак цяпер гэта падкантрольны аблвыканкаму адборачны тур да «Міс Беларусь». Тыя, хто быў блізка да правядзення такіх мерапрыемстваў у 80-я, прыгадваюць рэзкі супраціў з боку камсамольскай вярхушкі.

У сярэдзіне 90-х самымі буйнымі падзеямі айчыннага мод-бізу былі конкурсы «Супэрмадэль Беларусі» Аляксандра Варламава. Яны праводзіліся з 1992 г. Лічылася, што там значную ролю адыгрывалі грошы бізнэсоўцаў-спонсараў. І тут на самым высокім узроўні ўзьнікла пытаньне: а чаму б ня ўзяць у дзяржаўныя рукі гэтае прыбытковое і прафэсійнае мерапрыемства?

90 + 60 + 90 + маральныя якасьці

Як нам растлумачылі ў Нацыянальнай школе прыгажосці, «Міс Беларусь» — прадстаўніца нашай краіны, якая валодае цэлым шэрагам якасьцяў. Апроч знешняй прывабнасьці і адпаведнасьці стандартам прыгажосці, важныя «інтэлектуальныя і маральныя якасьці». Пераможца «Міс Беларусь» — гэта не звычайная супэрмадэль, а «прадстаўніца краіны на сусьветным узроўні». Супэрмадэлі дастаткова мець добрую фігуру і ўмець рухацца на сцэне. Гэта значыць, «фактычна іншы ўзровень арганізацыі і правядзеньня». А яшчэ сваю ролю адыграў выразна камэрцыйны характар мерапрыемства: важна было праводзіць сумленны і адкрыты выбар. Калі ж прызны ўручаліся ў капэртах, мажлівасьці для гэтага не было.

«Міс Беларусь» вырасла з конкурсу «Міс Нацыянальная мадэль Беларусі» — наступніка варламаўскай «Супэрмадэлі». Пасьля ўтварэньня Нацыянальнай школы прыгажосці ў 1997-м пачаўся адбор удзельніц на I Нацыянальны конкурс прыгажосці «Міс Беларусь-98». Пераможцай стала Сьвятлана Крук з Горадні. Аднак і яна, і яе наступніца «Міс Беларусь-2000» Ганна Стычынская не змаглі рэалізаваць свой патэнцыял у галіне мод-бізу. Конкурс праводзіўся пад патранажам дзяржавы, аднак тады «на высокім узроўні яшчэ не была ўсьведомлена простая ісьціна: прыгажосць стварае імідж краіны ня горш за спорт».

Адбіраў прэзыдэнт

За «Міс Беларусь-2002» узяліся як за падрыхтоўку да Алімпіяды. Акрамя кастынгаў, зрабілі вялікі прамоўшн конкурс ўдзельніца пераможцы ў «Міс Эўропа». Не абышлася без удзелу прэзыдэнта і тэлетрансляцыі.

Вольга Неўдах стала першай беларускай мадэльлю, на якую працавалі ўсе СМІ. Праўда, і яна не пайшла далёка — на «Міс Эўропа» дабралася да паўфіналу, а на «Міс сьвету» не патрапіла ў дваццатку.

Канкурсанткам далі паступіць

Фінал сёлетняга конкурсу «Міс Беларусь» мусіў прайсьці яшчэ 29 чэрвеня. Аднак загадам Міністэрства культуры быў перанесены на 24 верасня. Як меркавалі тады ў Нацыянальнай школе прыгажосці, прычына заключалася ў паступленьні многіх канкурсантак у ВНУ. Насамрэч аказалася, што правілы конкурсу мусілі падагнаць да эўрастандартаў. «Цяпер на званьне «Міс Беларусь» можа прэтэндаваць дзяўчына 18—25 год і ростам не ніжэйшая за 176 сантыметраў. Раней век удзельніц мог быць і 17 гадоў, а рост — 168 см», — кажа намесьніца дырэктара НШП. Праўда, праз замалы век некалькі першапачатковых фіналістак аказаліся «за бартом» конкурсу, а замянілі іх абласныя ўпраўленьні культуры без узгадненьня з НШП. «Праз гэта ды празь зьмены ў жыцьці ўжо адабраных канкурсантак, накіраваньне працы за мяжой, і адбыліся жнівеньскія кастынгі па ўсёй краіне», — кажуць у НШП.

Наагул, праз усе бясконцыя кастынгі, конкурс падаваўся бясконцым эксперыментам па ўкараненні дзяржуплыву ў мод-біз. Аднак апошняя кропка тут стаў паўфінал 2 верасня, пасля якога экспэрты НШП адабралі 24 дзяўчыны з сотні запрошаных пасля рэгіянальных конкурсаў для ўдзелу ў фінале. Сярод іх — тры прадстаўніцы Нацыянальнай школы прыгажосці і па тры дзяўчыны ад вобласці і Менску. У той жа дзень яны паехалі ў санаторыю «Юнацтва» пад Менскам, дзе зь імі правялі адпаведную падрыхтоўку і апошнія рэпэтыцыі. Дарэчы, у складзе мастацка-экспэртнай камісіі на кастынг працавалі намесьнік міністра культуры Валер Гедройц, дырэктар Нацыянальнай школы прыгажосці Вольга Сярожнікава, харэограф-пастаноўшчык Сьвятлана Ермаловіч, стыліст Жанна Лявова, тэлеведучы Сяргей Кухта.

Хто ў нас найлепш разьбіраецца ў дзеўках

Карэспандэнт «НН» запытаўся ў спэцыяліста НШП, ці дадуць гэтым жа асобам абіраць пераможцу «Міс Беларусь». Аказалася, што аргкамітэт конкурсу, які быў створаны ў сакавіку, падрыхтуе кампэтэнтнае журы. А ў Міністэрстве культуры зазначылі, што сябры камісіі, магчыма, далучацца да асноўнага складу судзьдзяў. Дарэчы, на «Міс Беларусь-2002» у такім кампэтэнтным журы не аказалася ніводнага прадстаўніка сьвету моды, акрамя пераможцы конкурсу 1998 г. Сьвятланы Крук. Затое прысутнічалі Іван Карэнда, на той час загадчык ідэалягічнага аддзелу Адміністрацыі прэзыдэнта, рэдактар «СаўБеліі» Павал Якубовіч, кіраўніца «Беларусбанку» Надзея Ермакова, Алена Скрыпка з тады яшчэ БПСМ, фрыстайліст Аляксей Грышын. Старшынём журы быў дырэктар Купалаўскага тэатру Геннадзь Давыдзька.

У тагачасных газэтах ішла размова пра магчымы ўдзел у працы журы Аляксандра Варламава, аднак ён у

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

фінальны склад ня трапіў. Прынамсі, запрашаць у журы вядомых асобаў — сусьветны вопыт, аднак, падаецца, мусіць удзельнічаць і прафэсіяналы мод-бізу. Паводле правілаў конкурсу, ацэньваюць канкурсантак за фотагенічнасьць, мастацтва дэфіле, узровень агульнай культуры.

550 «зьялёных» замест «Опэля»

Пасьля таго як НШП стала дзяржаўнай установай і трапіла на баянс Менску, Мінкульт перадаў школе генэральныя правы на правядзеньне сёлетняга конкурсу «Міс Беларусь». Рэйтынгавая трансляцыя застаецца за БТ.

Сярод спонсараў конкурсу ёсьць «Джэм-банк», які апліціў галоўны прыз — Залатую карону. Яе зробіць на гомельскім ювэлірным заводзе. Інфармацыйны спонсар — «Альфарадый». Але фундатараў у традыцыйным разуменьні конкурс ня мае. Прыярэт на «Міс Беларусь» застаўся за дзяржавай. Яшчэ перад мінулай цы-

рымонай «Міс Беларусь» А.Лукашэнка зазначыў, што конкурс «ня мусіць стаць спаборніцтвам грошай».

Гледзячы на леташнія прызны, верыцца ў словы прэзыдэнта з ахвотай. Летась грашовыя прэміі за першыя тры месцы раўняліся мільёну рублёў за першае месца (на тры грошы 550 даляраў), 800 тысячам за другое (444 дал.) і 600 тысячам (333 «зьялёных») за трэцяе. Для параўнаньня: на «Супэрмадэлі Беларусі'97» прызам быў новы аўтамабіль «Опэль». Інфармацыя пра сёлетнія сумы ў Мінкульце пакуль не распаўсюджваецца. «Аднак гэта будзе сапраўды грунтоўны ўзнагароды», — адзначае галоўны спэцыяліст ўпраўленьня навучальных устаноў і кадраў Мінкультуры Валер Грамада. Праўда, у гэта ня надта верыцца. Аднак больш важкай бачыцца мажлівасьць прадставіць краіну на конкурсе «Міс Эўропа», які пройдзе ў Францыі ў лютым наступнага году.

Што ўбачым?

На конкурсе чакаецца вялікае

пастановачнае шоу ад Вячаслава Панина. Паказ будзе складацца з чатырох частак — дэманстрацый вечэрніх туалетаў, народных і купальных касцюмаў, моладзевага (спартовага) адзеньня. Як казалі «НН» у НШП, ва ўсіх намінацыях, апроч спартовага касцюму, будзе паказана адзеньне беларускай вытворчасці. «Адмыслова для дэманстрацыі моладзевага (спартовага) адзеньня адзін са спонсараў дасьць калекцыю ад «Adidas», — паведамілі ў НШП.

Пераможцаў вызначаць у намінацыях «Міс Беларусь», «I Віцэ-міс», «II Віцэ-міс», «Міс чароўнасьць», «Міс фота». Даволі млява рэагавалі гледачы: 2/3 залі запоўнілі сіламі БРСМ, заўжды гатовымі назіраць за нагамі і таліямі. Сёлета, як кажа намесьніца дырэктара Нацыянальнай школы прыгажосці, запрашалнікі на конкурс 24 верасня ў Палац рэспублікі можна будзе атрымаць без асаблівых праблем: «Галоўнае — сацьць за рэклімай у СМІ».

Сяргей Трафілаў

Тайная і яўная ўлада

Харавство на гістарычным подыюме

20 год таму ў выкрывальніцкім фільме «Дакумент Р» жаночыя ножкі крочылі па экране і сымбалізавалі сабой разбэшчаны і варожы ўсяму прагрэсіўнаму чалавецтву буржуазны лад. Сёння гэтыя ножкі шпацыруюць разам і заклікаюць — у рэкламным роліку тэлевізіі — да конкурсу на чарговую Міс. Паміж гэтымі падзеямі — тэктанічны зрух эпох. Многія кажуць, што харавство — гэта ўлада. Але чыя гэта ўлада, хто і калі яе скарыстоўваў?

Андрэй Расінскі

Антычныя філэзафы пагаджаліся, што з прыгожым чалавекам час бавіць прыямней і на яго звяртаюць больш увагі. Сучасныя даследчыкі толькі пацьвярджаюць, што пекным людзям прасцей знайсці працу, а ў судох да іх ставяцца памяркоўней.

Харавство Алены выклікала Траянскую вайну, а пекната гетэры Аспазіі была і прычынаю, і апраўданнем скандалу з Пэрыклам.

Але ўлада жаночага харавства была выняткам у антычнай гіерархіі, дзе рэй ва ўсім вёў мужчына. Так што эталёнам прыгажосці лічылася зусім не дзяўчына, а годны юнак. Алімпіяды былі тагачаснымі конкурсамі прыгажосці. Цэлы былі мужчынскімі. Уваход на сьвятыя жанчынам быў забаронены.

Атэнскі фарсун Альцыбійд прыцягваў дзяўчатак, а мужчыны кідалі дзеля яго жонак. Але калі першы прыгажун вырашыў заляцацца да вірлавокага Сакрата, мудраца зь цельпукаватым тварам і вялізным ілбом, то атрымаў афронт. Стары і хітры Сакрат шанаваў уладу іншую — і аддаваў перавагу разумовым практыкаванням.

А Юлі Цэзар, які й сам ня быў эталёнам цнатлівасці, выводзіў сваё імперскае паходжаньне ад Вэнэры, што дадаткова ўзаконьвала ягоную ўладу. Але ўлада рымскіх багоў не пашыралася на ягоную каханку Клеопатру, якая і завяршыла сваё жыццё ў абдымках з кобраю.

Дзева Марыя, Рагнеда і Эўфрасіньня

Прыгажосць Сярэднявечча — гэта цнатлівая пекната дзевы Марыі. Абразы падкрэсьліваюць духоўны пачатак, велізарныя вочы працінаюць верніка. Цела, агорнутае шатамі, не належыць гэтаму свету.

Экстаз сьвятой Тэрэзы Лярэнца Бэрніні ёсьць самым непрыхаваным і найлепшым аргазмам усіх часоў і народаў.

Мадам Рэкам'е, жонка апазыцыянера.

У Беларусі жаночае харавство, якое ня здольны прысабечыць і скарыстаць сьвет, ператвараецца ва ўладу — духоўную і дзяржаўную.

Жыцці падкрэсьліваюць пекнату князёўны Прадславы, якая не пажадала аддаць сваё харавство на абмен паміж тутэйшымі мужчынскімі родамі. У выніку нарадзілася Эўфрасіньня, нявеста Хрыстова, улада якой не зьнікае й сёння.

Пра пекнату Рагнеды леталісы маўчаць, але можна меркаваць, што яна была даволі высокая ацэнена ўладзімерам (уверсе — карціна мастака XVIII ст. Антона Ласенкі «Ўладзімер перад Рагнедай»). Праўда, пекната гэтая так і не была ім напоўніцу прысабечаная, пра што сьведчыць і спроба забойства князя.

Некаторыя злыя языкі разглядаюць Рагнеду ў якасьці тагачаснай Лярэты Бабэт, жанчыны-мсьціўцы, якая зьбіралася пазбавіць мужа ня столькі жыцьця, колькі вельмі важнага органа, — але гэта сучасныя нізкія плёткі.

Ва ўсялякім разе, жаночая пекната Рагнеды ёсьць аўтаноміяй і адмысловым сьцьвярдзеньнем дзяржаўнасці, якая нараджалася й узмацнялася на беларускіх землях.

Але і Рагнеда, і Эўфрасіньня знаходзяцца ў засені дзевы Марыі, і нездарма паданьні кажуць, што Рагнеда пры канцы жыцьця сышла ў манастыр.

Адваротным бокам «мацярынскай цнатлівасці» зьяўляецца ведзьма — але толькі ў часы Рэнэсансу ведзьма заняла сваё пачэснае месца.

Дэкамэрон, ведзьмы і Мона Ліза

Пад канец Сярэднявечча адбыўся выбух вядзьмарскіх працэсаў. Інквізытары Шпэнглер і Інсьсторыс бачылі ведзьму ў кожнай пекнай жанчыне і ў вышукуюніку «Maleforum Magnificatum» давалі падрабязныя інструкцыі, як яе катаваць.

А ў рамане Бакача «Дэкамэрон» юнакі і дзяўчаты хаваліся ад пошасці й распаўдалі

эратычныя гісторыі. Цела набыло плоць, пажаду, пачуцьці — і акрэсьленую індывідуальнасць.

Выбух сыфілісу, аборту, альхіміі — а на паверхні прапарцыяна пекната выявы.

Патаемная ўсьмешка Моны Лізы хавае ў сабе гармонію й усмешку Прыроды, але пільны доктар Фройд заўважыў у ёй аўтапартрэт Леанарда і вычварны мужчынскі позірк.

Сьвятая Тэрэза ў экстазе

Царква не магла абмінуць плоцевай разьняволенасці, але надала ёй характар рэлігійнага фанатызму. Экстаз сьвятой Тэрэзы Лярэнца Бэрніні, урачыста выстаўлены ў храме, ёсьць самым непрыхаваным і найлепшым аргазмам усіх часоў і народаў. Загрувашчанае скамечанымі шатамі цела лунае на воблаку, зробленым з каменю. Такое спалучэньне неспалучальнага звычайнае для барока.

У Беларусі была свая мадэль барочнай прыгажосці: дзяўчынка павінна была быць бляндынкай, золатавалосай, але з чорнымі вачыма. Тонкая талія, у адрозьненьне ад рубэнсаўскіх мадэляў, абавязковая.

Мадам Рэкам'е і шляхецкія грудзі

Яна ляжыць на канапе ў клясычным антычным убраньні. Мадам Рэкам'е, заснавальніца ўплывовага салёну, на карціне Жана Люі Давіда ня столькі кіруе, колькі сьведчыць пра ўладу. І хаця Жулі Рэкам'е ў апазыцыі да Напалеона, яе ўлада таксама імперская. Пануюць завітушкі ампіру, які вырас з халоднага клясыцызму, заклапочанага абавязкамі перад аўтарытарнай дзяржавай.

Кабета й не павінна кіраваць. Але вочы яе ведаюць, што кажуць мужчыны: «Мы кіруем сьветам, а намі — жанчыны».

Польскі шляхціц распаўдае, як у бела-вескім зацішшы сутыкнуўся зь дзяўчынай радзівілаўскага роду: «Застаўшы яе з цалкам адслоненымі грудзямі, якія закрыць пры маім уваходзе яна не захацела, я пачаў сумны камплімент, аднак закончыць яго ня здолеў, бо ўся мая ўвага расьсейвалася тымі прыгожымі грудзямі».

Грудзі лепей схаваць пад антычнаю драпіроўкаю. Сьведчаньне пра ўладу — пакінуць.

Паміж каханкам і прывідам

Пекната эпохі рамантызму — гэта поўня, містычныя ўздыхі, бледны твар, шэпты, анэмія, наканаваньне. Пажадана бачыць і адчуваць здані, быць здольнай страціць прытомнасць — і дачакацца выратавальніка. І ня тое каб дзяўчатам вельмі хацелася марынаваць сябе цёмнымі замкамі і хавацца на могільках. Абраньнікі абавязваюць.

Найлепшы сябра дзяўчыны — пачвара. Гарбун з Нотр-Даму, зроблены з мёртвых целаў Франкенштэйна, падыдзе і лорд Байран, які прымярае на сябе маску дэмана і даводзіць сваіх каханак да шаленства.

Клясавы тэмпэрамент

Сухотная ахвяра любошчаў з прывідамі — гэта клясавы эталён аслабелай арыстакратыі. У іншых груп — свае мадэлі. Так, купчыха мусіць быць мажнай, тоўстай, круглатвараю, з пухлымі пальцамі — і з імбрычкам на сталце.

У некаторых плямёнах найлепшая прыгажуня — гэта кабета настолькі тоўстая, што падняцца й хадзіць яна ня здольная. А вось сьлянка XIX ст. — гарманічна складзеная,

Барбара Радзівіл, жонка караля.

Беларускі тыпаж

Сяргей Харэўскі

Прыгажосць — не зусім суб'ектыўны панятак. Прыгажосць чалавечая — гэта крытэр, што выпрацоўваецца калектыўнай сьвядомасцю. Найчасцей зыходзячы з натуральных, цалкам матэрыялістычных меркаванняў. Ад часоў палеаліту чалавек выяўляў, напрыклад, ідэальную жанчыну: ледзь прыкметныя рысы невялікага твару, густыя валасы, вялізарныя грудзі і клубы, пукаты живот і выразна падкрэсленыя геніталіі. Прамінулі тысячы гадоў, а тыя ж мужчынскія ўяўленьні, зь невялікімі карэкцыямі, датрывалі да нашых часоў — жанчына як сымбаль плоднасці. Менавіта такая яна выклікае пажаду.

Цікавае да этнічнага ідэалу жанчыны ўзьнікла ў беларускім мастацтве прыкладна ў сярэдзіне XIX ст. Варта згадаць «Жняю» Кнута Русецкага альбо жончыны партрэты Івана Хруцкага. Ідэальны вобраз лёгка пазнавальны — цёмна-русыя валасы, карыя вочы, чорныя бровы сярпом, «асіная» талія й тугі гарсэцік.

Гэты стэрэатыпны ідэал, роўна прыдатны і да вобразу мілай сялянкі, і да Маці Божае, датрываў да 10-х гадоў мінулага стагоддзя, калі на гістарычную й мастакоўскую арэну выйшаў «мужык-беларус». З пачаткам «беларусізацыі» ў нашым мастацтве ўзьнікне новы вобраз — здаровай крамянай сялянскай дзяўчыны з блакітнымі вачыма, дужымі нагамі і ў народным прасторным строі. Але гэты этап, запачаткаваны М.Станютам і М.Філіповічам, аказаўся даволі кароткім. На змену ідэаліза-

Вытанчаная жняя Кнута Русецкага, заходнебеларускі нацыянальны ідэал Міхася Сеўрука і эратычна-імпульсіўная мроя Рыгора Паплаўскага.

цыі нацыянальна й сацыяльна разняволенай беларускі прыйшло апяванне новых рэаліяў. «Калгасніцы» й «Камсамолкі» засьцілі сабою ўсё.

Спробы вылучыць нацыянальны ідэал яшчэ трывалі ў Заходняй Беларусі ў Міхася Сеўрука й Пятра Сергіевіча.

Напрыканцы 1960-х гадоў вобраз беларускае жанчыны ўзяліся распрацоўваць самі жанчыны — Аляксандра Пасьлядовіч і Алена Лось. У Пасьлядовіч цэлая нізка гэтак і звалася — «Беларускія жанчыны». Да яе, бадай, ніхто не падыходзіў да гэтых тэм так канцэптуальна.

Яшчэ адным прарывам у кірунку ўсталяваньня нацыянальнага ідэалу сталі «Купалін-

кі» Анікейчыка. Гэтая фантазная скульптура ў парку імя Янкі Купалы й сёння ўражае. Гэта быў першы твор эратычнага мастацтва ў жанры манументалізму ў XX ст. Гэты фантазійны акрэсліў мяжу ў гісторыі беларускае скульптуры, падзяліўшы яе на постсталінскі, суворэалістычны кшталт і, пасля Анікейчыкавых дзяўчат, на рамантычны, з прыхаваным эратызмам, кшталт аптымістычны.

Цалкам новым этапам пошукаў беларускага этнічнага ідэалу сталі гады на сумежжы 1960-х і 70-х. Найперш гэта выявілася ў графіцы. У свет вялікага мастацтва прыйшла генэрацыя гадаванцаў уласна беларускае мастакоўскае школы — Кашкурэвіч, Шарагановіч, Кулік, Асецкі, браты Басалыгі, Паплаўскі...

- Даўгатварыя, проставалосыя
- й сьмелыя. Высокія, велікавокія,
- пышнагрудыя. Пяшчотныя
- й трывалыя, летуценныя
- й рашучыя.

На змену статычным і дэкаратывным кампазыцыям папярэднікаў гэтыя маладыя творцы прапанавалі сваё імпульсіўнае бачаньне. Варта, напрыклад, паглядзець на «Жняю» Паплаўскага альбо «Камвольшчыц» Дзямарына, у якіх вытворчы працэс нагадвае нейкую эратычную мрою: караценькія спаднічкі, аблягуючыя халацікі, голая лытка...

У 1970-я гады склаўся новы тыпаж беларускі — з пукатымі формамі, высокімі грудзямі, сьветлымі вялікімі вачыма й русымі валасамі. І чамусьці абавязкова ў хустачках, завязаных ззаду.

У 1980-я беларусы ўсё больш упарта шукалі нацыянальнай тоеснасці. Варта толькі паглядзець на тыя тыпажы, што распрацоўвалі тады графікі Селяшчук ці Савіч, жывапісцы Вашчанка ці Рагалевіч, скульптары Гумілеўскі ці Слабодчыкаў, каб пераканацца, што перад імі, апроч іншага, стаяла задача і антрапалягічнай адпаведнасці. Сапраўднай народнай адпаведнасці. Менавіта іхныя даўгатварыя, проставалосыя й сьмелыя жанчыны сталіся стэрэатыпнымі. Вось яны якія — высокія, велікавокія, пышнагрудыя. Пяшчотныя й трывалыя, летуценныя й рашучыя.

Тайная і яўная ўлада

Працяг са старонкі 9.

бо працуе ў полі, мусіць нарадзіць і выхаваць дзяцей — і павінна быць ня толькі працаўніцаю, але й матуляй, якая сьпявае дзецям калыханкі.

Ад Паўлінкі да бабы з вяслом

Паўлінка — тая ж сялянка, дасціпная й імпэтная. Зь цягам часу клясава-працоўныя характарыстыкі выйшлі на першы плян. Бронзавая сялянка Мухінай — побач з рабочым. Цела — працоўны аргэрат на заводзе ці ў полі, зброя клясавага змаганьня, падкантрольная і зашытаваная адзінка.

Перадавыя даяркі, ткачыкі, ільнаводкі. У парках — ананімныя бабы з вяслом і ў футарале арганізаванага адпачынку.

Найлепшыя калгасніцы з трактарамі й мэдалямі. Сяргей Харэўскі

У фільме «Ўсходні калідор» жаночае харэастро супрацьпастаўленае ананімнай сыстэме.

на зброю — і атрымаецца клясавы партрэт партызанкі. «Радзіма-маці кліча!» вяртае да архаічных патрыярхальных мадэляў, калі жаночы вобраз энэргічна й пасьпяхова выкарыстоўваецца ў прапагандзе.

Але звычайна маці — таксама яшчэ працаўніца. Мэдалі за мацярынства, ордэн маці атаясамліваюць нараджэньне й выхаваньне дзяцей зь бітвай за ўраджай, з працоўнымі посьпехамі, з вытворчасцю фабрыкі ці заводу. Пекната — у выкананьні пляну, у змаганьні за сьветлую будучыню ўсяго чалавечтва.

Як клясава-працоўная адзінка, жанчына траціць індывідуальныя характарыстыкі па-за межамі гаспадарчых паказчыкаў, а пра цела і казаць няма чаго. Дарэчы, адпаведна нікавец і бялізна. Калекцыя жаночай бялізны, употайкі вывезеная з СССР, выклікала ў Францыі фурор сваёй непрыхаванай пачварнасьцю.

Але насамрэч ня ўсё было так змрочна. Непадкантрольная прыгажосць прабівала сабе шлях, расчышчала тэрыторыю. У творах Шамякіна дзяўчаты ня толькі змагаліся за плян, але спрабавалі спалучаць гэты плян з правам на сваю пекнату. У межах дэзволенага Шамякін нават дапускаў эратычныя сцэны.

У Беларусі квітнелі мэядрамы Шульмана і Спашнова з каханкамі, цешчамі, дочкамі. А Вялянцін Вінаградцаў у фільмах «Усходні калідор» і «Лісты да жывых» супрацьпаставіў жаночае харэастро ананімнай сыстэме — што выклікала іх забарону.

Эталёны прыгажосці, прапорцыі, прычоскі, твары змяняліся разам з часам. Любоў Арлова — узор і зорка 30-х гадоў, Тацяна Самойлава — 50-х, Тацяна Дароніна — 70-х. Марлен Дытрых, Мэрлін Манро, Брыджыт Бардо. У Беларусі народныя тыпажы

Як клясава-працоўная адзінка, жанчына траціць індывідуальныя характарыстыкі па-за межамі гаспадарчых паказчыкаў.

Макаравай і Ржэцкай, танютка, іншая пекната Любові Румянцавай у «Альпійскай балядзе».

Не змяняецца — і змяняецца — толькі Паўлінка.

Напрыканцы жыцця экс-сымбалам абвешчаюць Стэфанію Станюту.

Вялікі Дэфілятар

На конкурсе прыгажосці — абавязковы выхад у купальніках. Кантраст з савецкай эпохай. Стандартныя працэдуры адбору й дрэсуры: спачатку з твару прыбіраецца асобнасць, атрымліваецца ананімная абалонка — якую й фасуюць на пэўныя тыпы. Улада ананімнае пекнаты.

Але чыя гэта ўлада й чый гэты позірк? За кожным конкурсам прыгажосці стаіць свой Вялікі Дэфілятар — улада грошай, улада групойкі, улада палітыка, які жадае палепшыць свой імідж.

Гэта тайная, прыхаваная мужчынская ўлада, і так было заўжды і здаўна, бо мужчыны валодаюць грашымі, палітычнай і дзяржаўнай сілаю. Для мужчын — сур'ёзная палітычная барацьба, для жанчын — спакушална-парадыйныя конкурсы прыгажосці, якія ствараюць ілюзію ўлады.

Хаця гаворыцца пра «разумовыя здольнасці», жаночага голасу не чуваць, бо галоўнае — «стандартныя парамэтры».

Хаця кожная жанчына ведае, што яна прыгожая, мусіць быць агульная форма для кантролю.

Пекната жанчыны — сымбалічны тавар, які фасуюцца й прадаюцца для позіркау заклапочаных спажыўцоў. І калі саміх беларускіх жанчын прадаюць на Захад, ёсьць спакуса скарыстаць прыгажосць для ўнутрыпалітычных рэйтынгаў. Але ў такім выпадку дзяўчаты толькі прышпілены да чарговага Вялікага Дэфілятара, які спадзяецца быць самым пекным, самым прыгожым, самым каранаваным.

За гэтым Дэфілятарам будзе другі, потым яшчэ адзін і яшчэ — пакуль яўная, несхаваная ўлада харэастра не пачне гаварыць сваім голасам.

Сем Вэнэраў

Тысячагодзды хаваюць ад нас гісторыю стварэння Вэнэры Міласкай. Невядома, ці існаваў у родным полісе скульптара якісьці худсавет, на які творца з трымценьнем сэрца выстаўляў свой шэдэўр, невядома, ці ацэнвалі яго на прадмет адпаведнасці ідэалам дэмакратыі (а мо алігархіі ці тыраніі). Невядома, як рэагавала дзяржпрыёмка і з чых вуснаў прагучала прапанова: «А мо ёй рукі адбіць?..». Ва ўсе вякі чалавек пры ўладзе ня мог ігнараваць сілу прыгажосці, імкнуўся скіраваць яе ў патрэбнае рэчышча, зь яе дапамогай кіраваць грамадствам. Як змяняўся афіцыйны ідэал жанчыны ў Беларусі за апошнія 60 гадоў? Лічым ад сканчэння вайны — негаласнага «пункту адліку» дзяржаўнасці для сённяшняга ўлады. За эталён бяром выяву ў галоўнай дзяржаўнай газэце краіны ад 8 сакавіка.

60 гадоў таму. Ваярка

Дакладней, не 60, а 59. Бо асобнікі тады яшчэ партызанскай газэты «Звязда» за сакавік 1944 г. няма нават у сховах Нацыянальнай бібліятэкі. Давалася ўзяць за 1945-ы. Ідэальных жанчын на першай старонцы аж чатыры — тры лётчыцы гвардыі ды «адважная беларуская партызанка Анна Маслоўская» (правапіс арыгіналу) на фоне Спаскае вежы.

А ў святочным тэксце малюецца зусім не амазонка, але жанчына-маці, якая «з затоненым дыханьнем прыслухоўвалася да далёкіх раскатаў савецкай артылерыі, пасылала благаславенне мужу і брату — байцам Чырвонай арміі, а сына малодшага выпраўляла ў лес, у партызаны, вучыла яго любіць і абараняць Радзіму як родную маці, літасці ня мець да нямецкіх чужынцаў, сама праводзіла яго па сьцежках, што вядуць праз пушчы, нетры, балоты да перамогі». У рэчышчы канкурэнцый добрага зь яшчэ лепшым згадваецца і трактарыстка Елена Чэркас, якая апрацавала 552 га замест 118 пляннавых і эканоміла 960 кг паліва.

50 гадоў таму. Камсамолка

8 сакавіка прыпала на панядзелак — дзень, калі «Звязда» не выходзіла. Таму Вэнэрай 1954-га будзем лічыць работніцу МАЗу, камсамолку Т.Кузьняцову, што напярэдадні выступала на сходзе «камсамольцаў і моладзі» «ад імя ад'яджаючых у Казахстан на асваенне цалінных і абложаных зямель». «Мы — камсамольцы! У нас гарачыя неспакойныя сэрцы. Мы змагаемся за шчасце нашай краіны і не пашкадуем сіл для ажыццяўлення вялікай мэты, пастаўленай перад намі». Сфатаграфавана Т.Кузьняцова шаблённа, не па-мастацку. Дый гэта не было галоўным. Галоўнае — каб «родная камуністычная партыя» натхняла. Адкрываў той сход будучыя «камуністаў і беспартыйных» сакратар ЦК ЛКСМБ Машэраў.

40 гадоў таму. Даярка

У 1964-м першую старонку займаюць зварот ЦК КПСС «Да савецкіх жанчын» і даклад тав. М.С.Хрушчова, прысьвечаны інтэнсіфікацыі сельскагаспадарчай вытворчасці. Той самы даклад займае і наступны дзеве старонкі. Вэнэры 1964-га — аж на апошняй. Усьмешлівыя дзяўчаты з Камвольнага. «А вясельля ўсьмешкі ў іх таму, што сёння іх жаночае свята, і таму, што яны ўдарніцы камуністычнай працы», — тлумачыцца ў подпісе.

30 гадоў таму. Сяброўка

Самае душэўнае і прадуманае віншаваньне з усіх. Над лягатыпам «Звязды» гульлівае «Са святам, дарагія сяброўкі!» з алізіяй на «Беларусачку». Дый беларусачкі там якія! Позірк А.Вярышкі з-пад будаўніцкае каскі выклікае неадольнае жаданьне ўсё кінуць і паехаць за чароўнай ударніцай будаваць Лукомскую ДРЭС. Нават замшэлы ЦК КПСС у рытуальным звароце распусціўся настолькі, што пажадаў сярод іншага «вялікага шчасся і радасяў у жыцці». І гваздзікоў на каляжы два — паводле беларускай традыцыі. Яшчэ адна навіна — апытаньне жанчын на тэму «Самы шчаслівы выпадак майго жыцця». Сярод

Усё нацыянальнае ў Вэнэры 84-га старанна зьніваляванае.

1984

1974

Позірк А.Вярышкі з-пад будаўніцкае каскі выклікае неадольнае жаданьне ўсё кінуць і паехаць за чароўнай ударніцай будаваць Лукомскую ДРЭС.

стандартных адказаў «Хіба ня шчасьце — у першы дзень самастойнай работы перавыканаць зьменнае заданьне?» упершыню гучыць голас беларускі-палітыка. Марыя Карпенка, рэдактарка часопісу «Работніца і сялянка», была ў складзе дэлегацыі ў ААН: «Было радасна бачыць, як пасланцы розных краін сьвету актыўна галасавалі за выбраньне нашай рэспублікі членам Савету Бясьпекі».

20 гадоў таму. Інтэрнацыяналістка

Тут маем ужо разьвіты вобраз палітычна заангажаванае жанчыны. Заміж таго каб прыслухоўвацца да далёкай канадады, кабета сама змагаецца за мір — у рабочым камбінэзоне на фоне памятнага па савецкім ТБ «міжнародна-панаарнамага» глэбуса. Віншавальны зварот ЦК падкрэсьлівае, што краіна ў коле ворагаў: «Па віне агрэсіўных імперыялістычных колаў абстаноўка ў сьвеце рэзка абвастралася». Усё нацыянальнае ў Вэнэры 84-га старанна зьніваляванае. Да перамогі камунізму і ўліцця беларусаў з братняю Руссю ў савецкі народ заставалася ж так нямнога...

Святочная менская кінаафіша таго году чытаецца як сюэтнае апавяданьне: «Адзінокім даецца інтэрнат» — «Кахаю. Чакаю. Лена.» — «Рэцэпт яе маладосці» — «Я цябе ніколі не забуду» — «Любоў Арлова» — «Прызнаць вінаватым».

10 гадоў таму. На выбар

У 94-м беларуская афіцыйная прэса мела ўжо іншага флягмана — «Народную газету», орган Вярхоўнага Савету з накладам у 612 тысяч.

Рыхтаваць чытачоў да Жаночага дня «НГ» пачала яшчэ 4 сакавіка публікацыяй «Мечыслаў Грыб сярод беларускіх жанчын». Кіраўнік дзяржавы наведваў Беларускі саюз

жанчын: «Сустрэча прайшла, як казалі б раней, у шчырай і сяброўскай атмасфэры, абодва бакі адзначылі супадзеньне поглядаў. Спрыялі гэтаму і добрая кава на сталах, смачныя бутэрброды, цукеркі, прыгажосць жанчын, пахі французскай парфумэрыі».

У наступным нумары жанчын павіншавалі прахадным трыптыхам «Не опадае цвет у женской красоте» і зваротам Прэзыдыюму ВС. «Трывожны час перажывае наша краіна. Нам неабходны ўзаемаразумьне, разважлівасьць, мудрасьць у імя захаваньня грамадзянскай згоды і міру. Над плянэтай павінна быць чыстае неба і яснае сонца!» У стылістыцы адчуваецца яшчэ магутная савецкая інэрцыя. Нават у сённяшняй «Саўбелі» такой няма.

Крыху ніжэй «НГ» вітае з прафэсійным святам міліцыю: «Віншаваньні і песьні вартавым правапарадку». Яшчэ адзін цікавы заглавак на той самай паласе — «Беларускія бізнэсмэны сельвяджаюць, што ў нас ёсьць шанец за год-два падняць нашы прыбыткі да 250—300 дэляраў на чалавека». Гэта быў час разубленасці і ілюзіяў.

Сёлета. Суайчыньніца

Новая зьмена прэсавага флягмана. На першай паласе «Советской Белоруссии» — супэрмадэльнае фота і віншавальны зварот кіраўніка дзяржавы, які пачынаецца словамі: «Дарагія суайчыньніцы». Між радкоў чытаецца яшчэ ЦКойская рытуальнасьць, але што тычыцца выявы — сапраўдная рэвалюцыя. Ад жанчыны не патрабуецца актыўнага суўдзелу ў будаўніцтве новага ладу, як у савецкі час. Сённяшні ідэал жанчыны — супэрмадэлька для конкурсу. Бяздумная красунька на сталі ў носьбітаў улады і грошай, якую турбуюць толькі спажываньне, сэкс і захаваньне ўласнага харавства.

Сяргей Мікулевіч

Беларускія прыгажуні і іхны лёс

АЛЕНА АДАМЧЫК

Першая «Міс БССР» **Анжаліка Ялінская** зьмяніла прозьвішча (Агурбаш) ды грамадзянства і стала пераможцай конкурсу «Місіс Расея». «Міс СССР-90» беларуска **Марыя Кежа** жыве ў Францыі і працуе дызайнэрай у фірме «Лянсэль». Яна распрацоўвае новыя мадэлі жаночых аксэсуараў.

WWW.DIVA.BY

Святлана Крук з Горадні — «Міс Беларусь-97» — пабралася шлюбам і пераехала ў Маскву, дзе працуе мадэльлю ў агенцтве «Прэзыдэнт».

WWW.DIVA.BY

Яе наступніца «Міс Беларусь-2000» **Ганна Стычынская** скончыла сёлета з чырвоным дыплёмам пэдагагічны каледж, з чэрвеня 2004 г. працуе мэнэджэрай-мадэратаркай Агенцтва моды Сашы Варламава.

Вольга Неўдах стала першай беларускай мадэльлю, на якую працавалі ўсе СМІ. Аднак на «Міс Эўропа» яна дабралася толькі да паўфіналу, а на «Міс сьвету» нават ня трапіла ў дваццатку.

WWW.DIVA.BY

1994: Мечыслаў Грыб сярод беларускіх жанчын.

Новы крыжовы паход

Віталь Тарас

Бойня ў Бэслане шакавала расейскае грамадства. Ні гібель самалётаў перад тым, ні трагедыя «Норд-Осту» такога ўзрушэння не выклікалі. Ня толькі расейцам, але й беларусам важна зразумець — чаму?

Справа ня толькі ў бесчалавечнасці ваеннікаў і гібель дзяцей. Хіба захоп радодому быў больш гуманным актам? Хіба пры штурме тэатру на Дуброўцы загінула мала дзяцей? Прыйдзеца дапусціць, што або іх колькасць было тады недастаткова, каб шакаваць, або гібель ад рук «сваіх» спэцназаўцаў не ўспрымаецца ў Расеі як трагедыя. Дарэчы, успомнім: прыкладна год таму падчас пажараў у дзіцячых інтэрнатах Расеі цягам некалькіх дзён загінула дзяцей больш, чым на Дуброўцы. Расея тады нават брывом не павяла — прынамсі, калі меркаваць па эфіры маскоўскіх тэлеканалаў, перапоўненых забойляльнымі перадачамі.

Цяпер, дарэчы, стала вядома, што ваеннікі ў сьпіны дзяцей, якія пачалі ўцякаць пасля выбуху ў школьнай спартзалі, не стралялі (што абсалютна не здымае з тэрарыстаў віны). Большасць школьнікаў сталі ахвярамі шквальнага перакрываўнага агню асэтынскіх апалчэнцаў, спэцназу і тэрарыстаў. Тут напрашваецца аналогія з падзеямі расейскай гісторыі — гісторыі, зрэшты, не такой ужо і даўняй. У 1962-м у Новачаркаску ўнутраныя войскі атрымалі загад страляць ва ўдзельнікаў мірнай дэманстрацыі рабочых, якія пратэставалі супраць павышэння цэнаў (як у Менску ўвесну 91-га). Першы залп быў папярэдальны — стралялі па вяршынях дрэў. І першыя ахвярамі сталі менавіта дзеці, якія залезлі на дрэвы, каб было лепш

відаць. Так што ў расейскіх спэцвойскаў ёсць пэўныя традыцыі, якія ідуць ад НКВД і загарджальных атрадаў. І традыцыі гэтыя пры сучасным кіраўніцтве ў Расеі ніколі не асуджаюцца, а ўсхваляюцца.

Шок быў выкліканы іншымі, далёкімі ад чалавечасці, прычынамі. ФСБ разам з усялякімі «Вымпзамі» прадэманстравала сваю поўную бездапаможнасць і тапорнасць у барацьбе з тэрарызмам. Як трапна выказалася паліталогія Лілія Шаўцова ў «Московских новостях», спэцорганы ў Расеі стваралі зусім не для гэтага, а выключна для аховы рэжыму. І гэты рэжым захістаўся пад ударамі тэрарыстаў, колькасць якіх непараўнальна меншая за колькасць гітлераўскіх войскаў альбо войскаў НАТО — заўсёднага ворага пасляваеннага СССР, а потым і Расеі. І зусім не тэрарысты (чытай — чачэнцы) абвясцілі вайну Расеі, як заявіў Пуцін. Гэта Расея ўсцала вайну ў Чачэніі акурат дзесяць год таму. За гэты час выявілася, па-першае, што ўлада Масквы ня можа трываць інакш як у стане пэрманэнтнай вайны, а па-другое, яна ня можа перамагчы, нават маючы тысячаразовую перавагу над праціўнікам. Трагедыя ў Бэслане стала сьведчаннем чарговай паразы, Цусімай XXI ст. для крамлёўскага кіраўніцтва.

Натуральна, такая параза патрабуе нейкага апраўданьня — і ня толькі для ўладаў, але й для народу. Як сказаў адзін нямецкі палітолаг, Гітлер у 1933-м не падмануў свой народ, ён зачараваў яго. Зрэшты, тое самае можна сказаць і пра Лукашэнка ў 94-м, і пра Пуціна ў 2000-м. Апраўданьне павінна быць фундаментальным, заснаваным на сусьветнай ідэалёгіі — на меншае расейскае чалавек з яго «шырынёй душы» ня згодны. І вось у «Известиях» (пась-

З адной тэзай Кураева можна згадзіцца. Бэслан стаў для Расеі тым рубяжом, за якім няма вяртаньня назад. Альбо яна паспрабуе застацца адносна дэмакратычнай, хай сабе карумпаванай дзяржавай, альбо гэта будзе краіна, дзе праваслаўныя сьвятары будуць бласлаўляць хрысьціянскіх ваяроў агнём і мячом вынішчаць «няверных».

ля таго, як галоўны рэдактар Раф Шакіраў быў зняты з пасады праз тое, што ў фотарэпартажы на старонках газэты паказаў чытачам, што адбывалася ў Бэслане) друкуецца свайго роду апраўдальны маніфэст праваслаўнага багаслова айца Кураева.

Артыкул Кураева, прысьвечаны Бэслану й ролі ісламу ў сучасным сьвеце, паказвае абазнанасць аўтара ня толькі ў эвангельскіх тэкстах, але і ў сурах Кур'ану. Пры гэтым увесь тэкст можна звесці да некалькіх тэзаў. Зьверствы тэрарыстаў у Бэслане, на ягоную думку, засьведчылі той факт, што ў Расеі ідзе вайна радыкальнага ісламу супраць хрысьціянства. Фактычна іслам у цэлым, як рэлігія, а ня толькі яго радыкальныя адгалінаваньні, абвясчаецца айцом Кураевым адказным за ўсе тэракты ў Расеі ды за яе межамі. Але ня толькі мусульманскі сьвет павінен несці адказнасць, працігвае багаслоў. На яго думку, тэракты плянуецца й накіроўваюцца Захадам, у руках якога ісламскія фундамэнталісты сталіся ўсяго толькі лялькамі. У апошняй акалічэнасці, маўляў, і вінаваты мусульманскі сьвет.

У пачатку сьвятарнай вайны зь няверным Усходам і д'ябальскім Захадам бачыць а.Кураеў сэнс сучаснай эпохі ў Расеі, якая нарэшце, паводле яго слоў, змога адмовіцца ад жавальнай гумкі на карысьць Духу. Пры гэтым акцэнт робіцца ня столькі на сьвятасці, колькі на вайне. Аўтар прапануе, каб у адказ на шахідызм праваслаўная царква абвясціла ўсіх загіблых у выніку тэрактаў ахвярамі, перад якімі адразу пасьля пакутніцкай сьмерці расчыняецца райская брама. Такім чынам, айцец Кураеў фактычна заклякае зьняць адказнасць з уладаў і спэцназу за ўсе бу-

дучыя сьмяротныя ахвяры ў барацьбе з сусьветным тэрарызмам. Такім чынам, Расея становіцца духоўным лідэрам хрысьціянства, а Масква, адпаведна, Трэцім Рымам.

Варта падкрэсьліць, што аўтар гэтага «маніфэсту» — ня проста праваслаўны сьвятар, але адзін з найбольш адукаваных тэолягаў сучаснай Расейскай праваслаўнай царквы. Гэта не тэлекамэнтатар Лявонцьёў, якія дазваляе сабе разьвязна, іншы раз нападнітку, вучыць тэлегладачоў маралі й выкрываць амаральную палітыку ЗША. Кураеў карыстаецца аўтарытэтам ня толькі ў рэлігійных колах, але й у інтэлектуальным асяродку (гаварыць пра інтэлігенцыю ў традыцыйным значэньні гэтага слова сёньня ў Расеі наўрад ці выпадае). Гэта не азнае, вядома, што артыкул Кураева заўтра стане афіцыйным маніфэстам праваслаўна-дзяржаўнай ідэалёгіі Крамля. Але думкі, падобныя да выказаных прыхільнікам новага крыжовага паходу на старонках «Известий», усё часцей сустракаюцца і на старонках іншых газэт, і ў Інтэрнэце, і на расейскіх тэлеканалах.

З адной тэзай Кураева можна згадзіцца. Бэслан сапраўды стаў для Расеі тым рубяжом, за якім няма вяртаньня назад. Альбо яна паспрабуе застацца сьвецкай, адносна дэмакратычнай, хай сабе карумпаванай і бюракратычнай дзяржавай, альбо... Гэта будзе краіна, дзе сьвятары з амбону царквы будуць бласлаўляць хрысьціянскіх ваяроў агнём і мячом вынішчаць «няверных» (ці нерасейцаў), не шкадуючы ні старых, ні малых.

Дык ці гарантуе Беларусі спакойнае, далёкае ад жахаў тэрарызму і вайнаў жыццё яе цяперашня дзяржаўная ідэалёгія?

ХРОНІКА СУПРАЦІВУ

Адміністрацыйная камісія Ленінскага раёну Горадні 8 верасня аштрафавала на 5 б.в. актывіста прафсаюзу РЭПАМ **Івана Романа** за распаўсюд друкаваных выданьняў без выходных зьвестак (прафсаюзны бюлетэнь «Шабера»). 14 верасня міліцыянты ўварваліся ў працоўны кабінэт дэпутата ПП НС **Сяргея Скрабца** ў Лідзе, дзе ён вёў прыём выбарцаў, і канфіскавалі каля 1000 асобнікаў справаздачы пра дэпутацкую дзейнасць, кваліфікуючы іх як выбарчую агітацыю. У Віцебску 15 верасня ў сябе дома быў затрыманы **Сьцяпан Цішунцін**: яго падазравалі ў надпісах на сьценах «Не — рэфэрэндуму» і «Галасуйце за Карач». Міліцыянты наладзілі ў яго дома ператрус. Сама дэпутатка Віцебскага гарсавету **Вольга Карач** з кастрычніка стане беспрацоўнай: яе зьвялічваюць з СШ №27, бо сканчаецца абавязковы тэрмін яе працаўладкаваньня як маладой спэцыялісткі. Падчас раздачы бюлетэню «Беларусь: нераскрытыя злачынствы найноўшай гісторыі» каля Пракуратуры Беларусі 16 верасня былі затрыманы сябар БХК **Гары Паганяйла** і незарэгістраванай «Вясны» **Тацяна Рэвяка**, а таксама рэпарцёр «Інтэрфаксу» **Аляксей Букчын** — на праваабаронцаў склалі пратакол за распаўсюджваньне друкаваных выданьняў без выходных зьвестак. **Валер Леванеўскі** 16 верасня спыніў галадоўку: адміністрацыя Гарадзенскага СІЗА выканалі ягонае патрабаваньне і выдзеліла яму спальнае месца. На рэдактарку гарадзенскай газэты «Біржа інфармацыі» **Алену Раўбецкую** 16 верасня распачалі адміністрацыйную справу за парушэньне арт.5 Закону аб друку — «распаўсюджваньне зьвестак, якія ганьбяць гонар і годнасць прэзыдэнта Рэспублікі Беларусі». Падчас «Шэсьця бяздомных студэнтаў» у Менску 16 верасня былі затрыманы **Алесь Васілеўскі**, **Юры Сідун**, **Сяргжэ Семянюк**; суды маюць адбыцца 28 верасня — юнакоў абвінавачваюць у супраць супрацоўнікам міліцыі пры затрыманьні. Міноўст 16 верасня накіраваў у Вярхоўны Суд пазоў пра ліквідацыю **Беларускага Хельсынскага камітэту**: падстава — зварот БХК наконі прызначэньня рэфэрэндуму незаконным. У Салігорску падчас акцыі «Хочам ведаць праўду» 16 верасня былі затрыманы сябар АГП **Яўген Валодзька** і сябар ПБНФ **Уладзімер Патрывіч**. 17 верасня ў судзе Пятровіча аштрафавалі на 20 б.в., Валодзьку — на

150 б.в., у абодвух у кошт штрафу апісалі маёмасьць бацькоў. Уначы з 16 на 17 верасня падчас расклеікі самаробных улёткаў супраць рэфэрэндуму былі затрыманы **Аляксей Чарняеў** і **Алена Валынец-Чарняева** — на іх склалі пратаколы паводле арт.143 КаАП (антысанітарны). Таварыства «Альянс-мэдыя» (уладальнік Сяргей Атрошчанка) звярнулася ў Ленінскі суд Менску з пазовам да газэты «**Народная воля**» наконі кампансацыі каля 836 тыс. руб. дадатковых судовых выдаткаў. У Магілёве 17 верасня падчас распаўсюду газэты «Зубр» былі затрыманы **Мікалай Ільін** і **Яўген Сувораў**. ТБМ звярнулася да ўпраўленьня адукацыі Менгарвыканкаму з заклікам спыніць русіфікацыю школ: у беларускамоўных 10-х класах СШ №168 па-расейску сталі выкладацца 7 прадметаў з 12, падобнае ж назіраецца ў беларускамоўнай гімназіі №17. Падчас канцэрту Вячаслава Бутусова ў Менску ў падтрымку беларускіх музыкаў затрыманы актывісты «Зубра» **Дар'я Малдаванова**, **Аляксандар Ушко**, **Мікіта Сасім**, **Максім Громаў**, **Тацяна Елава**, якія ўзьнялі сьцягі арганізацыі, за распаўсюджваньне газэты «Зубр» затрыманы **Алена Корбач**, **Зінаіда Крыванос**, **Арцём Салаўёў**. 17 верасня адміністрацыя РУП «Белаэранавігацыя» паведаміла былому віцэ-прэзыдэнту Беларускага прафсаюзу аэрадыспэтчараў **Алегу Долбіку**, што адмаўляецца працягваць зь ім працоўны кантракт пасьля 1 кастрычніка. У Барысаве падчас раздачы газэты «Зубр» затрымалі **Аляксандра Казакова** і непаўналетнюю **Вікторыю Вайцяховіч**. На калгасным рынку Ліды 19 верасня падчас распаўсюду улёткаў і бюлетэню «Предприниматель» затрыманы **Зьміцер Леванеўскі**, Валераў сын. 20 верасня **Вольга Завадзкая** падала заяву ў суд Цэнтральнага раёну Менску на Пракуратуру Беларусі: тая праігнаравала патрабаваньне ўзнавіць крымінальную справу па новаадкрытых акалічэнасцях зьнікненьня інагоа сына пасьля заявы А.Лукашэнка на прэс-канфэрэнцыі 20 ліпеня. Салігорскі гарвыканкам 20 верасня адмовіў **Незалежнаму прафсаюзу гарнякоў** РУП «ВА «Беларуськалій» праводзіць 23 верасня пікет супраць уціску правоў незалежных прафсаюзаў. У Віцебску 20 верасня былі затрыманы сябры КХП-БНФ **Уладзімер Плешчанка**, **Аляксандар Салаўян** і **Барыс Хамайдэ**, якія ладзілі пікет супраць выбараў і рэфэрэндуму. АШ

Беларускі калегіюм

Прапануе дадатковае навучаньне па спэцыяльнасьцях: — журналістыка; — найноўшая гісторыя; — філэзофія/літаратура. Запрашаюцца студэнты старшых курсаў альбо асобы з вышэйшай адукацыяй. У асобных выпадках прымаюцца й студэнты малодшых курсаў. Навучэнцам БК можа быць толькі той, хто на час навучаньня пражывае ў Менску. Навучальныя праграмы БК арыентаваны на выкладаньне найноўшых фрагмэнтаў сучасных ведаў і не дублююць існых праграм дзяржаўных і недзяржаўных унівэрсытэтаў. Сэртыфікат Калегіюму не замяняе дыплёму аб вышэйшай адукацыі. Навучаньне ў БК бясплатнае. Пачатак заняткаў — з 1 кастрычніка 2004 г. Запіс на сумоў'е — да 24 верасня. Абавязковай умовай запрашэньня на сумоў'е зьяўляецца падача да пазначанай вышэй даты аднаго альбо некалькіх уласных тэкстаў памерам ня меней як 5000 знакаў. Тэкстамі лічацца як друкаваныя, так і недрукаваныя матэрыялы (журналістыка, пазычаныя ці прازیачныя тэксты, тэксты дасьледчыцкага, рэфэратыўнага ці іншага характару, эсэ на вольна абраную тэму і г.д.). Фармуляваная ўмова ня тычыцца спэцыялізацыі «Найноўшая гісторыя». Даведкі і запіс праз тэл. 220-29-75 з 14.00 да 18.00 штодня акрамя суботы і нядзелі. Дадатковую інфармацыю пра БК можна знайсці на сайце <http://bk.baj.ru>.

Зорка Вэнэра

На сьвітанку над Крапівенскім Полям Бітвы ўзышла Зорка Вэнэра, маці Сусьвету. ...Толькі мы выйшлі з дубровенскага аўтобуса, як з машыны, што пільнавала дарогу на Гацькаўшчыну, высунуліся, пэўна ж, казённыя віжы і папыталіся: «А вы што, тожа бэнэфаўцы?» — «Не», — адказваем і шыбуем далей. Ужо відаць наш сьцяг і дым ад вогнішча. Правільна кіруемся! Пасьля выявілася, што дыміла звалка паблізу Поля, а Сьцяг і папраўдзе быў Нашым — хіба яго можна з чым зблытаць?! А во й першыя ваяры. Вітаюся: «Жыве Літва!» А яны мне: «Здрасьце». Пасьля, мусіць, спахапіліся і зусім ужо няўпэўнена мовілі, што жыве Беларусь. І я ціхенька адказала, што жыве. Ні Арлова, ні Пушкіна, ні Галічавых харыстаў. Адзін толькі Мельнікаў высунуўся з намёту і на маё вітаньне «Жыве Літва» змаўчаў.

І Кулікоўская, і Крапівенская бітвы, і Барадзіно адбыліся 8 верасня. Добрыя рэчы казаў уніяцкі сьвятар зь Віцебску, чытаючы Эвангелье ля крыжа: хто прыніжаны на зямлі, на Небе ўзвылічаны будзе. Ва ўсіх гэтых бітвах перамога была атрымана малым лікам, але вялікім паўстальным духам. Маці Сусьвету стаяла пры тых бітвах, бо вызначыўся там лёс нацыяў. Лёс нашай нацыі вызначаецца і цяпер. Ідзе Бітва Сьвятла і Цёмры, і няма ні татару, ні славянаў, ні маскалёў, ні ліцьвінаў, ні французаў, ні расейцаў — ёсць Сьветлыя і Цёмныя, і Сьветлыя перамогуць.

Зорка Вэнэра ўзышла над зямлёю, Сьветлыя згадкі з сабой прынясла... Алеся Наркевіча доўга шукалі, каб уручыць прыз ад радзё «Свабода». Нарэшце знайшлі, папрасілі пасьпяваць яшчэ раз. І ён зноў засьпяваў.

Было шмат беларускай папсы, трохі расейскай мацоўкаў, аднойчы чула покліч «Жыве Літва!». А знерваваны Андрэў Мельнікаў безнадзейна змагаўся зь ветранымі млынамі, наказваючы не раскідаць плястыкавыя бутэлькі ды іншае сьмецьце на Полі. Ня стаў сьпяваць са сцэны, колькі яго ні прасілі, «Гэта мы!». Казалі, ён сьпяваў пасьля пры вогнішчы.

Ранкам мы рушылі на аўтобус да Воршы, адтуль на электрычку да Менску, а над Крапівенскім полем, як і над усёй Зямлёю, зьязла Зорка Вэнэра.

Ганна Матусэвіч, Койданава

«НН» з радасцю друкуе ў газэце і на сайце www.nn.by чытацкія лісты, водгукі і меркаваньні. З прычыны вялікага аб'ёму пошты, мы ня можам пацьвярджаць атрыманьне Вашых лістоў, ня можам і вяртаць неапублікаваныя матэрыялы. Рэдакцыя пакідае за сабой права рэдагаваць допісы. Лісты мусяць быць падпісаныя, з пазнакай адрасу. Вы можаце дасылаць іх поштай, электроннай поштай ці факсам. Наш адрас: а/с 537, 220050, Менск. E-mail: nn@promedia.by. Факс: (017) 284-73-29.

УДАКЛАДНЕНЬНЕ

На Першую сустрэчу беларусаў Эўропы 28—29 жніўня, сп.Пятро Краўчанка не «прысхаў з уласнай ініцыятывай», а быў афіцыйна запрашаны намесьнікам старшыні беларускай суполкі ў Празе імя Францішка Скарыны С.Скарулісам.

П-і

Галоўны рэфэрэндум

Сяржук Вінаградаў

З гістарычнае перспектывы прызначэнне рэфэрэндуму 17 кастрычніка выглядае лягічным. Усе аўтарытарныя рэжымы развіваюцца гэтак. Спачатку канцэнтрацыя ўлады ў адных руках, потым разбурэнне структур грамадзянскае супольнасці і, нарэшце, юрыдычнае замацаванне надзвычайнага статусу кіраўніка. У нацыянал-сацыялістычнай Нямеччыне такі рэфэрэндум быў праведзены ў 1934 г.

За год да рэфэрэндуму Адольф Гітлер прымусіў райстаг прыняць «Закон аб паўнамоцтвах», які даў нацыянал-сацыялістычнаму ўраду права выдаваць законы без абмежавання парламентам. Такім чынам, Гітлер зрабіўся выбраным дыктатарам. Аднак гэтага яму было мала, і наваспечаны дыктатар сваімі далейшымі дзеяннямі растаптаў прынятыя ім жа законы. У 1934 г. Гітлер выдаў дэкрэт аб правядзенні ўсенароднага галасавання, якое насуперак Закону аб паўнамоцтвах мелася надаць асабіста Гітлеру статус адначасова кіраўніка ўраду (райхсканцлера) і кіраўніка дзяржавы (фюрэра). У рэфэрэндуме ўзялі ўдзел 95% выбарцаў, з якіх нібыта 89% прагаласавалі «за». Вынікам стала фармальна канцэнтрацыя заканадаўчае, выканаўчае і юрыдычнае ўлады ў руках фюрэра, а войска і чынавенства пачалі прысягаць у вернасці асабіста Гітлеру.

Менавіта пасля рэфэрэндуму 1934 г. Гітлер на шостым зьездзе НСДАП у Нюрнбергу абвясціў пра паспяховае завяршэнне нацыянал-сацыялістычнае рэвалюцыі і пачатак новае нямецкае імперыі — Трэцяга Райху. Зьезд быў адпаведна ў знакітым кінаопусе Лені Рэфэншталь «Трыюмф волі». Пазней нацысты праводзілі і іншыя

На рэфэрэндуме 1934 г. за наданне Гітлеру статусу незамяняльнага і надзвычайнага кіраўніка прагаласавалі 89% выбарцаў, а ўзялі ўдзел у галасаванні 95% грамадзянаў.

плебісцыты, у прыватнасці пра далучэнне да Трэцяга Райху Саару і Аўстрыі. Але ж менавіта плебісцыт 1934 г. стаўся тым Галоўным Рэфэрэндумам, які разбурыў правую дзяржаву, пазбавіў немцаў магчымасці кантраляваць уладу, зрабіў мажлівымі злачынствы другое сусветнае вайны і прывёў Нямеччыну да катастрофы 1945 г.

Сучасны аўтарытарызм усходнеўрапейскага ўзору значна больш падступны і гнуткі за нахабны і безразважны аўтарытарызм мінулага стагоддзя. Дзеля выжывання сённяшнія аўтарытарныя лідэры выкарыстоўваюць бяспечныя для іх элементы прававое дзяржавы і дэмакратыі накшталт кантраляваных выбараў і такім чынам умацоўваюць сваю спрэчную легітымнасць. Аднак сутнасці аўтарытарызму гэты «дэмакратычны фасад» не змяняе. Рана ці позна гэтая сутнасць праявіцца на Галоўным Рэфэрэндуме, які ўпершыню ставіць пытанне пра незамяняльнасць і надзвычайны статус пэўнае палітычнае асобы.

Абгрунтаванне тае незаменнасці можа спасылка або на патрэбу стабільнасці, або на дасягненні мінулых гадоў, або проста на гістарычную непазбежнасць. Вынікам заўсёды аказваецца разбурэнне прававое структуры грамадства, бо асоба ставіцца вышэй за ўніверсальнае права.

Слушна, што прагледжаныя рэфэрэндумам змены ў Канстытуцыі Рэспублікі Беларусі будуць дзейнічаць і для будучых кандыдатаў у прэзідэнты. Але ж бяспрэчна, што канстытуцыйныя змяненні робяцца персанальна пад Лукашэнку, бо ягонае імя фігуруе ў фармулёўцы пытання, а прапагандысцкія аргументы на карысць змен засяроджваюцца менавіта на асобе ППРБ. Нягледзячы на абмежаванасць часу для прыняцця агульнанацыянальных рашэнняў, беларуская грамадзянская супольнасць мусіла б яшчэ раз узважыць магчымыя вынікі свайго ўдзелу ў рэфэрэндуме. Няўдзел значна часткі грамадства ў Галоўным Рэфэрэндуме — адзіная магчымасць паставіць пад сумнеў яго легітымнасць.

siarzhuk.vinhradau@tut.by

АНДРЭЙ ЛАНКЕВІЧ

16 верасня на Кастрычніцкай плошчы ланцугом памяці беларусы адзначылі пятую гадавіну знікнення Віктара Ганчара і Анатоля Красоўскага. Людзі з партрэтамі стаялі з гадзіну.

Паверыць у сябе

«Дзень добры! Мабыць, вы ведаеце, што 17 кастрычніка аббудуцца выбары ў палату прадстаўнікоў нацыянальнага сходу. Па вашай акрузе ад партыі N будзе вылучацца такі і такі. Цяпер трэба сабраць 1000 подпісаў, каб яго зарэгістравалі ў якасці кандыдата. Для гэтага патрэбны вашы пашпартныя дадзеныя».

Гэтыя словы, паўтораныя шмат разоў, яшчэ надоўга застануцца ў памяці чальцоў ініцыятыўных груп. Ад кватэры да кватэры, ад адных дзвярэй да другіх, ад дому да дому. Трэба дык трэба. Закон такі. Скардзіцца не выпадае. Ды я й не збіраюся. Ня гэта знясілівае больш за ўсё. А зусім іншае.

«Вы ведаеце, што аббудуцца выбары?» — «Так, мы ўжо падпісаліся».

«...Ад партыі...» — «Я ў гэты гульня не гуляю».

«Па вашай акрузе ад партыі будзе вылучацца...» — «Толькі ўлада яму патрэбна. Больш нічога. Нікому з гэтых ня веру».

У хрушчоўе прыблізна ад 60 да 80 кватэр. Няхай будзе 70. Амаль у палове, няхай у траціне кватэр ці дома нікога ня будзе, ці проста не адмакнуць. І калі з рэшт атрымаеш 10 подпісаў — гэта вялікая перамога. Пяць таксама добра. Мо таму з задавальненнем ідуць у шматпаварховікі. Хоць ня так заўважна тое, чаго заўважаць ня хочаш. Страшна.

Потым, калі трохі супакоіцца па дарозе дадому, галаву пачынае свідраваць думка, ад якой адмахваешся як можаш. А мо сапраўды ўсё добра? Усіх усё задавальняе. Людзі працуюць, зарабляюць, не шукаюць лішніх прыгод, назбіраюць трохі грошай ды зьездзяць адпачываць на мора, вяртаюцца задаволеныя й сьвежыя. Мо гэта я гультай, шукаю нечага, насамерч нікому непатрэбна? Прыдумаў сабе нейкіх ідэй пра дэмакратыю, пра Беларусь і бегаю зь імі, марную свой час, сваё жыццё зямное. Навошта, калі большасці гэта ня трэба? Калі яны ў гэта ня вераць. У што ж яны вераць? Сум.

Але назаўтра на рабоце, калі радыё аб'яўляе пачатак чарговае гадзіны, раптам чуеш нейкі шум. Гэта нездаволеная рэакцыя на навіны або абмеркаванне ўсёкраіннай сэлектарнай нарады.

— Гэта ж усё падман. Дзе яны ўзялі гэ-

тыя цэны? Як можна пражыць за гэтыя грошы, ці спрабавалі яны? За камунальныя паслугі колькі выходзіць. А паесці? Добра, што дача ёсць. А калі дзеці ёсць? Носіш гадамі, старыя шмоткі даношваеш. Куды паехаць адпачываць, дык нават ня думаеш.

— А чулі гэтую нараду? Гэта ж сьмех. На ўсю краіну мужыкоў ганьбіць. Як дзеці ў школе.

Якое шматслоўе, якое абурэнне. Мімаволі падымаешся, падыходзіш бліжэй, каб падтрымаць, каб завесці сваю старую песню. Маўляў, усё правільна, трэба выбірацца з гэтае багны, выйсьце ёсць, трэба імкнуцца да лепшага, няма чаго пазіраць на прыклады страшныя. Памятаць трэба, але глядзець на лепшых. Што да сэлектарнае нарады, дык тут ня дам згоды. Сьмешнага няма нічога. І ўжо даўно, ад самага пачатку. Брыд-

- Мы не злачынцы, якіх трэба кантраляваць і выходзіць, каб чаго не нарабілі.

ка слухаць, нават страшна, маразм.

Але... Аблом. Размова вельмі хуценька сьціхае. Твары адварочваюцца ад цябе. І хтосьці яшчэ вымавіць: «А хто, калі ня ён?». Пачынаеш даводзіць, што выбар ёсць, ёсць праграмы, людзі, нават з ягонага атачэння выгнаныя. Называеш імяны, партыі... дый наагул, ня трэба змагаюся шукаць. Калі праўда за табой, калі бачыш, дзе праўда, дзе падман, і калі ёсць за што змагацца — змагайся. Бо калі хочаш бачыць гэты свет цёмным і робіш яго такім (нават сваім бяздзяньнем, што зацягнулася), то цяжка давесці, што магчымы й іншы варыянт. І не таму, што прыйдзе дзядзя з захаду ці ўсходу, аднекуль, а таму, што зменіцца мы. Бо ня ўсё, вядома, але шмат мы самі можам паспрабаваць змяніць да лепшага. Прынамсі, не рабіць дурнога, ня йсці разам з дурнымі, змяняць сябе ў лепшы бок, шукаць лепшых, каб было да чаго імкнуцца. Бесперапынку кантраляваць тых лепшых... І тут сутыкаешся з першай паразай. Цяжка перамагчы самога сябе, страх унутры. Няўжо гэта страх? Зноў. Колькі яшчэ? Страх перад чалавекам. Ён страшны? Выходзіць, што так. Толькі што сьмяяліся з калгаснае нарады, а ця-

пер — ніякіх камэнтараў. І нібы апраўданьне: «А хто, калі ня ён? Мы тых ня ведаем. Дый усё роўна такія самыя — толькі ўлада патрэбна, а як апынуцца на версе, адразу пазабываюць на свае абяцанні. Нікому зь іх нельга верыць». Тады што? Даводзіць, што гэта палітыка і, зразумела, палітыкам, каб рабіць што-сьці, патрэбна ўлада, так вось сталася, і верыць ня верыць, а выбіраць сярод іх кагосьці трэба. Цішыня.

— ...Вы паставіце свой подпіс? Так? Толькі патрэбны вашы пашпартныя дадзеныя.

— Не, ведаеце, тады я... Я яшчэ пачынаю.

— Ня варта баяцца гэтага. Наўрад ці хтосьці будзе вылічваць вас. Акрамя таго, усё паводле закону, вы маеце права.

— Не, я баюся.

— А што вам страшней — паставіць подпіс ці жыць яшчэ колькі гадоў пры гэтых... парадках?

І сапраўды, як мы прынізілі сябе. Нам кажуць, што калі б не адна асоба, то не было б тут нічога. Разруха і хаос толькі. Не сабралі б хлеба, ня вылезлі б нашы прадпрыемствы з багны і нават болей — мы б тады, альбо пэўная частка (трэба разумець, меліся на ўвазе найбольш сьведомыя «нацыяналісты»), ператварыліся ў тэрарыстаў, і пачалася б тут вайна. Няўжо гэта ўсё пра нас з вамі? Няўжо мы такія дурныя?

Краіна трывае. Але трывае яна хутчэй ня дзякуючы, а насуперак. Бо мы, беларусы (усе, незалежна ад этнічнае прыналежнасці, усе грамадзяне гэтае краіны), народ годны. Нават мы занадта добрыя ў пэўным сэнсе, бо дазваляем рабіць з намі і казаць пра нас такое, што зусім ня кожны народ здолее трываць. А мы... Маўчым. Колькі яшчэ мы з вамі і кожны з нас паасобку будзем дазваляць? Ці не наспеў час спытаць у сябе пра гэта? Прынамсі, задумацца над гэтым пытаннем. Ці ня час нам паверыць у чыстае, святлае, каб не паглядаць з-пад ілба на гэты свет? Паверыць у тое, што мы здольныя жыць добра і без пастаяннага кантролю зверху? Што мы не злачынцы, якіх трэба кантраляваць і выходзіць, каб чаго не нарабілі. Паверыць у дабро. Паверыць у сябе. Паверыць у тое, што заўтра можа быць сонечны дзень. Што мы дастаткова дарослыя, каб рабіць выбар (і нават калі выбіраць няма сярод каго, выбар застаецца — супраць усіх) і каб не дазваляць «першаму-лепшаму» прэзідэнту зьдзекавацца з нас, прыніжаць і яшчэ чакаць, каб мы яму ў ладкі пляскалі. Зрабіць выбар паміж мінулым і будучыняй. Гэта вельмі цяжка, але ж гэта й вельмі проста. Сумленна, а значыць сьмела зірнуць на гэты свет і зрабіць выбар.

Андрэй Аманьёў, Гомель

Пажыццёвае прэзідэнцтва ў сьвеце: прэзідэнты і вынікі

Туркмэнія. Сапармурат Ніязаў — Туркмэнбашы. Працягвае кіраваць.

Інданэзія. Ахмэд Сукарна. Пажыццёвае прэзідэнцтва абвешчана ў 1963. Вынікі: рэвалюцыя эканомікі, ізаляцыя, вайсковы пераварот.

Намібія. Сэм Нуёма. Абмежаваны прэзідэнцкага тэрміну зняты ў 1998 г. (у якім таксама ўсталявалі дыпляматычныя адносіны зь Беларусыяй). Вынік: павелічэнне колькасці злачынстваў, хабарніцтва, эканамічны рэгрэс.

СССР. Брэжнёў — Генсэк. Застой і маразм.

ВШ

Залесьсе

25 верасня ў музэі-сядзібе Агінскага ў Залесьсі — «Бэльвэдэр-2004», які адбываецца ў 15-ы раз. Пачатак а 12-й гадзіне. Рэй вядзе капэла Алеся Лася, будзе ладзіцца школа плянэзу ды іншых танцаў, таксама традыцыйны паўночнаафінскі пасьянс. Супольны стол.

ВЕРАНІКА ДЗЯЛОК

Jazz

29 верасня ў Тэатры юнага глядача выступае Давід Галашчокін і ягоны джаз-квінтэт. Квітка: 12000—20000.

1 кастрычніка
19-00
клуб "Рэактар"
Даведкі і замовы квіткаў:
6490888
7662425
4006774
АНІЕННА TUT.BY
Фота: А.Шукіч, М.Анепхаймстаў
Дызайн: Ігар Назаранка

КРАМБАМБУЛЯ
ЛЮБИМЫЯ І ЛЮБИМЫЕ

АТМОСФЕРА

Выставы

Пах малака

У галерэі «Опik» (вул.Сьвярдлова, 4) да 7 кастрычніка экспануецца выстава жывапісу Пётры і Алены Шарыпаў, а галерэя «Мастацтва» (пр.Скарыны, 12) запрашае на выставу твораў Алеся Сушы «Пах малака».

Мартырос Сар'ян

У Мастацкім музэі да 20 лістапада працуе выстава твораў Мартыроса Сар'яна — знакавай фігуры армянскага жывапісу мінулага стагодзьдзя. З аграмаднай спадчыны мастака арганізатарамі адабрана 22 жывапісныя работы, 5 акварэляў і 5 малюнкаў з фондаў Дому-музэю М.Сар'яна, Нацыянальнай галерэі Арменіі і збору сям'і мастака. Працы створаны ў пэрыяд з 1902 да 1960-х гадоў. Выстава працуе да 20 лістапада.

Стыхія Рушчыца

Тамсама да 20 лістапада працуе фотавыстава «Беларуская стыхія Фэрдынанда Рушчыца», а таксама выстава «Графіка і польскі малюнак першай паловы XX ст.» — факсімільныя рэпрадукцыі са збору Нацыянальнага музэю ў Варшаве.

Бардаўская восень

25 верасня — апошні дзень прыёму твораў і звестак пра сябе для ўдзелу ў фэстывалі «Бардаўская восень 2004», што адбудзецца ў Бельску. 1 кастрычніка а 19-й гадзіне ў актавай залі Дому літаратара адбудзецца праслухоўваньне і адбор кандыдатаў. Зьвязь з арганізатарамі можна праз тэл.: 642-60-24, Алесь (Менск), +4860-238-39-27, Ігар (Беласток) ці наведваючы сайт www.sonca.org.

Палаяваньне, рыбалоўства і ўпакоўка

З 23 да 26 верасня выставачны павільён «Белэкспа» (Я.Купалы, 27) запрашае на выставу кірмаш «Палаяваньне і рыбалоўства». З 28 верасня да 1 кастрычніка там жа адбудзецца VI спецыялізаваная выстава «Сьвет упакоўкі». Упершыню адначасова з выставай праходзіць салёны «Сучасная этыкетка» і «Палімеры і шкло ва ўпакоўцы».

Фарбы каханьня і Шэкспір

У Палацы мастацтваў да 3 кастрычніка працуе выстава «Фарбы каханьня», прысьвечаная 50-годзьдзю Натальі Чорнагаловай. А 30 верасня ў канфэрэнц-залі адбудзецца лекцыя «Загадка аўтарства Шэкспіра». Пачатак а 18.30. Квітка: 600—1200.

Рэтраспэкцыя сноў Сяргея Ждановіча

У Музэі сучаснага мастацтва (пр.Ф.Скарыны, 47) да 1 кастрычніка працуе выстава фатаздымкаў Сяргея Ждановіча «Рэтраспэкцыя сноў». Квітка — 2000.

Фотатэрыторыя колеру

У галерэі «Nova» (вул.В.Харужай, 16) да 8 кастрычніка працуе фотавыстава Алега Пятрова «Тэрыторыя колеру». Паводле слоў аўтара, «гэтая праца — спроба заняцца не «каляровай» фатаграфіяй, а фатаграфаваньнем колеру. Прычым у гарадзкім асяродзьдзі колеравыя спалучэньні мне ўяўляюцца найбольш цікавымі». Уваход вольны.

Надзея Лівенцава

У Шчаміляўскай галерэі (пр.Ракасоўскага, 49) 25 верасня а 16-й адбудзецца адкрыцьцё персанальнай выставы Надзеі Лівенцавай. Акрамя партрэтаў, на выставе будзе экспанавана натурмарты, тэматычныя кампазыцыі, у тым ліку створаны пад уражаньнем ад экзатычных афрыканскіх падарожжаў. Выстава працуе да 25 кастрычніка.

Лес і дрэвапрацоўка

З 28 верасня да 1 кастрычніка ў выставачным павільёне на Машэрава, 14, адбудуцца дзьве выставы: X Міжнародная спецыялізаваная выстава «Дрэвапрацоўка-2004» і X Міжнародная спецыялізаваная выстава «Лес. Лесапрадукцыя-2004».

Тэатры

Купалаўскі тэатар

Галоўная сцэна
23 (чч) — «Згублены рай».
24 (пт) — «Я не пакіну цябе».
25 (сб) — «Дзіўная місіс Сэвідж».
26 (ндз) — «Чорная панна Нясьвіжу».
27 (пн) — «Смак яблыка».
Малая сцэна
23 (чч) — «Балада пра каханьне».
24 (пт) — «Муж для паэтэсы».
Дзённыя спектаклі
26 (ндз) — «Чорная панна Нясьвіжу».

Опэра

30 (чч) — «Хаваншчына».
2 (сб) — «Мадам Батэрфляй».

Балет

24 (пт) — «Шчаўнунок».
26 (ндз) — «Страсьці (Рагнеда)».
29 (ср) — «Спартак».

Маладзевы тэатар

24 (пт) — «Позыняе каханьне».
25 (сб) — «Жарсьці ў Віндзоры».
26 (ндз) — «На вачох у жаночай берагавой аховы».
28 (аўт) — «Хітрыкі Скапэна».
29 (ср) — «Тойбэле і яе дэман».
30 (чч) — «Хітрамудрая закаханая».

Тэатар імя Горкага

23 (чч) — «Дэтэктар хлусьні».
24 (пт) — «Вольны шлюб».
25 (сб) — «Суцяшальнік удоваў».
26 (ндз) — «Ад'ютант-Ша яго Вялікасьці».
28 (аўт) — «Раскіданае гняздо».
29 (ср) — «Перад захадам сонца».
30 (чч) — «Анджэла і іншыя».

Сучасны мастацкі тэатар

25 (сб), 26 (ндз) — «Мяшчанкае вясельле».

«Беларускія сэзоны»

27 (пн) — «Карусэль».
«Дзе-я?»
23 (чч) — «Ня бойся быць шчаслівым».
24 (пт) — «Дазвольце спадзявацца».

Тэатар эстрады

23 (чч) — «Данс-гумар-шоў».
29 (ср) — «Эстрадны кактэйль».

Тэатар беларускай драматургіі

23 (чч) — «Адвечная песня».
24 (пт) — «Містэр розыгрыш».
25 (сб) — «Адэль».
30 (чч) — «П'емонці зьвер».

Віртуозы сцэны

На сцэне ДК прафсаюзаў
28 (аўт) — «Амэрыканскі мадэрн-балет».

Для дзетак

Тэатар юнага глядача

24 (пт) — «Апошняя дуэль». З 15 гадоў.
24 (пт), 29 (ср), 14.00 — «Дзень нараджэньня ката Леапольда». З 6 гадоў.
25 (сб), 11.00, 14.00 — «Сястра мая Русалачка». З 10 гадоў.
27 (пн) — «Гісторыя каханьня Паласатага Ката і сэньорыты Ластаўкі». З 15 гадоў.
30 (чч), 14.00 — «Дарога на Бэт-

леем». З 7 гадоў.

1 (пт), 18.00 — «Тарас на Парнасе». З 14 гадоў.
2 (сб), 3 (ндз), 15.00 — «Залатое сэрачка». З 5 гадоў.

Опэра

3 (ндз) — «Пітэр Пэн».

Маладзёжны тэатар

26 (ндз) — «Брыдкае качаньня».

Тэатар беларускай драматургіі

25 (сб), 26 (ндз) — «Хрустальны туфлік».

Клубнае жыцьцё

Наша музыка ў «Алькатрасе»

24 верасня ў клубе «Алькатрас», што ў Доме прафсаюзаў, мае адбыцца прэзэнтацыя складанкі «Наша музыка-2». Выступіць «Індыга», «J-Морс», «Iq-48». Пачатак а 19-й. Квіток 7000, у дзень канцэрту — 9000.

Bronx (288-10-61, velcom: 103 i 105)

23 (чч), 22.00 — «Клубны FUNK чацьвер»: dj Supacide (Denmark).
24 (пт), 22.00 — «Live Jazz»: «Cinema String Quartet».
25 (сб), 23.00 — «Baltic Connection»: djs Benua & Andrius Alien (Happyendless, LT).

Белая Вежа (284-69-22, 239-16-00)

23 (чч), 24.00 — «White Tower Party»: dj Top, dj Bergamo.
24 (пт), 24.00 — дыскатэка «Euroclub»: dj Mixell, go-go.
25 (сб), 23.00 — «Лёндан—Масква—Менск»: dj Bell Brown, dj Тим КустOFF.
26 (ндз), 22.00 — дыскатэка «Eurogor»: dj Alex.

Гудвін (226-13-06)

23 (чч), 21.00 — жывая музыка:

Аркадзь Эскін і яго джаз-квартэт.

24 (пт), 21.00 — жывая музыка: джаз-трыё «N.C.».

25 (сб), 23.00 — «Танцпляцоўка СССР»: dj Basic (Масква).

26 (ндз), 20.00 — жывая музыка. Бліндаж (219-00-10, 671-58-65)

23 (чч), 23.00 — dj Egor.

24 (пт), 23.00 — «Верасьнёўскі абвал»: dj Дуброўская (Масква), dance-show «Динаміт».

25 (сб), 23.00 — dj Top. Прэзэнтацыя новых верасьнёўскіх кактэйляў, майстар-кляса бармэнаў.

X-Ray (223-93-55)

24 (пт), 22.00 — «Dj-bar» with dj Top.

25 (сб), 22.00 — «Dj-bar» with dj Noche.

Ямайка (252-07-26)

24 (пт), 2.00 — «The Afterparty To Be Continued».

25 (сб), 2.00 — «The Afterparty To Be Continued».

Менская кінаафіша з 24 да 26 верасня

«Аўрора» (253-33-60)

«Модная мамачка»: 24 (пт) 16.50, 19.00, 21.00; 25, 26 (сб, ндз) 14.40, 16.50, 19.00, 21.10.

«Шрэк-2»: 24 (пт) 16.30, 18.30, 20.30; 25, 26 (сб, ндз) 14.30, 16.30, 18.30, 20.30.

«Берасьце» (272-87-91)

«Эўратур»***: 24 (пт) 14.30, 16.30, 19.00, 21.00; 25, 26 (сб, ндз) 14.30 (іл), 16.30, 19.00, 21.00.

«Дружба» (240-90-13)

«Стэфардзкія жонкі»: 24 (пт) 18.00 (іл); 25, 26 (сб, ндз) 18.00.

«Модная мамачка»: 24, 25 (пт, сб) 20.00; 26 (ндз) 20.00 (іл).

«Кастрычнік» (232-93-25)

«Шырокім крокам»*** (прэм'ера): 24 (пт) 15.10, 17.00, 18.50, 21.00;

25, 26 (сб, ндз) 15.10 (іл), 17.00, 18.50, 21.00.

«Масква» (223-27-10)

«Шырока крокам»*** (прэм'ера): 24 (пт) 17.40, 19.20, 21.00; 25, 26

(сб, ндз) 14.20 (іл), 16.00, 17.40, 19.20, 21.00.

«Мір» (284-37-71)

«Эўратур»***: 24—26 (пт—ндз) 16.00, 18.00, 20.00.

«Стэфардзкія жонкі»: 24—26 (пт—ндз) 16.40, 21.00.

«Гульні матылькоў» (прэм'ера): 24—26 (пт—ндз) 19.00.

«Перамога» (223-77-66)

«Шрэк-2»: 24 (пт) 15.20, 17.00; 25, 26 (сб, ндз) 13.40, 15.20 (іл).

«Таёмныя агенты»*** (эксклюзіўны паказ): 24 (пт) 19.00, 21.00; 25, 26 (сб, ндз) 17.00, 19.00, 21.00.

«Піонер» (227-64-87)

«Дзясючына з Джэрсы»: 24—26 (пт—ндз) 15.00, 17.00, 21.00.

«Ліля назаўсёды»***: 24—26 (пт—ндз) 19.00.

«Цэнтральны» (220-34-16)

«Гульні матылькоў» (прэм'ера): 24 (пт) 11.00, 15.00, 19.00; 25, 26 (сб, ндз) 11.00 (іл), 15.00, 19.00.

«Наталі»***: 24—26 (пт—ндз) 13.00, 17.00, 21.00.

(іл) — ільготны сэанс (скідка 50% для ўсіх глядачоў)

Рэйтынгавыя абмежаваньні:

*** — дзеці да 16 год не дапускаюцца;

**** — дарослым з 18 год.

Юнаму глядачу

«Аўрора»

«Браток медзьведзяня» (прэм'ера): 24 (пт) 14.30; 25, 26 (сб, ндз) 12.30.

«Берасьце»

«Зачараваная Эла»: 25, 26 (сб, ндз) 12.00.

«Дружба»

«Блізард»: 24 (пт) 12.00; 25, 26 (сб, ндз) 11.00, 13.00.

«Мір»

«Шрэк»: 25, 26 (сб, ндз) 14.00.

«Піонер»

«Кніга джунгляў-2»: 24 (пт) 12.00; 25, 26 (сб, ндз) 10.30, 13.30.

«Эліна, нібы мяне і не было»: 24 (пт) 13.30; 25, 26 (сб, ндз) 12.00.

КІНО Ў МЕНСКУ

Маркота з таёмнымі агентамі

Сакрэтныя агенты францускага ўраду (Вэнсан Касэль і Моніка Бэлючы) мусяць пагапіць у Марока карабель, які належыць расейскаму гандляру зброяй. Апэрацыя праходзіць паспяхова, але дзёньне робіць круты паварот і агенты ўсьведамляюць, што яны — толькі марыянэтка ў складанай гульні.

Касэль і Бэлючы, якія ў рэальным жыцьці разышліся, у кіно разыгрываюць фіктыўную сямейную пару з адмысловым заданьнем. Бэлючы не баіцца паказацца стомленай, разгубленай, непрыгожай, а Вэнсан Касэль, хаця й выглядае дзейным і мужным, зусім ня звышчалавек.

Чалавечая прыязнасьць бярэ верх над халоднымі законамі сыстэмы, але адбываецца гэта некаля няўцямна і вяла.

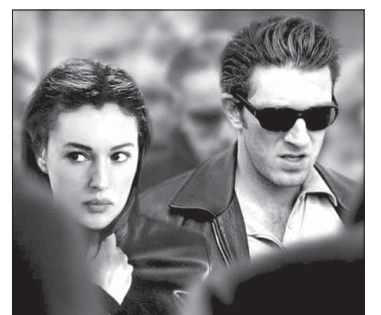
Як і ў іншай францускай карціне «Дэман-палубоўнік», ствараецца адчуваньне ананімнай карпарацый спэцслужбаў, ветліва-варожых да чалавека, якія высмуктваюць у людзей жыцьцё і энэргію. Так што карціна адрозьніваецца ад звычайнага

«Таёмныя агенты» («Agents secrets»)

Францыя—Італія—Гішпанія, 2004, каляровы, 109 хв.

Жанр: Шпіёнскі трылер, драма

Адзнака: 4,5 (з 10)

трылеру пра падстаўленых агентаў, якія з імпрэтам наводзяць шорыху ў родных арганізацыях. Пасля прыгодаў героі Вэнсана Касэля і Монікі Бэлючы проста пакадаюць сыстэму.

Карціна пакінула нішу якасна зробленага баевіка, але да аўтарскага кіно так і не дацяла.

Андрэй Расінскі

Белнэт галасуе за любоў

Сакрэт папулярнасці песні «Люблю» палягае ў яе аптымізме.

Адзіны на абсягах Белнэту віртуальны гіт-парад «Тузін гітоў» (<http://music.fromby.net>) падвёў рысу пад сэзоном 2003—2004. Наведнікі штодзень маглі абіраць найлепшыя творы беларускіх музыкаў. З 60 прапанаваных песень праз два месяцы галасаванняў засталася дзясятка пераможцаў.

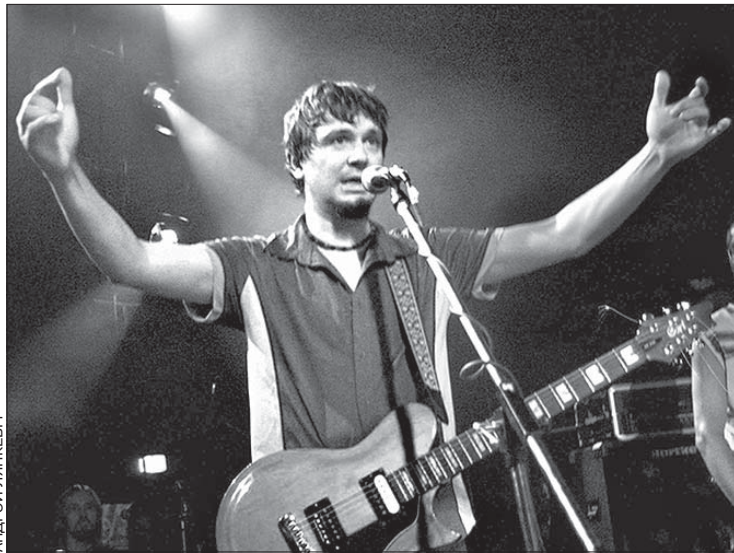
Вынікі «Шалёнага параду» не здзівілі. Рытарычнае пытаньне «Калі ня ён, дык хто?» актуальнае ня толькі ў дачыненні да беларускай палітыкі, але і да рок-сцэны. У дзясятку гітоў трапілі аж чатыры песні Лявона Вольскага: «Калі ідуць на абардаж» на верш У.Караткевіча — 6-е месца, «Рок-н-рол не ўратуе» (свежы гіт «N.R.M.») — 5-е, на трэцім пазыцыі — наюткая песня «Турысты» ад «Крамбамбулі», ну, і абсалютны лідэр — «Люблю» з «Крамбамбулі» «Каралёў раёну».

«Люблю» назбірала 1801 голас

(другое месца — за Зьмітром Вайцюшкевічам зь «Я ішоў да цябе» — агулам 1592 голасы). Паводле статыстыкі, яе больш за ўсё і пампавалі з сайту www.music.fromby.net у фармаце .mp3 — 1960 разоў (за пэрыяд «Шалёнага параду»).

Сакрэт папулярнасці песні «Люблю» палягае ў яе аптымізме. Безвыходнасць і цяжарнае ўжо абрыдла. Прынамсі, інтэрнэт-грамдзкасцы дык дакладна, бо ў лідэрах — пераважна песні вясёлыя і неназойлівыя: «Люблю» і «Турысты» Вольскага, «Rap not dead» праекту «Please, Mr. Schtal», «Баба Лена» ў выкананні Ігара Варашкевіча (праект «Цмок і малое»), «Дзень без гарэлкі» Аляксандра Памідорава.

Тое, што на першых пазыцыях у асноўным прадстаўнікі альтэрнатыўнай музыкі (тая ж «Крамбамбуля» — альтэрнатыўная эстрада), таксама ня дзівіць, калі ўлічыць, што сярэдні карыстальнік у айчы-

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

ным сёвіце маладзейшы за 25 год. Гэтым можна патлумачыць і 19-е месца Дарафеевай ці 49-е «Беларускіх песняроў».

Песня пра Галілея з прэтэнзій на «гіт сэзону» ад дуэту «Аляксандра і Канстанцін» чаканьняў не апраўдала і заняла ўсяго 43-е

месца. Яшчэ зь нечаканасцяў — Сярогава «Лялька», беларускамоўны варыянт гіта, што мае цяпер шалёную папулярнасць ва Ўкраіне, у сябе на Радзіме ня надта папулярная — толькі 23-е месца.

Сяргей Будкін

Мінкульт супраць Быкава

Ужо год Міністэрства культуры не выплачвае рэстарациі Дому літаратара 2 млн руб. У такую суму абышлася ў чэрвені 2003 г. памінальная вячэра па Васілю Быкаву. Папярэдне міністэрства ўзяло на сябе грашовыя забавязанні: на адрас рэстарациі быў накіраваны гарантыйны ліст за подпісам намесніка міністра Ўладзімера Рылаткі. Аднак пазней міністэрства затрымала грошы.

Дырэктар рэстарациі Генадзь Збароўскі кажа, што ў міністэрстве яму назвалі прычыну гэткае затрыманні: маўляў, на вячэру пайшла апазыцыя. «Але ж гэта народны пісьменьнік, заслужаны чалавек! А яны паабяцалі і не заплацілі», — абураецца Г.Збароўскі. Г.Збароўскі збіраецца падаваць справу ў суд.

Аркадзь Шанскі

Аляксандар Ворвуль

Слоўнік скептыка

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Абавязак — перакананасць навакольных у тым, што толькі вы вартыя вырашаць іх клопаты.

Абраза — словы, якія вы знаходзіце для ворага, які ня можа знайсці вас.

Абстракцыянізм — мастацтва, якое не выражае нічога самымі выразнымі сродкамі.

Абяцаньне — ветліва адтэрмінаваная адмова.

Аванс — асязальны давер.

Адвакат — чалавек, які можа растлумачыць вам, як зрабіць тое, што забаронена законам.

Адмова — прапанова падняць цану.

Аднадумец — чалавек, які падзяляе вашы забабоны.

Адналюб — чалавек, які абманвае толькі тую жанчыну, якую любіць.

Адпачынак — зьмена прычын стомленасці.

Адукаванасць — уменне выдаваць чужыя думкі за свае.

Адукацыя — сродак набыць забабоны больш высокага кшталту.

Алібі найлепшае — быць ахвярай.

Аліменты — штраф, які за памылку дваіх плаціць адзін.

Амністыя — велікадушнасць ураду ў дачыненні да тых злачынцаў, пакараць якіх яму не па кішэні.

Анэкдот — досціп тых, у каго няма свайго.

Апэляцыя — гэта калі вы просіце адзін суд працягнуць непавагу да іншага.

Аптымізм — доўгатэрміновы недахоп інфармацыі.

Армія — інструмэнт ператварэння глупства валадароў у пакуты народаў.

Асоба службовая — асоба, якой павінны служыць наведвальнікі.

Асфальт — матэрыял, якім пакрываюць дарогі перад тым, як пачаць земляныя работы.

Атэізм — вынаходка багоў для тых людзей, даць веры якім у іх не хапіла сілы.

Аўтаматызацыя — імкненне мужчын спрасыць працу так, каб яе маглі рабіць і жанчыны.

Аўтамэханік — адмысловец, які можа адрамантаваць аўто і ня страціць пры гэтым кліента.

Афарызм — дасканала адрэдагаванае апавяданьне.

НАВІНЫ

«Літара» закансэрвавалася

Спыніў абнаўленне літаратурны сайт «Litara.net». Апошняя навіна на сайце датуецца 4 жніўня, апошні запіс на форумах — 10 жніўня. Тэхнічны рэдактар сайту Янук Латушка спасылкаецца на тэхнічную памылку, якую пакуль немагчыма выправіць. Аўтарка сайту журналістка Аліса Бізыева ад камэнтароў адмовілася. Чытаць жа старыя запісы можна.

Кулінарная гісторыя

Выдавецтва «БелЭн» пачало падрыхтоўку энцыклапедычнага выдання, прысьвечанага гісторыі беларускай кулінарыі: стравы, прадукты, традыцыі спажывання, культурны кантэкст. Меркаваны час выхаду кнігі — канец 2005 г. Каардынатары выдання запрашаюць далучацца ўсіх зацікаўленых аўтараў (Алесь Белы — bely@infonet.by, тэл. 613-70-85, Валер Пазынякоў — 284-10-95).

Юбілей Эпімаха-Шыпілы

У гонар 145-годдзя Браніслава Эпімаха-Шыпілы ў Музеі Янкі Купалы адбылася вечарына. Вядзецца падрыхтоўка да выдання, у якое ўвойдуць ягонае «Хрэстаматыя беларускай літаратуры» (факсімільныя фраг-

мэнты і поўны адаптаваны варыянт), мастацкія творы й лісты.

Магілёўская «Анімаёўка»

У Магілёве прайшоў VII Фэстываль мультфільмаў «Анімаёўка». У конкурсе ўдзельнічалі 150 стужак зь Беларусі, Украіны, Расеі, Казахстана, Францыі, Літвы й Польшчы. Гран-пры фэстывалю атрымаў расейскі рэжысэр Алег Ужынаў за стужку «Нядобры хлопчык». Узнагароду за ўнёсак у разьвіццё беларускай анімацыі атрымала рэжысэрка Ірына Кадзюкова за фільм «Легенда пра лэдзі Гадзіву». Прыз за найлепшы мультфільм для дзяцей атрымала Наталля Хаткевіч («Беларусьфільм»). Упершыню на фэстывалі дэманстраваліся беларускамоўны мультфільм — праца Ігара Волчака «Як Несьцерка знайшоў скарб».

Мілаш он-лайн

Творы Чэслава Мілаша, ягонае карэспандэнцыя і архіў будуць даступныя праз Інтэрнэт — на сайце www.miloszinstitute.com. Гэтым займаецца фонд «Інстытут Мілаша. Архівы й бібліятэкі» («The Milosz Institute. Archives and Library»). Дырэктарка Інстытуту Мілаша, шматгадовая асыстэнтка паэта Агнешка Касіньска паведаміла, што будзе створаны і традыцыйны архіў польскага набэліянта

— найхутчэй у Кракаве. Фонд прысьвечаны дзейнасці ня толькі Чэслава Мілаша, але і ягонага брата Андэя — кінадакумэнталіста.

Кніга пра армію Андэраса

У Вялікабрытаніі выйшаў раман Клары Фрэнсыс «Бацькаўшчына» («Homeland») пра лёс дэмабілізаваных жаўнераў польскай арміі Андэраса пасля другой сусветнай. Дзея адбываецца ўзімку 1946 г. Перайсці да цывільнага жыцця вайскоўцам замінаюць ня толькі праблемы з асыміляцыяй у чужой краіне, але і непрыязнасць да іх з боку ангельцаў, пра якую, як кажа Клара Фрэнсыс, ужо мала хто памятае. Як вядома, у арміі Андэраса было шмат беларусаў.

Новы раман Маркеса

Калюмбійскі пісьменьнік Габрыель Гарсія Маркес пачаў 10-гадовага маўчанья выпускае новы раман — «Успаміны пра маіх сумных шлюх». Кніга выйдзе мільённым накладам у Гішпаніі. Паводле чутак, галоўны герой рамана — стары, які на свой 90-ы дзень нараджэння замовіў гаспадыні бардэлю прыслаць яму цнатліўку. Падчас сустрэчы стары закахаўся ў дзяўчыну і пачаў прыгадваць іншых прастытутак, у якіх ён быў закаханы.

АВ; БелаПАН, Gazeta.pl

У ПАВЕТРЫ Лепшае з таго, што прапануецца пражыць

Восень. Пара, якую чакаю, каб апрануць сваю старую парэпаную замшавую куртку і адшараваныя да бляску чаравікі, адзеньнем канчаткова падкрэсьліць надыход новага сезону і заняцца адпаведнымі справамі — раскласці па паліцах разам з летняй вопраткай яшчэ цёплыя ўспаміны лета, якое канула ў лету. Гэта добра рабіць менавіта цяпер, калі знікла сьпёка пачуццяў і вераснёўскі вечер халодным дотыкам цалуе ў твар, пакаідаючы на шчацэ сваю срэбную павуцінку. Калі навакольле губляе ненаaturalную стракатасць ды набывае шляхетную стрыманасць і горад супакойваецца, гатовы да восені.

Улетку жывём, нібы робім кадры на стужцы, якая набыта і запраўлена ў апарат напярэдадні адпачынку. Напачатку, як у ашалелых турыстаў, яна забіваецца процымай вартых і ня дужа ўрыўкаў бачанага. Пасля жаданьне схпіць як мага болей патрохі сьцішваецца, рука стамляецца ціскаць кнопку, губляецца ўспамін пра тое, што было на першых кадрах. Гэта значыць, надшыоу жнівень.

Восень — час працяляць нэгатывы лета. У лябараторыі памяці пры мяккім святле лампы ў сьвядомасці зьяўляюцца фатаздымкі сустрэч, сьвятлаў, вандровак, новых і старых знаёмых. Нешта з гэтага мае глянец вясельсці і штучнасці — такія здымкі-ўзгадкі падобныя да паштовак зь відамі мясцовасцяў, дзе адпачываў. На іх цікава зірнуць раз-другі і пасля паставіць за шкло на паліцу, каб час ад часу дэманстравалі іншым у адказ на гэткае ж кідкія фота з чыйгосці чужога лета. Ёсць і іншыя, з рэтушаванай шчымлывай тугой паверхняй, якія хаваеш асобна ў шуфлядзі і не ўкладаеш разам з астатнімі ў альбом «Вакацыі-2004».

Такія рэчы трапляюцца на стужцы зрэдку, але ўсё ўрэшце робіцца менавіта дзеля іх. Яны праглядаюцца ўвечары, калі ў суседзях гучна ідзе вечаровы выпуск навін, а ты стаіш на балконе цёмнае кватэры і, расчыніўшы раму, дышаеш шэрым небам, зь якога імжыць драбнюсенькі вераснёўскі дождж. Найлепшыя зь лепшых тых, якіх ужо ніколі не прадублюеш, — звычайна гэта здымкі тых, з кім ніколі зноў не сустрэнешся. Іх каштоўнасць невымерная.

У гэтым сезоне я маю такія рарытэты. Буду праглядаць іх зрэдку і хаваць далей, каб успаміны ня вышывілі да часу і яе вочы на іх даўжэй захоўвалі свой колер...

Восень. Ізноў буду шукаць ня ведаю дакладна што, але зь непакіснай упэўненасцю, што гэтага ня маю і што мне гэта неабходна. Буду жыць і збіраць сілы ў чаканні чарговае фатасэці.

Усевалад Сыцэбурака

Гістарычная фаналёгія беларускай мовы

Выйшла фундаментальная праца амэрыканска-ізраільскага лінгвіста Пола Вэкслера «Гістарычная фаналёгія беларускай мовы» ў беларускім перакладзе. Арыгінальны варыянт зьявіўся яшчэ ў 1977 г. у выдавецтве Гайдэльбэрскага ўнівэрсытэту. Вэкслерава манаграфія — пакуль адзінае грунтоўнае дасьледаваньне, прысьвечанае гістарычнаму разьвіццю гукаў беларускае мовы.

Пераклад ажыццявілі Алесь Літвіноўскай і Мікола Раманоўскі, навуковым рэдактарам перакладу выступіў праф. Генадзь Цыхун.

Для набыцця кнігі тэлефануйце 233-44-58.

з пачутага ад настаўнікаў

КАІСА

Я ж думаю, што я разумны...

Ідзе сэмiнар сацыяльных пэдагогаў на тэму здаровага ладу жыцця. Лектарка доўга і нудна гаворыць аб уплыве алкаголю на арганізм чалавека. Урэшце, скончыўшы свой выступ, просіць задаваць пытаньні. Усе маўчаць. Толькі адзін пэдагог-пэнсіянэр цягне руку:

— От вы, Валянціна Іванаўна, казалі: алкаголь і для пячонкі шкодны, і для сэрца. Дык чаму ж, як вып'еш, так добра робіцца?

Лектарка:

— Усе дзеці, якія кураць, павінны быць на ўнутрышкольным ўліку.

Пэдагогі бяруцца за галаву: ізноў трэба сьпісы складаць. Марная праца. Толькі два лясаватія дзядзькі не сумуюць. Пасьміхаючыся, перамаўляюцца на ўсю аудыторыю:

— Гэта каб ведаць, у каго папярсы страляць.

Настаўнік у школе заўжды злачынец.

Чалавек да ўсяго прывыкае, і да пятлі таксама.

— А чым я ад бамжа адрозніваюся? Толькі чыстай вопраткай. Дзесьці гадоў у школе працую, а ўласнага жытла няма.

Жнівень 2000 году. У Бабруйску ня першую ўжо гадзіну цягнецца раённая настаўніцкая канфэрэнцыя. У прэзыдыюме — дэпутат нацыянальнага сходу, прадстаўнікі вобласці і міністэрства. Напярэдадні настаўнікаў папярэдзілі, каб паводзілі сябе прстойна.

Вядучая: — За дасягненні ў прафэсійнай дзейнасьці грамата ад Бабруйскага райвыканкаму і прэмія ў памеры адной мінімальнай зарплаты ўручаецца...

Настаўнік з залі: — Вы не ў мінімалках, а ў грашах называйце!

Вядучая: — Паўтары тысячы рублёў.

Настаўнік: — Адна бутэля гарэлка!

Гучныя воплескі ў залі. Пляшка на той час прыкладна столькі ж і каштавала. Настаўнікам ход канфэрэнцыі відэаочна пачынае падабацца.

Вядучая: — Грамата ад аблвыканкаму і прэмія ў памеры трох тысяч рублёў уручаецца...

Настаўнік: — Дзьве бутэлякі!

Вядучая ў бок актыўнага пэдагога:

— А таму, хто больш за ўсё тут выступае, грамата ад Савету Міністраў!

Настаўнік: — І ні капейкі грошай!

Пад назмоўкныя воплескі калегаў ён ідзе па сваю ўзнагароду да прэзыдыюму.

Далей ідзе гаворка аб недахопе сродкаў дзяржаўнай датацыі на харчаваньне школьнікаў. А між тым, шмат хто з дзяцей ходзіць у школу толькі дзеля ежы. Слова бярэ дэпутат і даводзіць адмініст-

рацыям школ, што вучняў трэба смачней карміць, наладзіць санаторнае харчаваньне. Цярпеньне настаўнікаў не бязмежнае, з залі чуюцца галасы:

— Сядзіць у сваім Менску, а што тут робіцца, ня бачыць!

— Ты, мабыць, на Месяцы жы-веш!

Празь некаторы час адна з супрацоўніц аддзелу адукацыі дзеліцца сваімі ўражаньнямі аб канфэрэнцыі:

— Я пакрыўджана на ўсё настаўніцтва раёну.

У 80-я гады настаўнік вясковай школы выйшаў на пэнсію, уладзіўся вяртаўніком на фэрму і гаворыць з сумам:

— Я ж думаю, што я разумны. У школе языком етым лапатаў да вечара. А тут я ля грубкі пагрэюся, пасяджу слакойна, малачка пап'ю, з сабою налью ў слоік. Камбікорму насыплю торбачку. Я ж думаю, што я разумны, а я, аказваецца...

Тацяна Барысік, Магілёў

Пра кампазыцыю і кампазытараў

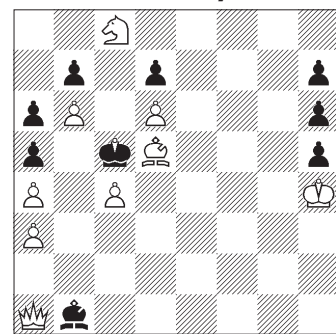
Нават у часы, калі шахматы прапагандаваліся «зверху», а на спаборніцтвы прадаваліся квіткі, гэтую галіну трактавалі як Папялушку. Шахматных кампазытараў вінаваціў у «фармалізьме» сам Міхаіл Бацьвіннік — першы савецкі чэмпіён сьвету па шахматах. Дык чаго ж чакаць цяпер, у эпоху зацукленасьці на спартовых выніках... Аўтарам шахматных задач цяжка паставіць задачу накітаваць заваёвы 25 мэдалёў. Беларускія творы яшчэ трапляюць у «Альбом ФІДЭ» — найбольш аўтарытэтная кампазыцыйнае выданьне сьвету, — але ня дзякуючы, а насуперак.

У краіне рэдка знойдзеш газету, якая не абвешчала конкурсу рашэньняў задач і эцюдаў. «НН» не выключэньне; праўда, конкурс у дадатку «Інфарматар» ладзіўся даўнавата, гадоў 8 таму... Складшы простую задачку на мат за 2 хады можа кожны, хто знаёмы з правіламі гульні. Аднак людзей, якія пастаянна і прафэсійна ствараюць новыя задачы, нямнога — бадай, сотня ва ўсёй Беларусі. Эцюдыстаў на парадак менш: эцюды і складаць, і разьвязваць цяжэй, чым задачы. Творцы й рашальнікі думваюць пра яднаньне, а пакуль гуртуюцца пераважна вакол самвыдавецкага бюлетэню «Альбіна». Бюлетэнь гэты з пачатку 1990-х нястомна памнажае на ксэраксе супрацоўнік Лунінецкага музэю, шахматны трэнэр Вадзім Жылко.

У кампазыцыі, у адрозьненьне ад практычнай гульні, менская прапска значэньня ня мае. Віктар Волчак, 38-гадовы селянін з вёскі Касоўшчына Лідзкага раёну, які абыходзіцца бяз хатняга тэлефона, перамог у трох разьдзелах 8-га чэмпіянату Беларусі па складаньні. Разьдзелы ж гэты такія: задачы на мат за 3 хады, шматхадовыя і на зваротны мат. Якосьць твораў ацэньвалі арбітры з Украіны, Славакіі, Расеі і Польшчы, а таксама сьлыны беларускі кампазытар Мікалай Бельчык, што жыве ў Барысаве. Вынікі падведзены кагэдзі і апублікаваны ў спэцвыпуску «Альбіны» (№ 41—42). Нам застаецца далучыцца да віншаваньняў на адрас Віктара Волчака. Ён перавыканаў норму майстра спорту па шахматнай кампазыцыі — званьне для Беларусі нетрывіяльнае.

ВР

Рашыце задачу

В. Волчак, С. Цырулік. «Spring-gagen», 2001. Мат за 3 хады.

Рашыце. 1. Фh8! 2. Фe6 2. Фe6 2. Фg7! 1... Сe4 2. Фe6 2. Фe6 2. Фe6 2. Фg7! 1... Сe4 2. Фe6 2. Фe6 2. Фe6 2. Фg7!

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:
З. Вольскі (1906), А. Уласаў (1906—1914), Янка Купала (1914—1915), А. Луцкевіч, У. Знамяроўскі (1920), С. Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Наста Бакшанская
галоўны рэдактар Андрэй Дынько
фота-рэдактар Арцём Лява
карэктарка Галіна Рабянкова

нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко
тэхнічны рэдактар Андрэй Чык
выдавец і заснавальнік Фонд выданьня газэты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:
220050, Менск, а/с 537
Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,
8-029-707-73-29.
E-mail: nn@promedia.by
On-line: www.nn.by

© НАША НИВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 8 палос фарматам А2, 4 друк. арж. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Скарыны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасьці за змест рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Пасьведчаньне аб рэгістрацыі парывяднага выданьня № 581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусі. Юрыдычны адрас: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 2а. Р/р 3015212000012 у МГДААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764. Наклад 3402. Газэта выдаецца 48 разоў на год. Нумар падпісаны ў друку 21.00 22.09.2004. Замова № .

Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а

22 верасня ў Менску адбыўся Кубак асілкаў СНД і краін Балтыі па паўэрліфтынгу. Усе прызаваныя месцы ўзялі латышы. На здымку: бярэ сваю вагу беларус Антон Семчанка.

Антон Семчанка

«НН» дзякуе Кастусю Лашкевічу зь Менску за ўчасную падтрымку.

Кошты на платныя прыватныя абвесткі:

Рэкламныя расцэнкі:
— да 20 словаў (тэкставы модуль) — 4100 руб.
За кожную наступную 20 словаў (тэкставы модуль) — 4000 руб.
Аформленая абвестка з улікам кошту арыгінал-макету за 1 кв. см. — 650 руб.
Абвесткі палітычнага характару і ад грамадзкіх арганізацыяў аплачваюцца паводле рэкламных расцэнак для камэрцыйных абвестак.
Даведкі праз т. (017) 284-73-29

СКРЫНКА

Станіславу А. са Слоніму. Дзякуй за допіс. Друкаваць яго пакуль няма нагоды. Ці маглі б Вы расказаць пра апошнія шахматныя падзеі ў Вашым горадзе?

Запрашаем на падарожжы 26 верасня (нядзеля) па маршруце:

Менск—Ішкалдзь—Война—Паланэчка—Завосьсе—Сталовічы—Новая Мыш—Крошын—Менск. Цана 17000.

3 кастрычніка (нядзеля):
Далгінава—Крывічы—Будслаў—Княгінін—Касьціневічы—Куранец—Вязын—Краснае—Радашавічы. Цана 17000.
Т.: 232-54-58, 622-57-20 (Зьміцер), 264-12-38, 776-24-35 (Павал)

26 верасня запрашаем у вандроўку «Таямнічая Поўнач»

Будслаў: касцёл XVI—XVIII ст. з абразом Маці Божай;
Глыбокае: царква і касцёл, краязнаўчы музэй, старыя могілкі з калёнаю, дэндра-парк;
Удзела: касцёл XVIII ст, музычная фэрыя;
Мосар: касцёл XVIII ст., батанічны сад духоўнасьці, кальварыя на могілках.
Кошт вандроўкі — 25000 рублёў.
Т.: 222-88-76, 551-30-75

НЯ РЭЖЦЕ ГАЗЭТУ!

Увага! Цяпер прыватную абвестку ў «НН» (ня больш за 15 словаў) можна падаць звычайным лістом (а/с 537, 220050, Менск), а таксама электроннай поштай на адрас nn@promedia.by або разьмясьціўшы на форуме сайту www.nn.by. Дык скарыстайцеся!